JOHANNES VIATOR

HET BOEK VAN DE LIEFDE

[illegible]

30 April 1905

Van denzelfden schrijver:

Proza.

De kleine Johannes. Derde druk.
Studies. Eerste reeks. Tweede druk.
Studies. Tweede reeks.

Poëzie.

Ellen. Een lied van de Smart. Tweede druk.
De Broeders. Tragedie van het Recht.
Het lied van Schijn en Wezen. Boek I.

Tooneel.

Don Torribio. Een comedie.
Het sonnet. Blijspel in 3 bedr.
Het poortje of de duivel in Kruimelburg.
Tooneelspel in 5 bedr.
Frans Hals. Kluchtspel in 2 bedr.
De student thuis. Blijspel in 3 bedr. Tweede druk.

Varia.

Grasssprietjes, door Cornelis Paradijs. Tweede druk.

FREDERIK VAN EEDEN.

JOHANNES VIATOR

HET BOEK VAN DE LIEFDE

TWEEDE DRUK

AMSTERDAM
W. VERSLUYS
1895

HET BOEK VAN DE LIEFDE.

EERSTE DAG.

I.

Ik ben Johannes, — eenzaam nu. Groot windgerucht is om mij. Stil glijden daarin op mijn blinkende mensch-gedachten, de gedachten mijner eenzaamheid.

Ik ben alleen, gansch alleen, ongenaakbaar, onschendbaar.

En ik wil ze allen uitspreken, gansch alleen zijnde, mijn lieve, mijn schoone, heerlijke gedachten.

O mijn witte kinderen, mijn blanke, hemelsche woordrijzingen, uitlevend uit mijn droevig lijf, dat siddert in smartelijke verrukking. Ik zal u allen verzorgen, teederlijk, — minnelijk, — als een goede, goede vader.

Want gij zijt sterk, maar zoo wonderbaar teer. Voor het staren van koude mensch-oogen verkwijnt gij, en het geluid der stemmen kan u doen sterven. En dat is leed, leed, leed, — nameloos leed voor wie u droeg. Als de liefde van uwen Vader voor u, zoo groot is er geen liefde.

De wind — en een woud met oneindige veelheid van bewegende bladeren, — de wind en een wijd meer met breed gedein van golven en immer-levend rietgesuizel, — de wind — en de geweldige grof-druischende zee, — de wind en het trotsch voort-stuwen van machtige wolken in lange stoeten, achter elkaar, achter elkaar.

De wind — en hoog boven dit ontzachlijk, rusteloos bewegen de strakke, algroote eenzaamheid van den eeuwigen nacht vol lichte werelden.

En daar midden in, sidderend in den angst zijner vergankelijkheid, sidderend in de vreeselijke vuur-smart van het in één vonk brandend heelal, — een lichtende menschenziel.

Wonderlijke kinderen mijner ziel, — schepselen van het vuur, — geboren uit het heete, intensieve vuur waarmede de groote wereld branden wil in dit nietig lichaam — zijt gij mijn? — zijt gij ganschelijk mijn?

Heb ik niet ontvangen eer ik gebaard heb? — Wie is de God, die uwe kiemen heeft gelegd in mijnen schoot, dat ik smarten voelde en niet wist van waar, dat ik angstig gevoelde het leven, het onbekende, niet-verwachte leven in mij, dat ik nu liefheb, zooals ik mijzelven niet lief kan hebben?

Is het de wind, en het meer, en de zee, en de onein-

dige veelheid van levende dingen, en de eeuwige grootheid der verre werelden, — is dit alles saamgekomen in mij, een trillend brandpunt van licht, en heeft mijne ziel bevrucht?

Ach! Gij mij onbekende, mijn groote Geliefde, Wereld-licht! dat mij nu zóó zwaar doet dragen, — zóó zwaar dat ik schreien en kermen moet om mijne nietigheid, om mijne onmacht, — ziet Gij dan niet wie ik ben? — ziet Gij dan niet hoe klein ik ben, — ziet Gij niet dat ik handen heb, en hoofd, en oogen — moede handen, moe hoofd, moede oogen — en bloed, bloed, dat kookt en ruischt door het lijf, — ziet Gij niet dat dit niet kan, dat dit alles te zwak is voor wat Gij oplegt?

Mijn groote Geliefde, Gij zult mij immers verbrijzelen, Gij zult mij immers dooden, onder de schatten Uwer liefde?

Kunt Gij geen sterkeren kiezen? Ach, niet om mij, — wat is er verloren zoo dit klein mensch verpletterd worde, — en door U wil ik wel ondergaan, gij Algroote. Want ik ken U niet, en Uw stem heb ik nimmer gehoord. Maar Uw Leven is in mij, en daarom heb ik U zoo intenselijk lief, dat ik wil ondergaan in door U gebracht Lijden.

Maar mijne kinderen, die zijn Uw kinderen, — die wonderen van verrukking en heerlijkheid, — stralende vuurbloemen uitspruitend uit dit donkere door U be-

zaaide land, — moeten zij dan vergaan door mijne zwakte? O doe mij dit niet aan, — doe mij dit niet aan, — dat Gij mij het heiligste geeft, opdat ik het zou verderven, — dat gij mij doet dragen het allerkostbaarst, dat boven alle mate lief te hebben is, opdat ik het zou doen vallen en vergaan, door deze verdoemelijke zwakte mijner arme handen.

O mijn God, mijn God, kent Gij mij wel en laat Gij niet lijden om niet? —

En hoe? En hoe? — Eenzaam ben ik nu en dit moet zoo zijn. Want daar is niemand die mij zou kunnen helpen. Ik moet schreien in eenzaamheid, en zalig zijn in eenzaamheid. En mijne innig-lieven, mijne kinderen, mijn schoone gedachten, zijn gedachten mijner eenzaamheid.

Alleen zie ik uit over het levende en het doode, over het lichte en het donkere. Ik zie uit over een vallei van kleuren, rood en groen, blauw en goud, — over de groote landen vol van het bewegende levende, dieren en menschen — en voor mij staan de gestalten van haat en liefde — en het zingt om mij in velerhand geluiden.

Dit is alles. Nu moet ik, ik dit vormen dat het schoon worde, naar de allereenigste en allerluisterrijkste schoonheid, die daar leeft in mij als een ongezegd woord, een ongezien licht, als de Wil mijner groote Geliefde.

Ben ik het, ik, ongelukkige, die Gij rijk wilt maken met deze daden? Ik, mensch, levend van lusten en begeerten, mensch die eet en slaapt? Zal een hongerende niet stikken in grooten overvloed, zal de arme niet verloren gaan in weelde? Men bereidt een zieke geen feestmalen, en mijn lijf is ziek, van duizend kleine begeerten.

Laat mij met rust, — zou ik niet genoeg kunnen hebben, aan het kleine bevredigende, aan wat zon, aan wat zoetheid, wat kleurige bloemen, aan wat schijn van menschenliefheid?

Laat mij met rust, — of doe Gij alles door mijn hand. Maar Gij dwingt mij, en jaagt mij op, en doet niet maar laat mij doen, sidderend in mijn geringe krachten, en straft mij scherpelijk bij al mijn tekortkomingen.

Zal er dan een hoog loon zijn, zal ik zien de glorie van Uw licht, proeven de zoetheid van Uw stem, van Uw eigen stem, Uw teedere, lievende stem? Als ik dan trouw ben èn vastwillend en gedwee, — dienaar van Uw schoonen Wil?

Zoo moet ik vrij zijn, met de vrijheid van eenen arend, van eenen grooten, lichten god, — van den lichten zonnebal, rond en ontzachlijk, drijvend met zijnen stoet van werelden in ruimten zonder begrenzing.

Neen vrijer moet ik zijn.

Want ook geen werelden moet ik om mij dulden, die zich bewegen met mijn bewegen. Daar moet mij niet begeleiden de stoet van vuurbegeerten, noch het wentelend volk der lichte lusten.

Noch de begeerte naar leven, noch de begeerte naar Dood, — de stille, sterke begeerte.

Noch de lust naar den zomer, naar de stem eener vrouw, naar de glinsterende rust van eenen zomermorgen.

Noch de lust naar het geëerd zijn, het lief gevonden worden, het groot gevonden worden.

Noch de lust tot doen hooren, tot doen voelen, tot het vervormen der zielen naar de mijne.

Noch de begeerte naar rechtvaardigheid, noch de begeerte naar liefde onder alle menschen.

Zoo vrij moet ik zijn, dat ik kan drinken het bloed der liefste en verscheuren de harten mijner kinderen. Want wat zijn de kinderen van mijn lijf, bij mijn lichtgedachten, Godgeboren kinderen mijner ziel! En kunnen de hartstochten van den mensch leven naast de liefde eener eeuwigheid?

Nu ziet Gij, mijn Licht, ik kan niet!

Zoo Gij niet wilt sparen dit arme lijf en zijn teere verlangens, — zoo kan ik niet.

Wel weet ik dat de lichtste dingen van mijn mensch-

zijn glanzen in Uw licht. Wel weet ik dat alle rechtvaardigheid Uw rechtvaardigheid, alle liefde Uw liefde is. Ja ik weet dat Gij tot mij gekomen zijt, — in 't geluid eener vrouwestem, in den glans van blond vrouwehaar, — dat Gij gezonden hebt Uwer serafijnen één, een blankhandige vrouw, aanrakend met licht mijn innerlijke ziel.

Maar ik weet dat Gij meer zijt — en o mijn eeuwig Licht! zoo ik om Uwentwil de schoonwendende schitteringen van dit wereldheil moest verdooven, zou ik wel kunnen? — Zou ik dat wel kunnen? —

Nu ziet Gij, mijn Licht, ik kan niet.

Maar stil en onmerkbaar groeit het in mij voort. Hoe ik schrei of vertwijfel, het stoort niet het gebeuren der wondere dingen in de diepten mijner ziel.

Ik sta op en zie den dag aan, den lichten dag, den groenen schijn der zonnige bladeren, en in den nacht, wijl ik sliep, in den koelen, stillen nacht is het grooter geworden en sterker geworden, — en stil zittend in den zonneschijn verbaas ik mij over het gebeurde van den nacht.

Want ik ga om, doende de dingen van elken dag, het proeven en ruiken en hooren — het lachen met menschen, het eten en spreken. Maar de Sterke in mij slaapt niet en rust niet — en als ik nu stil zit en het

gerucht des dagelijkschen levens zwijgt, streven de volle melodiën van mijne Zielsliederen op en ik bespeur dat zij niet gezwegen hebben. Zij streven statig op, als blanke, ronde wolken-kolommen boven het windbewogen bloemenland, en niet heeft hen geschonden of verstoord de onrust van dit kleine lijf-leven.

Zoo ben ik dan twee: de mensch onder menschen, en de dienaar des Eeuwigen.

Zoo zal ik dan liefhebben mensch en dier, verlangend naar de warmte van hun lichaam, genietend in het gezicht hunner liefdoende bewegingen, drinkend den blik der zachtheid uit hunne dierbare oogen. Lief en noodig zal mij zijn vrouw en kind en vriend, en ook dieren, zachte, aanhankelijke dieren en de vrije, kleine, vlugge vogels.

Maar als ik mij omkeer zal ik hen niet kennen, geen van allen. Alleen zijnde zal ik niet weten wat ik hen gedaan heb, niets.

In den mensch van vleesch zal leven de mensch van licht, in den wereldmensch de god-mensch. En zij zullen leven als twee hatende broeders in één huis, elkaar niet ziende, elk zijns weegs gaande.

En zoo hun wegen samengaan, zoo zal de mindere zich verheugen maar de meerdere niet. Want de meerdere kent den mindere niet.

En de menschen zullen den mindere kennen en hem liefhebben. Maar den meerdere zullen zij niet liefhebben, want deze wil geen liefde.

Want deze is de dienaar des Eeuwigen en zoo hij wilde wat van menschen komt, zoo zou hij zijn als een, die een hoogen berg bestijgt en alle bloempjes zou willen plukken op zijn weg, en zou willen weenen om alle grashalmpjes, die hij vertreden moet.

O lange tocht! O wreede, eenzame worsteling!

En toch is alle liefde Uw liefde, en alle leven is Uw leven.

En U zoekende moet ik dus liefhebben alles wat leeft. Vrouw en kind en vriend en dieren en bloemen, alles moet ik liefhebben. Maar met een liefde als de groote Zonneliefde. De zon kent de bladeren der boomen niet en heeft niet één bloem lief boven de andere.

Maar Gij zijt de zon, mijn eeuwige Geliefde, niet ik. Mijn ziel is een witte lelie en ziet naar U. Gij kent mij niet meer dan een andere, maar ik ken U alleen en niemand anders. Ik ben een witte lelie en mijn leven is het opengaan in Uw licht. Dit is àl mijn leven.

En ik ben gelukkig! O ik ben gelukkig!

Een vuurberg van geluk, een wolk van geluk een

wijde zee van geluk! — O wonderheerlijk is het bloeien in Uw licht!

Hoe was het toch? Hoe heb ik toch geleefd?

Was ik niet een erbarmelijke slaaf, een arm, bang kind, een geslagen hond?

Ik heb gezien naar de oogen der menschen, en dezen gevraagd: »is het goed?« en genen gevraagd: »is het wel goed zoo?« Wie kan dan gelukkig zijn!

Deed ik niet beter den wind te vragen of het riet te vragen, of de ruischende boomen. Zij weten beter wat goed is in mij, dan de menschen. Want de vastzittende boomen en de rietstengels die buigen met de bewogen lucht, zij zijn nog vrijer dan eenig mensch.

Ik wilde goed zijn, maar wie kan goed zijn met de hoogste goedheid en niet vrij. Mij doodmaken had ik moeten doen, naar het maaksel van mijn wezen, zoo ik goedheid gezocht en deze vrijheid niet had gevonden.

Maar juichen doe ik nu, in mijn wreede, weerbarstige vrijheid. Nu spatten mijn woorden op als knetterende vonken, ze ruischen omhoog als wilde vuurstroomen, ze staan star en onwillig als fonkelende stalen staven.

Ze breken los als een vlucht gevangen vogels uit deze kooi van wereldschheid, uit deze traliën van begeerten en gewoonten en angst.

Met ijzeren hamers van zwaar lijden heb ik de muren

van mijn kerker verbrijzeld. Nu is het licht en ruim en ik zie de zon, de algoede.

Dit zijn mijne woorden, mijn, mijn, eigen woorden, — vlekkelooze kinderen mijner vrijgestreden ziel, — hemelreine ontspruitingen van mijn schoonste binnenste, — geboren uit dit beklagelijk lijf door den Wil des eenig Goeden, die gekust heeft met den brandenden kus zijner Al-liefde, mij, mij, Johannes.

II.

Het is een land van mist en stormwind. Schrale windbloemen, distels en helmgras, knikken en wuiven op de rotsen. Kristalklaar zeewater spoelt en zwalpt en schuimt om de grijze, gegroefde steenen beneden, die barsch en bewegingloos liggen in de branding. Ze heffen hun glimmende koppen ruw-geduldig uit de wegslaande golven.

En de zee is groot en beweegt en beweegt. Over de zee waait de wind, woest en gestadig, speelsch, rusteloos, eeuwig door plagend, een wilde, sterke jongen.

In de lucht zie ik de schimmen van groote, sterke mannen. De schittering van schilden, donkere schilden met blinkende knoppen beslagen. En ik zie lanspunten vonkelen en lange zwaarden streep-lichten. Groote, ruige gestalten zie ik, met bultige spieren, en de monden

open in 't blonde baardhaar. Een wild volk, een volk van storm en mist, sterk op de zee, op de rotsen, in den regen en den ijswind — een volk van trotschen doodslag, en langgalmend, geweldig gezang.

Zij kwamen aan op het gierend gebruisch der winden, zichtbaar en onzichtbaar beurtelings tusschen breeddrijvende wolken. Een heftig rumoer, en korte rukkende bewegingen.

Zij slaan elkander en werpen de lange lansen. Ik hoor de luide gillen en het dof gehak van ijzer op vleesch en op de kletterende ijzerplaten. Zij struikelen en zakken in een, en ik zie er zich neerwerpen en hevig huilend klagen op de gevallene dooden.

Eén staat er hoog, breed en geweldig, met witten baard, die weg-wappert over zijn schouder — zijn arm zwerft met lange streken heen en weer. Een zeer lang, bliksemend zwaard, — rood is zijn hand die beweegt. Om hem is het leeg, een wijde kring, — wat hem nadert stort ineen. Hij staat als een hooge marmeren pilaar met roode wingert omrankt, — een sneeuwberg, — roode beken stroomen van hem af. Zijn stem loeit uit, een hoog gekrijsch, een zwaar donderend gebrul.

Hij verslaat ze allen. Hij is de sterkste, de held der helden.

Maar het waren de witte wolkvormen en het rood van den vallenden avond. Het was het krijschen der meeuwen, het brullen der zeebranding. De lucht is verlaten, er is niets als de wezenlooze wind.

Daar zijn zij weder, verder naar 't Noorden. Een dichte hoop, een woelende massa, een drom worstelende krijgers. Over de wolken stroomen zij, af en aan, als riet heen en weer gaat met den wind. Nu vluchten zij allen, huilend, jammerend òp in de lucht. Een groot, grauw man, wien goud blinkt om de leden, slaat hen en vervolgt hen. Hij zwijgt en slaat, en voor zijn slagen zinken zij neer, en zij werpen de zwaarden ratelend weg en de zware schilden en zij vluchten allen.

Waar is mijn held, de blank-gewapende? Ik zie hem niet.

Ja, ik zie hem, ik zie zijn lang haar als een witte vaan uitwapperen achter de vluchtenden. Maar hij beweegt niet, zij stroomen links en rechts van hem weg, — hij staat roerloos, onwrikbaar, een machtige, witte toren die de stroomgolf deelt.

En de grauwe nadert hem. De wind wordt doodstil. De zee ligt spiegelvlak, angstig kabbelt met kleinvreezend geruisch de branding om de donkere, starwachtende rotsen.

De grauwe komt op, donker geweldig, zich zwart uitzettend in zwaar dreigen. Kalm en hoog staat mijn witte held, hij beweegt niet — ik zie zijn oogen, blauwblinkende oogappels in groot wit.

En op eens een fel, bliksemend stralen, — een schel segment van vuur, — en een donderend gerucht als van ineenstortende, opeenbotsende rotsbrokken.

De grauwe vorm ligt neer, een breede, wanstaltige massa. En langzaam vloeit een roode rivier, een rood meer aan beide zijden onder hem weg, zich verbreedend, verbreedend tot een lange rood-lichtende streep, een vurige bloedlijn.

Mijn held, mijn held heeft verwonnen. Ik hoor de stijgende juichingen, de blij-stijgende rythmen van het triomfkoraal, den vèr vergalmenden zegezang der zijnen.

Het was het weerlicht, mijn jongen, het drijven van donderwolken, het purper van den vallenden avond, het blinde ruischen der verlaten zee.

Ik ga langs de kust, somber zoekend den killen spatregen der zilte zee, en het barre geblaas van den wind. De distel staat naakt en eenzaam op de opene rotsen en schudt den ruigen kop heen en weer.

Ach! zijn mijn helden allen gevallen, hun groote zwaarden vergaan, hun hooge daden vergeten?

Wie ontziet nog hunne graven, wie noemt nog hunne namen met eerbied? Zij zijn niets meer onder de menschen, zij leven in hun geest als leege droomen, als ijdelheden, — zij zijn in het weten, niet meer in het leven der ziel.

En ik heb toch dien grooten, witten lief. Mijn held. Hij was sterk, en goed omdat hij sterk was en velen versloeg.

Hij was schoon zooals nu niemand schoon is. Schoon in volkomenheid.

Is niet een meeuw schoon, de groote, blanke, lenige zeevogel op-vliegend in de stormen, — schooner kan niet. Zijn vlucht is de opene wind, zijn gevederte is het blanke schuim, zijn geschreeuw is de eenzaamheid.

Zoo was ook mijn held volmaakt, zijn vuisten waren stukken rots, zijn haar was de vliegende nevel, zijn stem het gebrul der zee. Hij kon slapen op harde steenen en zwemmen in de stormgolf. Hij leefde als de zeearend van roof en moord. Hij dronk en zong in den kring zijner helden, en lachte dat het daverde in den wind, en schreide met luid gehuil om den dood zijner zonen. Hij vreesde niets, mensch noch dier, de koude niet en den storm niet, noch de woedende zee, noch den eeuwigen dood.

Waarom heeft de mensch zoozeer zijne kindheid lief? Terug wensch ik het wilde leven. Het groeien van

den mensch als een boom tusschen boomen, als een dier tusschen dieren, — één met allen, één met zee en wind en rotsen, als een mooi, sterk reuzenkind onder zijn gelijken, en onder zijn gelijken de sterkste, de heerlijkste, volmaakt in kracht en schoonheid, zooals nu nimmer een mensch volmaakt is.

Ik wensch verzonken en verwoest de groote steden, verdelgd het zachte, gemakkelijke leven. Ik haat die teederen, die onbloedigen, — die onmachtigen, alleen sterk door hun veelheid, zooals ongedierte sterk is. Elk op zich zelf zijn zij zwak en hatelijk, onvolkomen, misvormd van ziel, wanstaltig van lichaam.

Moge de zee overslaan met haar macht hun krioelende wereld, — de hooge woudboomen en het onkruid overgroeien hun fraaie woningen, hun ijzeren paleizen, hun ijzeren wegen. Dit gansche verachtelijk gedoe wil ik weggevaagd van de wereld, het is een ongedierte, een walgelijke ziekte, een kwaal des ouderdoms mijner arme, vermolmende aarde.

Ach, in mij, die een kind ben, leven de schoone herinneringen der menschenkindheid op, en met bitter klagen zie ik den verterenden ouderdom om mij heen.

Ach, zoo mijn held terugkwam, hoe zouden zij hem erg bespotten met zijn zwaard en zijn helm. Hoe machteloos zou hij zijn onder hen, als een mooi kind zou hij zijn onder oude, leelijke mannen, meerder door

hun véelheid, maar elk toch minder dan het kind.

Waarom heeft de mensch zoozeer zijne kindheid lief? Waarom weet hij de dagen die waren zooveel schooner dan de dagen die zijn? Gaat dan dit menschgeslacht verloren, als een wijd-uit wegsmeulend vuur, als een wijd-uit verdrogend, stinkend moeras?

Vliegende nevelen snellen op van den horizon. Kille dampsluiers glijden valsch-machtig over 't onrustig water. De kust wordt omhuld in zilte kilte, de landen grijs overtogen. De wind draagt ijverig de snijdende grijsheid aan, kwaadaardig dienende.

En de zee weet niet, de zee slaat de steenen.

III.

Ik ben gedreven over verre zeeën. Mijn droomfee, mijn lieve, heeft mij gedragen.

Zij kan mij vaak plagen, maar zij is ook zoo goed voor mij. Zij is wel heel vreemd en weerspiegelt mijn wereld in gedrochtelijke vormen. Maar zij is ook wijs, wijzer dan ik, en zij kan mij schooner dingen toonen dan het werkelijke.

Zij heeft een land, dat is haar eigen land. Daar vind ik al het mij bekende weer. Maar het is alles anders. Mijn huis, mijn stad, mijn land, mijn vrienden — maar het is mijn droomhuis, mijn droomstad, mijn droomland, mijn droomvrienden. Zij gelijken in niets op de dingen des daags. Maar des nachts zijn zij immer dezelfde, — en des nachts weet ik niet dat zij des daags anders zijn. En des daags weet ik hunne identiteit, maar het gelijken zie ik niet.

Het is mijne nacht-comedie van het dagleven. Een voortreffelijke comedie is het, rijker, bonter en intenser dan de dag. En zoo schoon soms, dat ik mijzelven verwonderd vraag, van waar mijn lieve droomfee dat wondre goudlicht vallen doet, die blijde geluksglans, — daarbij schijnt immers de morgenzon dof, en het zomer-maanlicht zonder bekoring? Ja, het wil mij soms dunken dat zij het is, die weet waar het licht der schaduwlooze blijheid geborgen wordt, waarnaar het stil verlangen nooit sterft in eenig menschenhart.

Ik ben gedreven over verre zeeën, — en Marjon heb ik gezien.

En nu ik dan eindelijk waag van Marjon te spreken, en die mij zoo lang vertrouwelijke naam als een zich van mij losmakende klank uit te zenden, nu word ik zeer beklemd. Want wat zal zij worden, hoe zal zij zijn, losgewonden uit de donkerzachte omwindselen mijner zielsintimiteit? Hoe zal zij zich houden, hare vlinder-teederte, hare fijne schemerkleuren, zoolang omhoed door de schaduwen mijner ongezegde liefde, als zij nu komen moet in het harde licht der vormende gedachten, in den helderen wind der luid klinkende woorden?

Want Marjon is de liefste en de geweldigste, de teederste en de wreedste, wreed-schitterende, vlei-zachte, aldoor schooner wordende brandvlam van mijn leven. Bleekschoone, diamant-getooide, immergebiedende in

mijn zielsrijk, de vastheid in al 't wankele, de altijd-sterke in mijn vele zwakten, hoog-aromatisch en vlijm-zoet geurende wonderbloem in mijnen eenzamen tuin.

Hoe moeielijk begrijp ik wie zij is. Hoe weinig gevoel ik op eenmaal de veelheid omvat door de korte klanken van haren lieven naam. Zij is toch als de anderen in mijn hart, gezien, gehoord onder het verschijnen en spreken van allen, maar zij is zoo sterk en zoo heilig, dat uitstarend over de zee, onder het vliedend verstuiven van al het geringe, .nietige ziele-volk, zij rustig blijft, groot-schoon nu in eenzaamheid, bleek-schoon in diamant-glans — en zoo zegt zij wèl-rustig bewust: »*Ik* ben niét vervaard!«

Het was een tuin. Ja, het was een tuin, een mooie, zonnige tuin — en ik was een kind. Ik denk zoo acht jaar. Ik liep alleen en wat bang, bedremmeld in den machtigen zonneglans.

Toen was Marjon naast mij. Op eens, een rijk, mooi kind — grooter dan ik. Ze stond naast mij en lachte, wijzer dan ik en beschermend.

Twee handen legde zij om mijne wangen en zag mij aan.

Ik zag twee licht-grijze oogen en dat was een hevige ontroering. Al het andere werd nevel en onwezenlijk. Het gewaarworden dezer oogen was een beter gewaar-

worden, een sterker kennen dan al wat tot toen in mij gekend was. En het kennen werd lust. Dat was nimmer geweest.

In die oogen was het ik, mijn ik, en toch oneindig meer. Daarin was het weten reeds, van wat ik niet begrijpen kon. Daarin was de tijdloos gedachte toekomst mijner ziel. Daarin was mijzelf verzaligd, mijzelf verheerlijkt en volmaakt.

Toen kwam, o wonder, een zachte hand en streelde het haar mijns achterhoofds.

En dit was plots het gansch overstroomen van mijn wezen met ééne tintelende lust-golf. Het voelen van een ongeziene zachtheid, die eindeloos goed wilde. Het voelen van een ding, dat niet ik was, maar toch wel mijn ik zou willen zijn. Het weten dat mij eene naderde, die vreemd was en toch mij gansch aangelegen, — meer mijzelf dan mijn eigen oogen, waaraan ik mij zóó gerust kon overlaten, daar die mij geen kwaad, maar sterk mij goed wilde. Die mij gelukkiger zou doen zijn, dan ik dit alleen kon, ook met de sterkste spanning van mijn eenzaam-bestaan.

Dit was Marjon's openbaring. De als bliksemlicht gekomen en als zonnegloed gebleven openbaring der VERTROUWELIJKHEID.

Het waren Marjon's handen om mijn hoofd. En toen heb ik ook hare wang gevoeld aan de mijne, — en den

geur geroken van haar warme lichaam, beangstigend. Maar niet toen heeft zij mij op den mond gekust.

Hoe is dit toch, dat de witte sneeuw vergaat tot slijk, dat de zoete vrucht bitter wordt in hare rotheid?

En hoe is dit dat wij kennen en verwerpen, lievend de witte sneeuw als goed, hatend het donkere slijk als niet-goed, lievend de zoetheid als goed, hatend de bittere verrotting als niet-goed?

Waarom willen wij onderkennen het lekker-riekende en het stinkende, — scheiding maken tusschen het schoone en het leelijke?

En hoe is het dan toch, dat er leelijkheid is in schoonen schijn, dat er is zoet-smakend vergif, — zoodat wij bedrogen worden en sterven?

Is er dan waarlijk een God des Doods die ons haat en een God des Levens die ons lief-heeft, uit welke gelijkmachtige twee wij zullen te kiezen hebben, zonder rust, naar de mate onzer krachten? Zoodat wij, gaande tusschen deze eeuwig-strijdenden, zullen vallen in de handen des eenen of die des anderen, al naar in ons zelven, bij dit zoo scherpe evenwicht, een allernietigst meer is van het lichte of van het donkere?

En wie dan, wie, heeft ons deze overmaat gegeven?

Marjon was niet alleen toen ik haar de eerste maal

zag. En niet veel malen had ik haar gezien toen ik bemerkte dat er eene haar begeleidde.

De eerste maal was het als een wolk voor mijn oogen, en daarin Marjons oogen. Maar een volgende maal zag ik toe — en ik zag hoe Marjon blank was en met zeer fijne leden, en veel zijig-gulden haar.

En achter haar, stil-wachtend, als niet willend opletten, een groote vrouw Die was zwaar, met groote, ronde armen — over elkaar geslagen. Haar haar was donker en glanzig, gladgeplakt. Een dik wijf.

Zij lachte met een ontzettende tevredenheid en ik werd bang. Maar Marjon deed alsof er niemand was.

Marjon zat naast mij op het gras en speelde met mij. Hare fijne handen bewogen zacht en veel, en haar lippen waren niet stil. Om haar was een groote goudglans.

Mijn oogen konden niet van haar weg, alles goedvindend in haar. En zij deed zeer gelukkig, alles zeer wel wetend, vol meerderheid.

Zij speelde met mij en maakte kransen van bladeren. Ik vond hare vingers bekwaam en haar stem een zegen. Er was daar water en zij schepte het in haar hand, en toen zij zelf gedronken had liet zij mij drinken.

Ik herinner mij dat het in dien tijd gebeurde, dat ik op school was en ergen dorst had. Toen bracht iemand

een glas water en vele jongens dronken daaruit en ook de oude man die ons leerde. En toen het glas bij mij kwam, dacht ik: »nu kan ik daaruit niet drinken, want zooveel hebben het gedaan.«

Maar toen ik het glas nam, voelde ik Marjon's hand tegen mijn achterhoofd. Zeer sterk tintelde het langs mijn rug en ik dronk uit het glas. En dat was lust.

Hoe moest ik, klein, alleenig jongetje dit verstaan? Dit, wat nu nauwelijks te omvatten is door de thans volwassen kracht mijner bewustheid. Wij armen! als wij de waarheid nog zuiver zien zijn wij tot begrijpen te zwak, — en sterker geworden, zien wij duizend nietigheden, die de waarheid bedekken en waaraan onze kracht te loor gaat.

Sta weg van mij, ver, gij allen, met uw harde stemmen en drukke gebaren. Verwar mij niet en benauw mij niet, dat ik met fijne aandacht spannen moge de draden van dit teeder weefsel, en met innige juistheid de spoel mijns woords moge sturen door de bonte verwarring der gedachten. Niet een spiegel wil ik zijn, maar een bron. Niet om mij, maar in mij is de waarheid.

Op eenen morgen werd ik met tranen wakker.

Ik was geweest in het verre land mijner lieve. Daar

was een stad, staande aan een effene zee. De huizen stonden recht in het grijze, vlakke water. De vensters zagen uit, ver, naar het lichtende westen. Op grauwsteenen balcons lagen kussens van purper en geel, — lange tapijten van goudkleurig fluweel hingen af en bewogen niet in den warmen avond.

Het licht was zoo schoon als nooit een werelddag dat geeft. De lucht was vol van zoel, doordringend geluk.

Daar ben ik neergezweefd uit ijle luchtstreken en vond ik Marjon.

Zij nam mijn hoofd in hare handen, zij boog zich over mij en kuste mij op den mond.

Toen ging al het schoone om mij trillen en vernevelen, wegtrillend zooals de lucht doet boven een heetbezond strand. Het goud verdoofde, het warm-grijze werd kil.

Marjon was weg en ik schreide.

Maar hare groote begeleidster stond bij mij, donker uit het grijze. Ze lachte met een breed, vaal gelaat en sprak kleine woordjes van ongemeende, spotachtige troost, liefdoenerig gevoelloos, met in hare oogen de afschuwelijke hardheid van een slechte moeder, die haar kind tot kwaad zoekt te brengen, het kwaad voorstellend als een ding van verstand en belang, de goedheid doodend in het kind, wreed, zooals zij een dier zou slachten, een gewone zaak.

Hare walgelijk weeke handen streelden mijn lijf en wischten mijn oogen af, met de verfoeielijke gezwindheid van het een dagelijksche taak doen.

Haar stem was zwaar en vochtig, haar lach vettig gorgelend, haar adem walg-zoet. Zij drukte mij, arm slachtoffer, in haar groote, ronde armen, sussend mijn vrees, met zware liefkoozingen van baatzuchtige, duivelsche teederheid, — tot ik gilde van beklemming en hijgend in mijne tranen den sluier van mijnen slaap verscheurde.

Wat deze mij heeft doen lijden, is meer geweest dan al het ander leed mijns levens bijeen. En het verwondert mij dat ik nog liefheb wie mij haar deed kennen.

TWEEDE DAG.

IV.

Twee kinderen, meisjes, even groot, elkander gansch gelijkend. Elf, twaalf jaar.

Ik, drie, vier jaar ouder, een groote jongen. Onzeker in de nog steeds veranderende gestalte van mijn lichaam, ongemakkelijk en onhandig in het groeiende lijf, elken dag weer nieuw. Niet vertrouwd met mijn bewegingen, mijn houding, mijn kleederen. Mijn stem wisselend, mijn handen te groot.

Een land van bergen en snelstroomend water. Aan den bergkant, tusschen 't bosch, een kleine weide. Een klein beekje daardoor, vlug aanloopend uit ongeziene kloofjes, glinsterend onder 't gras, springend links en rechts, in 't zoeken, zoeken van de laagte — en al gestadig murmelend in zichzelven, tevreden als een wandelend, bloemenzoekend kind. De zon daar breed en vaderlijk over.

Daar waren ze, de twee. Zij hadden zwartfluweelen kleertjes aan, beiden. En beiden haar als kronkelend goud, lang vallend in edele lenigheid over de kleine schouders, kleine armen. Het was schooner dan goud, het lange haar, zooals 't weelde-glinsterend neerlag in moede golven op 't zwart fluweel. Het was transparant amberbruin donker en zijig wit licht, — blonde wentelstroomen van geurig licht-heil over 't innig-somber, rijk-lichtend fluweelzwart. Uitspreidend waar het raakte de zon in heerlijk waas van louter glans.

Toen ik hen daar zag, de twee, druk-doend in onbewuste gratie, bewegingen van gewichtige nietigheid, lieve linkschheid en zóó kleine aanbiddelijke lustjes en smartjes, die vergingen onder de begeleiding der snel-vooruitkomende en langzaam wat achteraanslepende stemmetjes, — als 't tjilpen van slapen-gaande vogeltjes, — toen ving daar aan te spelen in mijn ziel een wonderlijk spel van ongekende melodiën.

Want dit was het vreemde, het was als trachtte er een lied in mij zijne modulatiën mee te doen bewegen, met het bewegen dier twee teedere lichamen, met het wenden der kleine schouders, het neigen en rechtdoen der kleine hoofden, het wijd opendoen der in schaduw lichtende oogen, het trillen en geluidloos afglijden en zacht wegvallen van het glanzig haar.

Er was een bijna smartelijke lust in dit streven.

Maar zoo daar kwam een oogenblik, snel, kortstondig, als het oplichten van een uit zonlicht en blank water geboren vonk, dat samenviel de gang dezer blijlevende kindergratie met den rythmus mijner innerlijke ziel, tot één klare harmonie — zoo was dat als de flikkering eener nooit vermoedde hemelsche zaligheid, een voldoening aller begeerten, een springvloed van lust.

Aldus heeft het Marjon goedgedacht mij voor de eerste maal te wijzen dat ik niet alleen was in het leven.

Als een dier in de wildernis de plaats terugzoekt waar het eens water heeft gevonden, zoo zocht ik nu elken dag, dat ik toch weer vinden mocht die wondere aandoening.

Het denken over deze emotie was mijn spijs en mijn drank, het wederbegeeren mijn leven, mijn dagleven en mijn nachtleven.

De wereld was nu gescheiden als in licht en donker. Daar was het lichte, dat had ik lief, — wat daaraan niet hoorde was donker en haatte ik.

Alle gedachten, omringend deze allerschoonste gedachte, waren licht en mij dierbaar, alle anderen donker en door mij gehaat.

Ik had lief het voelen der regendruppels als ik stond om hen op te wachten, deze kinderen, ik had lief het zien

der steenen van hun huis, en den reuk der kamers waarin zij woonden. En ik haatte het verre thuis-zijn, waar zij niet zouden zijn, en al mijn voorbijgegaan leven waarin zij niet waren geweest.

Hoe scheen het al armoedig, — wat achter mij lag, — het groote, doffe, grauwe huis, — de bleeke lucht, de vale, wit-vierkante school, — als een gordijnloos raam, — de lang-eentonige dagen ruikend naar verdufte, lang bewaarde dingen.

Maar hier rees de morgen sonoor en helder, en droegen de bergen lichtende wolk-kransen om 't donkergroene hoofd, — en de tuin was zonnig en dierbaar beneden, liggend vol rozen, kleurfonkelend gebedde bloemen, schitterend blauw en warm rood, in dampige, warme morgenzon. Hier wilde ik het gras wel kussen en beide handen zacht houden op de rijke aarde.

En de avond was steeds, elken dag, elken dag, een feestelijke glorie. Een groot roodverlicht feest was het elken avond, daaraan deed alles mee. De avondstond vlamde zijn mooist, de rotsen antwoordden met somberrosse vrede het hooge hemelrood, de vloeiende rivier wist het en was licht, de huizen der menschen overal, wit-gelukkig in het groen. En dus mochten de kleine menschen blij zijn en zich in lachen bewegen. Zij deden muziek door 't heele dal.

Maar ik wist wel, ik wist het toen reeds snel, ter wier wille dit feest gemaakt was. Want nimmer zag ik de schoonheid der dingen aldus bijeengehouden, zoodat zij ook schoon waren in hunne relatie, in één enkel geluk, als een groot volk dat allen een grooten Koning eeren wil.

Zie, daar kwamen zij, midden in, het hart aller glorie, het brandpunt aller schoonheid, het prinselijk kinderpaar, onbewust en toch gansch naar behooren dragend de majestueuze hulde aller schoone dingen.

Van een hoog pad kwamen zij af, hand in hand, de dubbel-aureool van blondheid boven 't felle fluweelzwart, — de tengere lijfjes zoo zacht schommelend in den wat beschroomden gang vol lief-serieuze kindergedachten, — een wellust waren hunne kleine, wisselbewegende voeten op den grooten, goeden berg.

Toen heb ik voor het eerst geweten dat er iets zeer goed was in de wereld. Iets meer dan het aangename van geen smart hebben en veilig zijn, meer dan het lekkere van eten, dan het warme van de zon, dan het veilige thuis, — iets liever dan vader en moeder en goede, wèlvertrouwde menschen.

En liever, ja liever dan wat mij 't liefst was, de doode dingen mijner kleine wereld, waarin leefde de buiten mij geplaatste liefheid mijner eigen ziel, de vertrouwelijk geworden dingen uit mijn huis, — de dierbare dingen

daarbuiten, boomen, bloemen, dieren, levend onder elkaar, Windekind's rijk van mysterie, waarin ik, kleine vreemde, thuis was geweest als een hoog, gehuldigd gast.

Een gast, immers niet meer? Ik was daar als een kind dat het goed heeft bij vreemden, en daar liever is, omdat het thuis geslagen wordt. Maar nu ving ik aan te gelooven, dat ik het ook thuis goed kon hebben, en dat dit het allerbeste was.

Het is niet goed, — het is een groot kwaad en een groot leed als een kind zich vreemd gevoelt in 't eigen thuis. Dit was mij wel bewust, toen mij een ding, een bloem, een dier liever was dan één van hen die mij 't meest geleken. Hoe blij, hoe als van pijn verlicht, hoe uitbundig heb ik gegeven de bloeisels mijner affectie aan dit nieuwe, dit heerlijke, dat nu van menschen kwam en toch waarachtig schoon.

O menschheid, mijne moeder, — heb ik u dan ooit niet lief gehad? Wie kan dit in waarachtigheid zeggen, — wie is niet blind, of verbijsterd van zinnen, of ziek van verstand die zegt dat hij zijne moeder haat?

Neen, dit heb ik niet gezegd, — dit heb ik nooit gezegd, — gij weet het wel, ik heb u altijd lief gehad, ook in mijn ontvluchten, mijn hoon, mijn bitterheid en mijn verachten. Want dit kan niet anders, daar is niemand

die anders kan. En zoo iemand het zegt, het is niet zoo.

Als gij mij maar niet geslagen hadt, mijn moeder en zoo diep gekrenkt, hoe zoudt gij gekend hebben mijn volle vereering, mijne diepe liefde, mijn roemen van uw goedheid. Maar wat moest ik doen? Uit u heb ik toch mijn ziel en mijn lijf, — en uwe, niet mijne schuld is het dat mijn ziel gevoelig is en mijn lijf zeer teer, zoodat ik krimp van pijn als gij mij aanraakt, zoodat uw woorden en uw gebaren mij scherp slaan als zweepslagen, zoodat ik lijd en ziek word door uwe nabijheid. Van wie heb ik het goede in mij dat zegt dat gij niet goed zijt, en het schoone dat zegt dat gij leelijk zijt — als het niet is van u? En hoe zal ik blanke oprechtheid van mijn ziel niet verdonkeren, en het heldere geluid der in mij klinkende waarheid niet verdooven, zonder te zeggen dat gij onschoon zijt en slecht, een slechte moeder, en dat uwe kinderen beter zijn dan gij? Want het goede dat in mij luidt is ook uit u, en zoo ik het nog hoor en gij niet, zoo is dat wijl ik een kind ben en gij een oude vrouw, bedorven door de bekommeringen van uw lang, moeielijk leven, bedrukt en onvrij gemaakt door uwe kleine zorgen, door uwe benepen gewoontetjes, moedeloos door uwen ouderdom.

Maar zie nu, hoe ik tot u kom, uw lief, trouw kind, zoo blij en dankbaar, als gij mij goeddoet en niet slaat, — als ik zie een mooie, kinderlijke lach op uw

strak, oud gelaat, als ik een zacht buigen hoor in uw baatzuchtig-harde stem, als gij uw handen vriendelijk naar mij strekt en ze rusten laat op mijn hoofd, dat het weldadig is en ik voel dat ik een moeder heb.

Nu, sterker geworden in begrijpen, durf ik dit alles zeggen, mijn bitterheid en mijn liefde.

Toen ik klein was en bang, heb ik u gevreesd en uw woorden geloofd. Toen kon ik wel niet anders dan niet begrijpen en u heimelijk en bitterlijk haten. Want wie u gelooft kan u niet liefhebben.

Maar dit is al vergeten. Opgerezen ben ik uit mijn vrees, afgeworpen heb ik de banden uwer slechte en bedriegelijke zorg.

Mijzelf voel ik, als uw beter kind, en het goede en het rechte in mij, dat uw goed en uw recht is. Nu durf ik in waarheid zeggen :dat ik u liefheb, omdat ik besef dat ik u te vergeven heb en niet gij mij.

Ja nu kan ik u eerst waarlijk en openlijk liefhebben, nu ik weet dat gij mij kwaad hebt gedaan en dat ik u heb vergeven.

De taal der menschen, die zij zoo spreken onder elkaar, is een slechte kaart van een groot, mooi land. Ik had deze kaart goed geleerd en ik deed of mij alles zeer bekend en vertrouwd was, bergen en rivieren en

kusten. Maar ik was geheel en al onwetend waar ik was en ik begreep er niets van.

Want deze kaart is slecht. Zij maakt er maar wat van, elke rivier is maar zoowat een slangenlijntje, en voor groote, vreemdgevormde berglanden staat een enkel gevederd streepje. Ook zijn alle steden maar cirkeltjes, en hebben de landen nette roode of blauwe randen.

Hoe lang duurt het eer wij weten wat dit alles werkelijk verbeeldt en hoe weinig het gelijkt op de realiteit!

Heel wijs sprak ik mee over al de dingen uit het menschenleven, over liefde, en geluk, en zonde, en God, — maar stil wandelend in mijn eigen groot, geheimzinnig land dacht ik bij mijzelven: »wat meenen zij nu? waar ben ik dan? Hoe zal ik zóó den weg vinden?«

Want het is alles anders. De steden zijn geen cirkeltjes, de stroomen geen slangetjes, de bergen geen gevederde streepjes en de landen zien niet rood of blauw. Hoe oneindig veel meer is er, hoe veel mooier is het werkelijke, en hoeveel is er niet of gansch verkeerd geteekend. Een groot bedrog schijnt het alles, — ik heb wel alle geloof er aan opgegeven, en in bittere berusting den moeielijken weg alleen gezocht. En later, nu nog, dag aan dag — verbaas ik mij, ziende dat het niet alles valsch en bedriegelijk is.

O gij menschheid, gij barsch, verbijsterd, in kleine

hardheid ontaard wezen, nijdige burgervrouw, — ik had u mooi gevonden, voor 't eerst schitterend en innig mooi, — en gij hebt hard neergeslagen den ranken groei van mijn teedere, kinderlijke blijheid, — gij hebt mijn trouwhartig geluk bespot en mijn eerste oprechte liefheid weggeworpen, want toen ik nu het allermooist had gevonden, dankbaar denkend: »dit is de goede weg!« toen heb ik uit uw spottend gezicht moeten begrijpen dat ik dwaas en erbarmelijk verdwaald was.

Toen ik mijne Liefde vond, heb ik gezegd: dit is de liefde der menschen niet. Dit is niet de liefde waarvan menschen praten. Maar men heeft mij uitgelachen.

Toen ik mijnen God vond, heb ik gezegd: dit is de God der menschen niet. Den God waarvan menschen praten vind ik niet, die is geen God, een schijnbeeld.
En men heeft mij niet verstaan en mij boos bejegend.

V.

De donkere romp gaat nu recht naar het ruime, het ontzachlijk groote, het water, wijd liggend in zilverlicht.

Ringsom is al water, veel golven in donkeren ijver gaan het land in. Maar dit is het niet, dit is donker, besloten in de donkere armen van het onbewegelijke land. Maar daar ginder, daar ligt het, daar wacht het, daar woelt het blinkende, het schrikkelijk blinkende, eeuwig en ver bewegende, breed, schrikwekkend breed, — God het heeft geen einde!

Nu komt de wind het zeggen. Die is strak, hard en kil. Zoo zal het daar alles zijn in het ontzachlijk rijk: sterk, koel en onverbiddelijk.

Wat ga ik doen! — waar neem ik mijn weg! Dit is een heer van vijanden, een ontelbaar, overmachtig heer. Zie ze flikkeren en toornig opbruischen, — zij zullen mij niet dulden, — zij zijn allen koel-wreed, dom-wreed, sterk en overmachtig.

4

En de wind is nu mijn vriend niet. Hij kent mij niet. Hij kent de vele golven, het breede, geweldige water, want dit is zijn gelijke, groot en geweldig als hij.

En de maan staat daarboven, rond en meedoogenloos, koud-stralend, blank. Hier is zij een kalm, niet-vreezend veldheer, koel overziend het wild-woelend leger, in zilver gekleed door haar. Zij keurt goed het wreede fonkelbruischen, en gedoogt den woesten wind.

Het komt, van alle zijden. Het trouwe land ontgaat mij, links en rechts blijven de donkere kusten weg, somber, moedeloos, onbewegelijk. Het staart mij na, met verschrikte lichten, wijd opgespalkt.

En al-om, al om mij heen speelt het wilde leven der blinkende, rustelooze zeekinderen. Daar is geen trouw, daar is geen goedheid, daar is geen genade. De groote moeder ligt breed en tevreden onder den maanhemel, een tijgerin, de golf-welpen spelen, jagend en dartelend over den rug der moeder. Zij zijn vroolijk in hun kwaden tijgeraard, zij schaden elkander niet. Zij rijzen op en dalen, verraderlijk mollig-stil glijdend en rekkend, kwaadaardig verheugd, speelsche duivelen.

En daar ver is het evenzoo, rijzen en dalen, grijslicht, diep-blauw-donker en fel-blauw-licht, op en neer, op en neer, zonder toevlucht, zonder genade.

Ik kan daar niet leven, — en nog verder niet, — en nog verder, — allen gelijk, eindeloos verre, eeuwig

mij kwaadwillende onrust, gretig levende, mensch-verslindende boosheid. Wat brengt mij hierin!

Maar het donkere ding draagt mij vast en gestadig. Het gaat voort en slaat de golven, links en rechts, — een breede baan achter zich van vermorzeld licht, een verre, vlakke weg van verwonnen water, hel-licht stervend schuim, angstig krinkelend, woelend, bleekgetijgerd.

Dit is triomf en groot geluk. Het geweldige dient mij, verwonnen.

Nu is de vrees-ontroering stil geworden. Het eeuwig ruischend bewegen is nu een doode schijn, een effene achtergrond, — kwetst niet meer mijne gedachten.

Maar nu zie ik den ontzachbren, zwarten hemel, zich verheffen van alle zijden — samenkomend in immense bogen, strak, vast-zwart, zwartgrimmig met furieus wilde, onbewegelijke goudspikkeling.

En dit was immer over mij, nacht en dag, zoolang ik ademhaalde en bewoog, of ik waakte of sliep, — hoe heb ik dit immer gedragen?

Dit is onduldbaar, — ik kan niet, ik kan dit niet zien en weten. Laat het goede licht komen, het zachtaardige maanlicht, de welbekende dag, de vertrouwde, vriendelijke wolken, en van mij weg-houden dit dreigendverschrikkelijke. Sluit mij af, mijn wereld van bewegen, mijn thuis, — het huis waar ik veilig ben, het klein

grijslicht huis van mijn gewoon menschzijn, waar ik de dingen allen ken, en ze allen vlak en klaar zie, in nuchteren dag.

De wind leeft en beweegt, de onherbergzame zee is licht en bewegend, — in hen is geen ontzetting als daar is, in dat dreigend opwelvende zwart, in die roerloos woeste goudspattingen.

Rustiger, rustiger, alles. Nu weet mijn ziel niet beter of het golvengerucht is goed, — het moet er zijn en bedreigt mij niet, het is mij om 't even als het gaan van mijn adem. De nachthemel staat nu wijd en stil, een kalm beschermend baldakijn. Daaronder liggen mijn gedachten in vrede en zien onverschrokken op, zij nemen nu ster voor ster, aardige lichtjes, lampjes klein en vriendelijk. Wat zijn er veel!

»O Marjon, weet gij het? — Ik ben gelukkig. Ik ga mijn kinderen vinden, mijn twee lieve kinderen. Daarvoor gebeurt dit alles. Daarvoor doe ik dit. Ik ga over zee, ver, alleen. Ik kan vergaan en verdrinken — en ik vrees niet, maar ben gelukkig. Ik heb niet gerust en veel moeite en veel werk gedaan, opdat ik zou kunnen gaan om hen weer te zien. En nu zal ik hen weerzien. Ik zal zien de kleine voeten naar mij toebewegen — en de tengere lijfjes. Zij zullen het lange

haar terugschudden over hun schouder en dan een kleinen sprong doen — en dan komen zij langzaam en groeten wat bedeesd, mij lang aankijkend, overal, volgend mijn bewegingen.

En dan zal ik voelen hen dichter bij mij, om mijn arm zal ik voelen hun twee armen geslagen, zij zullen hun hoofdjes drukken tegen mijn arm, en ik zal ruiken den heerlijken reuk die opstijgt uit hun haar. Dan zal ik neerbuigen en hen beiden kussen.

Marjon, zij zijn wel mooi niet waar? Zij zijn beiden heel bizonder mooi. Zoo zijn andere kinderen niet. De menschen vinden de oudste mooier, die heeft een regelmatig gezicht, een smallen, fijnen mond. Zij is verstandiger en bedachtzamer, haar oogen zijn kleiner en koeler van uitdrukking. Maar de jongere is het fijnst, het blondst — haar mond is half open, men ziet haar twee tanden. Zij is mijn wonderkind, met grooter, blauwer oogen. Haar gang is speelscher, liever, onbeholpener. Heb ik haar liever? Neen, want die stille slimheid der oudste, dat koele niet-merken, doen of ze niet om mij geeft, dat is toch meer. De jongste is mijn pracht, mijn schat, o zulk een kind dat van mij houdt, mijn naam roept, blij is, blij als ik kom. Dat weten is heerlijk. Maar toch nog heerlijker is het, geloof ik, te weten dat zij die zoo onverschillig doet, en mij wel plaagt door weg te gaan of mij niet te willen zien, dat zij mij

innerlijk toch niet missen kan, en trotsch is dat ik met haar speel. Ja, zij moet veel om mij geven, en niemand moet dat weten.

Marjon, hoe zal ik doen als ik ze zie. Ik moet hun hoofdjes in mijn handen hebben en tegen mijn borst drukken. Zij moeten tegen mij opklimmen als ik zit, druk en luidruchtig en vermoeiend. Hun lieve leden moet ik voelen overal — en hun handen om mijn hals. En zal ik ze dan kussen. Marjon, kussen op hun haar en op hun mond?

Voor hen, dat weet ik, moet mij niets te moeilijk of te gevaarlijk zijn. Als ik hen kan zien, moet ik alle andere dingen nalaten. Als ik hen bij mij kan hebben, moet ik alles verlaten. Voor hun plezier, moet ik alle andere plezier vergeten. Ook moet ik dan alle andere dingen en menschen vergeten. Er mag volstrekt niets zijn, waaraan ik met spijt denk als zij bij mij zijn. Als ik bijvoorbeeld hoorde dat mijn huis was afgebrand met mijn kamer en mijn vader en mijn moeder, dan zou ik daarvan geen verdriet moeten hebben als zij bij mij zijn. Als zij mij wilden steken met messen, zou ik mij goed moeten houden. Als ik op dood en leven moest vechten voor hen zou ik niet bang moeten zijn. Dat is goed. Zoo moet het.

Is het alles wel waar, Marjon? Verbeeld ik het mij niet? Is dit alles zoo echt en waarlijk in mij als ik

denk? Laat het zoo zijn, laat het toch zoo zijn. Ik wil dat het zoo zijn zal.

De weg is ver. De zee is overal om mij en diep onder mij, diep, diep. Het is griezelig. Ik was zooeven een beetje bang. Nu niet meer. Ik ben ver weg, in gevaar. Dit is alleen om hen en ik ben niet bang. Dit is goed en heerlijk. Ik ben blij.«

In den slaap de beweging en het gedreun, het leven der vreemde geruischen en geruchten en geluiden, allen dicht om mij, mij herinnerend de actie van mijn wezen. Het doen, het gaan, het braveeren ter wille van iets moois, het allermooiste. Ik slaap, maar ik ben niet stil. In den slaap de gestadige blijheid.

O rijke, feestelijke morgen. Feestdag-zon, glorie-licht, triomfantelijke breed-lichte rivier aanstroomend uit het vreemde land. Het was maar schijn, die angst. De zee is goed, warm, lichtend-vriendelijk. Het is een goede, warme grootheid.

Zie, nu word ik gebracht naar mijn geluk. De zee heeft mij bang gemaakt, maar nu toch veilig gebracht in den nacht naar mijn groot geluk. Nu glimlacht ze. Het was zoo erg niet. De zon wist het wel, staat rustig te schijnen. En vele schepen, ijverig, varen rustig toe, welvertrouwd op het water. Om mij, links en rechts,

zij komen en gaan, sterk-varend, met bruischend schuim vóór.

En de flikkerende, lichtgele rivier komt aan uit het vreemde land. Het land is daar. Ver zie ik de kusten aan weerszij. Tegen het vaalgroen, in den violetten damp der verte, staan bleeke, rondgebogen zeilen van een groot schip, rechtop, hoog, zeil boven zeil — het gaat daar ver, onbewegelijk schijnend, — het zoekt de zee.

Mijn geluk komt, mijn groot geluk. Het is daar in dat land. De wereld is een kom van blijdschapslicht. Ik proef het licht, het zee-licht, het water-licht, zilt op mijn tong. Parelend frisch is de lucht. Zij rilt door mijn haren, door mijn kleeren, sterk frisch.

Alles is goed in dit land, dat nu komen zal. Het is rijk en weelderig en gelukkig. Zie de dingen mooi zijn, de schoon inzinkende golven, het bleekgeel der scheepszeilen, de onbewegelijk liggende, groene glooing der heuvelen.

Voorbij gaat alles, voorbij, voorbij. De zon blijft onvermoeid schijnen, warm en fel. De heuvelen en schepen gaan voorbij, voorbij. Dóórdringend in den langen overlichten dag wordt mijn ziel moe, — oververzadigd tot een niet willende droefgeestigheid.

In den zwartigen nevel van den avond, donker vooruit,

de stad. Een donkere wereld vol macht en geheimzinnigheid. Een dicht gewirwar van schepen, grauw-violet, komt om mij heen, hoog, — tusschen groote, zwartrijzende huizenmassaas, een somber bosch, een onbegrepen verwarring van geduchte, machtige dingen, bemanteld in éenzelfden grauwen damp, het water daar-onder, onbestemd licht, vaag golvend heen en weer. Boven, de lucht fijn, gelijkmatig licht.

Mijn geluk, — ik kom hier om mijn groot, mijn eenig geluk. Wat is het ook weer? Het is maar heel klein, iets heel onbeduidends, geloof ik. Ik ben belachelijk met dit kleine doel in deze groote dingen. Ga ik dit nu alles voorbij, dit groote, sombere, machtige, — een klein lijfje met een klein verlangentje naar de korte genietinkjes van minuut op minuut, — ga ik dit voorbij en mag het mij niet roeren? Waarom geloof ik nu dat ik mij vergist heb?

Wat is er hier grooter dan de zee, geweldiger dan de sterrenlucht? En toch lag over de zee mijn verlangen gansch, en het vulde den ganschen hemel. Op het water, in de luchtwijdte was ik niet klein, mijn begeerte niet, mijn emotie niet.

Maar hier, in de sombere drukking van dit onbekende leven, in het donkere druischen rondom mij van duizende vreemde gebeurtenissen, in deze ondoorgrondbare wil-

dernis van menschenlevens, hier kan ik mijn ziel niet spreiden over wat ik zie. Ik ben heel klein en bespottelijk. Ik heb dit alles verkeerd gedacht en ik schaam mij.

Ziet ge het, Marjon, ik ben belachelijk klein en gij ook. Gij zijt niet machtiger dan al dit. Er is veel meer en veel grooter dan gij — en daarvan weet ik niet.

Heb ik mij bedrogen? Zeg mij hoe dit is.

De stad! de stad! — Zij drukt mij, zij drukt mij dood en weg. Ik moet van nieuws aan beginnen en leeren groot zijn hierin, in de stad. Ik moet een ander vinden dan gij, die machtiger is, machtiger dan de stad.

Gij hebt de zee overwonnen en den nachthemel. Maar dit zijn huizen en menschen en ik wil niet dat de stad mij overwint. Dit is nu mijn begeerte, meer dan eenig andere. Ik wil de stad, — groot oprijzen over haar, mijn ziel en hare bewegingen hoog als een hoog licht schijnend over de geheele stad. Als een onbewogen, lichtende wolk wil ik mij uitspreiden over dit donkere leven, als een sterke windvlaag gaan over torens en huizen. Dit wil ik. En zoo gij dit niet kunt zal ik u verlaten.

Zeg mij. Antwoord mij. Waarom zegt gij niets? Waarom antwoordt gij mij nooit?

Maar mijn ziel reist door de bonte stemmingen als

een kind, zonder herinnering, niet verderziend dan hare horizon. Het verstand teekent aan in dorre lijnen den afgelegden weg. Maar de ziel verstaat die abstracties niet en kan niet meer zien wat voorbij is. Zij weet dan nog, maar de kleur is weg, de aandoening is weg, zij begrijpt niet.

In een kamer zag ik mijn kinderen weer en alles was vergeten, de zee, de sterrenhemel, de stad. Er was weder één ding het mooist, één ding van belang in al het bestaande. Mijn kinderen. Marjon.

VI.

Boek mijns harten, als ik tot u inkeer, ben ik droevig door de uren van scheiding. Mijn zorg is smartelijk, mijn handen beven van de met smart bedwongen liefde, mijn oogen die scherp willen zien, zijn duister van bedwongen tranen, als ik u goed wil doen, u verplegen, u kinderlijk zorgzaam versieren met het mooiste, — kleurige steenen en gouddraad, ijverig zoekend in mijne droefheid, dat uw schoon toch gelijk blijve aan de overgroote mate mijner liefde.

Dit is het Boek van mijn welbehagen, het Boek mijner vrijheid. In 'deze wereld ben ik heer en keizer, verbannend het leelijke, het onnoodige, het mij klein en waardeloos dunkende. Hier kan mij niemand gebieden, daar ik niemand te dienen verlang.

Wie kan menschen dienen en gelukkig zijn? Wie kent waarachtige goedheid door het woord van anderen? Wie zal niet twijfelen en dwalen en eeuwiglijk lijden,

die niet in zichzelven heeft gevonden licht en toeverlaat en nimmer begevenden troost?

Geen mensch kan eenen anderen mensch geluk, of goedheid, of wijsheid leeren. Alleenlijk kan hij hem doen verstaan hoe hij in zichzelven deze dingen gevonden heeft.

Mijn mooi is mijn eigen mooi. Daarover kan niemand richten buiten mij. Wie kan het mooie liefhebben en het goede zoeken, die niet geleerd heeft zijn eigen rechter te zijn in volkomen onafhankelijkheid.

Wien ik dien, Hij is in mij. Hoe zal ik eenen anderen kennen? Hoe zal ik weten of Hij ook in anderen is? Maar als Hij in anderen is, en die hebben mijn woorden lief, zoo zullen zij slechts Hem lief hebben in zichzelven.

Toen was het voorjaar lauw en mat. Het leven kwam uit in eene doodelijke moeheid.

Het was nog heel vroeg in 't jaar, nog vóór de lente. Maar de aarde zag zwart, en rook lauw-vochtig. De heggen waren groen, — dichtbij hardgroene, spitse blaadjes, millioenen scherpe, schelgroene vlekjes — van verre lange, valschgroene strepen door het vale heuvel-land.

Een geel, ziekelijk licht was in den hemel. De wolken waren te warm, te week, te mollig. De wind bedwelmend luw.

Over de zee, die zwaar en vlak golfde, gleed heinde en ver een koperachtig nevel-licht, maar met brand-roode glanzen op de golfhellingen.

Moeielijk hief de zee de breede strandgolven op — zij ploften dof neer en gleden slap terug. Roodbruine keien rolden mee, met zwaar geratel.

De bruin-fluweelen muurbloemen stonden en geurden zoet, zóó, open aan zee, in den strandwind. Zij hadden zoo gebloeid den ganschen winter.

Groote, flauw-groene heuvelen lagen overal rondom, onbeduidend groot met domme, ronde lijnen, — tot waar de zee hen plots afbrak met eenen heftigen breuk van bleekgrauwen rots.

Ik droeg mijn lijf zwaar, een looden loomheid trok mijn leden neer. De vlam van mijn geest brandde gesmoord heet, dik-walmend. Ik voelde de bleekheid van mijn aangezicht.

Het leven in mij leefde moeielijk, opworstelend in den dichten, zwoel drukkenden nevel. Bang zoekend in het onbestemde.

Alles om mij was schemering, zonder weerstand, zonder bevrediging. Ik tastte in het wezen der dingen als een begraven in weeke wol. Het was al versmorend, meegevend, tergend tot krampachtig knijpen, tot vertwijfeling.

Er was geen bevrediging, wáár ook, in wat ook. Alle

lust was als watten in mijn mond. Ik dorstte naar het vaste, het harde, het heldere, het scherpe. Mijn ziel was een wolk van vormloos verlangen.

Mijn arm geluk, hoe werd het tot lijden.

Naast mij gingen mijn twee kinderen, hun kleine handen in mijn handen. Zij praatten veel en deden druk bewegelijk. Zij sprongen half voor mij uit, zich naar mij toewendend, aan mijn armen trekkend, mij gestadig aanpratend, aanhakend mijn moede, overgevoelige ziel met de scherpe haaltjes hunner fijne vraagstemmetjes.

Toen voelde ik langzaam, wat eens mooi geweest was, gansch ontoereikend worden. Het schoon der blonde haren, het lief der wisselende houdingen, de zuivere klank der kinderstemmen, het beeldde zich af op mijn gemoed als een ledig spinsel van vormen en klanken. Het was een fijn gerei van vluchtig schoon, waarin ik mijn smachtend wezen niet laven kon. Het was ijl, onbevredigend, niet vast, niet voedend, niet sterk, niet grijpbaar.

En daarop, in dezen toestand, werd nu het fladderen dier twee luchtige, blikkerende dingen om mijn loome, matte ziel, een hinder, een groote kwelling.

Dat kleine, levendige, klare, onbewuste was als stekende angels voor mijn dof, machteloos naar bewustheid worstelend ik.

Hun lichte, snelwisselende gedachtetjes, hun heldere, koude stemmetjes waren scherp schrijnend, fel pijnigend

voor het zware, somber onderdrukt liggende, zwoelbroeiende in mij.

Dat was of nu wel alles mij begaf. Als ik iets moois vind in mijn wereld, dan is dat mooi mijn toevlucht, mijn rots, daarop bouw ik het huis mijner zaligheid, — mijn schip, ik belaad het met de gansche have van mijn geluk, — mijn eenig kind, mijn eenigst dierbare, zijn leven is mijn leven, zijn kwijnen is mijn ellende.

Toen nu mijn eerste mooi wilde vergaan, toen was het ook of de vastheid der aarde verging onder mijn voeten, of ik duizelde, of ik viel, viel, in afgronden van somberheid zonder genade.

Maar er is een wil in mij, die mij omhoog houdt en doet leven, ondanks mijzelven, zonder dat ik weet hoe en waarom.

Deze drijft mij, als een wijs en geduldig ruiter een dwarsch en onleerzaam paard. Honderdmaal moet het dolen, maar de ruiter houdt aan en verzwakt niet en geeft niet toe, telkens weer terugbrengend en op nieuw vermanend tot het beter verstaat en gaat den eenen, immer-bedoelden weg.

Maar nu was ik verbijsterd en koppig en baloorig. Niet begrijpend, niet wetend waarheen en toch den prikkel voelend, zou ik door muren heengeslagen en den toom verbroken hebben.

Dit heb ik begeerd. Nu is het bij mij. Waarom voldoet het mij niet?

Ik heb mij niet vergist. Ik wil mij niet vergist hebben. Het was mooi. Het is nog mooi.

Ik wil het nu genieten. Ik wil het hebben. Het in mij opnemen, het vastnemen, dat het mijn is. Het moet mijn zijn. Hoe zal ik dan doen? Zal ik het omvatten met mijn armen, het drukken aan mijn lijf? Zal ik het inademen, het indrinken, — het pakken, vatten, vastleggen aan mijn ziel, innig vervlechten met mijn innigste, het doen doordringen in alle dingen die mijn leven zijn, — mijn voelen, zien, mijn ruiken, proeven? — O wee! o wee! ben ik dan een wolk, een damp, een ijle schijn, een bedriegelijke schim? Kan ik niet werkelijk leven?

De avond kwam, de zon brandde rood, als in een oven, vol stillen, grauwachtigen rook.

Er was als een groote mysterie in de lucht, in de hooge, wollige wolken, de roerlooze rotsen, de vlakwoelende zee. Het was als een groote vertooning om mij te verblinden, een superieur spotachtig prachtvertoon, tot verbijstering van ééne eenzame ziel midden-in.

Het lag alles om mij heen, in den rustigen hoon van meerderheid, in zijn vervaarlijke pracht, mij eenzame, verlatene, niet-wetende, omringend met kalm, gevoelloos,

wel-wetend schoon, een muur van demonische heerlijkheid.

Er was een bedwongen zacht spotlachen achter het scherm der groote, mij als niet-ziende wolken, — de zee ruischend voor zich, als mij niet bemerkend, — de rotsen star onverschillig, — maar allen in een verstandhouding vol geheimen, mij ten doode toe beangstigend. Vreemd gleed het licht langs mij weg. Het prevelde, murmelde, lachte zacht onder elkaar. Snelle melodiën gleden kort, hoog-zilverig op en neer door de wijde ruimten der hemelen.

De zon alleen keek mij aan, een groot, fel strak oog zonder mededoogen, — van uit al het mij niet merkende — mij waarnemend met verschrikkelijke, lachlooze vastheid — wijdopen op mij gericht, mij aanstarend met starre, vreemde opmerkzaamheid.

Hij zonk onder, — langzaam werd zijn roode blik geloken, – maar die bleef op mij, onafgewend tot het laatst, — tot hij zich loom keerde in zijn eigen duistere mysteriën.

Van daar ben ik weggegaan in wrevel, in onverschilligheid. Met lust tot hard spreken, tot sterk bewegen, tot lachen.

Mijn kinderen droeg ik, beurt om beurt. Met bittere voldoening ondergaand de pijn van vermoeienis, — lang, lang volgehouden.

En toen de oudste, die de mooiste was, die met de kleinere, wreedere oogen, — wel lang behagen had in de om haar geleden vermoeienis en zich wel zacht voelde liggen op de pijn van mijn armen, heb ik haar op den mond gekust.

Het was geen slaap, des nachts. Het was het terstond hoog opleven van mijn ziel in een luidruchtig-wilde, wonderlijke wereld, zoodra het dagbewustzijn was verdoofd. De poorten van den slaap waren niet diep en stil en duister, zooals anders, — een dunne wand, een licht gordijn scheidde nu nachtleven van dagleven. Ik trad in en weer terug, telkens weer. Het waken was stil en droef en zwart, — maar even ingetreden in den slaap, omgaf mij een licht, kleurrijk, verbijsterend gewoel, — vreemde, blauwe kamers met rechthangende gordijnen, zonder geziene oorzaak opengaande deuren, en daarachter op-zij zacht lachen, — lange, grijze straten met schaduwig gepraat van ongeziene menschen, — veel lage, groote zolders achter elkaar in eindeloos volgen, — hooge daken, links en rechts, in raadselige bouw-verwarring, — een gestadige aanwezigheid van vele menschen die ik niet zag, waarbij ik niet hoorde, — een glijden van schaduwen, — een voorbij zweven van lachen en gefluister — en niemand, niemand. —

En dan op eens menschen, — dicht bij mij, — groote, nadrukkelijke gezichten vlak bij mij, — mij geheel

onbekend, — toegestoken handen, — sterk-deftige, overdreven vertrouwelijke gebaren, zeer duidelijk geziene mimiek van een geheel vreemd gelaat, onwaar hartelijk, — soms stil, soms met korte, gewichtig-schijnende gezegdetjes, wier bespottelijke onzin mij niet trof — en ik te midden van dezen, hoog-ernstig, ingespannen, wat beschaamd, mijn best doend mij thuis te gevoelen.

Dan weer het waken, stil, droef, effen-donker, — met de onbewegelijk vierkant staande dingen in het duister der realiteit.

Weer het kleurig droomgewoel. Nu zachter, donziger, melodieuzer.

De traagheid heeft nu mijn lijf verlaten. Het is licht, ik doe groote sprongen, lenig, bevallig, anderen verbazend.

Een zeer groot huis, mijn huis. Rijk, weelderig, — breede vestibulen, eindeloos hoog opeenvolgende trappen, breed, met bonte tapijten, vreemdkrullend ijzerwerk der balustraden.

Op een der verdiepingen een vrouw. Ik ken haar zeer goed. Beklemmend weten dat er niemand is in dit huis dan zij en ik. Zij loopt met mij, lang, door grijs bekleedde portalen, langs vele deuren, waardoor licht schijnt. Gevoel dat er iets gebeuren zal, maar het gebeurt niet. Duidelijke visie van het gezicht, van een

arm ter mijner rechter zijde. Zwaar, dik, welbekend, vol beteekenis. Een gesprek als dit, niet gehoord, maar gelezen als in groote drukletters van een boek, dicht voor mijn oogen:

»Kom dan nu, mijn lieve jongen«. —

»Ben jij Marjon? Ben jij Marjon's zuster, of mijn zuster?« —

»Ja, kom maar hier, ik ben Marjon, ik ben je zuster. Je moet niet bang zijn. Je moet dicht bij mij komen. Ik zal je alles zeggen. Je moet mij heelemaal vertrouwen. Doe maar wat ik zeg. Ik zal je alles leeren. Ik zal je wijs maken. Met mij moog je alles doen. Vind je dat niet prettig? Vind je mij niet lief? Lieve jongen.« —

»Goed, ik wil mij heelemaal aan je geven. Het is niet goed, geloof ik, maar het is prettig. Het is een beetje kwaad, — niemand mag het weten, maar dat is juist prettig.« —

»Het is wel goed, het hoort zoo. Het komt er alles niet op aan. Je hebt dit nooit gehad, en dit zou voorbijgaan. Dit is nu het geluk, dit moet je hebben. Denk! het zou voorbij gaan. Vertrouw mij. Kus mij nu! — Kijk zoo! — hier!« —

Het gaan duurt voort, het is nu een lange, lange gang. Aan het einde is licht. Langzaam, onder 't voortgaan, het besef dat er iets niet reëel is, dat het droomen is, dat wat gebeuren zou, niet gebeuren zal. Spanning, als

om het begeerde vast te houden. Maar het baat niet. Het waakbewustzijn dringt sterk in, van alle zijden, als een vloed van zwarte vastheid, op de kleurige schimmen van den droom. Een vreemde weifeling, een duizelig kenteren, een worstelend wegzinken van begeerde dingen — en het statige nachtzwart breekt breed en geluidloos over mijn ziel, de visioenen doende vergaan tot ijle flarden van verbleekende kleur, brokjes hangen blijvende klank die ik naluister in onzekerheid. — —

Dan de nacht, stil, donker, droef.

Tot er opwelt uit mijn diepe ziel en barst door de starre verbijstering der illusie, een machtige golf van zware zelfverachting, een donkere vloed van woede, een bittere, scherpe afschuw van mijn stomme, hulpelooze zelf.

En nog eer de morgen kwam, wist ik dat ik weg wilde.

En ik ben ook spoedig gegaan, want ik voelde dat iets ontheiligd was. Ik wist niet door mij, of door iemand buiten mij, maar het mocht niet blijven en ik heb mijn kinderen nooit weergezien.

De verscheurende gedachte dat zij mij zouden miskennen, droeg ik mee met willend smartbehagen, als zelfkastijding, als boete.

DERDE DAG.

VII.

— Dus hebt gij mij nu wel zeer bedrogen, Marjon, lieve, mijne. Wat moet ik nu beginnen?

Ik weet niet. Ik weet niet recht.

Ik ben nu waarachtig moe, en dit tobben zat. Het is mooi en het is verfoeielijk leelijk. Het is goed en het is walgelijk slecht. Als ik u zie, zijt ge heerlijk, als ik u neem, u tot mij neem, zijt gij een ander, verachtelijk en gemeen.

Dit weet ik. Het een en ander weet ik. Ik kan niet beter weten. Niemand zegt me, niemand leert me, niemand helpt me. Dus ben ik een misgewas, een hulpeloos, sterkteloos onding, een tegenstrijdigheid. Ik wil u wel en ik wil u niet. Dat kan niet. Dus moet ik maar weg. Dood en weg. Want hieraan is geen veranderen.

Als ik nu maar genoeg had aan mooi vinden. Aan stil, blind, staren. Uitstaren op uw mooi en zóó leven. Als ik kon wonen in een huis van kristal, een paleis

van ijs, geluidloos, roerloos, — gelukkig ondergaand het gebeuren der kleuren op de klare wanden mijner ziel. Maar ik moet doen, helaas, en ik moet denken, denken, denken.

Ik kan het niet helpen. Ik kan niet enkel leven het vlakke, verre leven van mooiheid. Ik moet bewegen en groeien in alles, en zoo het mooi verstoren, tot mijn groot leed. Ik kan het niet helpen. Ik ben niet enkel een zie-mensch, maar een doe-mensch en mijn schoon moet zoo sterk wezen dat het de bewegingen van mijn doen verdraagt.

Marjon, leef nu verre. Kom niet nader. Ik begrijp u niet, maar dit weet ik, dat gij niet van menschen zijt. Kom niet onder menschen, plaag mij niet, bedrieg mij niet.

Leef verre. Leef hoog en onbereikbaar. Alleen geweten, nimmer beroerd. Wees in hoog, zuiver lichtblauw boven mij, de blanke essence mijner reinheid.

Ik ben een verworpene en moet doen. Maar laat mijn donkere daden niet reiken tot waar uw witte voeten rusten op den ontastbaren ether. Laat mij weten dat uw lippen stil zijn boven mij, en uw fijne handen rustig. Laat mij voelen het enkel zien uwer glansrijke oogen. Uw oogen kunnen enkel zien, uw goudhaar kan wolk-licht zweven in licht. Maar ik ben een mensch, een

man met zware, bloedvolle leden — en mijn donkere grofheid mag u niet begeeren. —

Toen ik dit gezegd had ben ik stil geworden en vastberaden. Ik heb volgehouden te willen dat het zóó zijn zou.

Maar of ik Marjon al niet wilde, zij wilde mij. Ik kende haar niet en zij is veel machtiger dan ik. Zij heeft mij nooit verlaten en ingegrepen in mijn leven, aldoor, ongezien.

Ik was thuis en de dagen van den zomer, de groenige, lustige, lichte dagen vol zon zijn daar voor mij opengegaan.

Het was zomer, en in mijn herinnerend verbeelden zie ik nu de lichte zomergestalte, die door eene langzame verandering werd de kern en concentratie van mijn eigenlijk waarachtig leven. Wij weten dit altijd wel: dìt is het bijkomende, het uitstroomende, het kleine verspreidde, — en dìt is de kern, het hart van ons leven, ons waarachtige leven. Wij gaan door het dicht gewoel van kleine en groote daden, wij voelen het dagelijksch geplaag der kleine zorgen, wij hooren het verwarde wereldgedruisch, — maar daarbij is maar één die ons vergezelt, één lange smart, één gestadige melodie, die is het onze, ons eigene. En dit getrouwe komt

naast ons, als een schaduw, ongemerkt. Wij wanen alleen te gaan, maar opziende is het getrouwe naast ons, — en dan gaan wij ook soms langen tijd, meenende goed te weten wie bij ons is, maar wij zien op en zie! het is een geheel andere.

Ik heb een vrouw gezien en zij was in hetzelfde licht van alle dingen om mij heen.

Ik dacht haar ver, in den wijden kring der dagelijksche wereld een gelijke, mij daar midden-in alleen latend met mijn intieme mooiheidsgedachten. Maar na langen tijd zag ik op en zij was toegetreden, al het andere verjagend, mijn eenige intieme.

Het is gekomen in muziek, in zomerschijn, in zomeravond-donkerte, in muziek, muziek.

In het feestgewoel van zomerwarmte en rijk groen, van veel lieve, blijde menschen bijeen, — vroolijkheid op tuinpaden tusschen grasperken. Het fijne zand voor mijn voeten, de geur van groote rozen, de menschen goed, alle dingen goed en weelderig, en het late, zoele avondlicht van den dag die moet heengaan, maar de vreugde nog zal laten aan het donker, het lampelicht, de warm-levende zomernacht.

Deze illusie, deze zoete droom, heel enkele momen-

ten gevoeld met een even tot duizeling opstijgende emotie van genot, hoe kom ik daaraan?:

Is het een herinnering of een profetie?:

Alle menschen goed en mijn heel lieve vrienden. Niemand mij liever dan de anderen.

Toen is dat het sterkst geweest, zóó is het nimmer terug gekomen. Toen, in den zomernacht, in muziek. En die vrouw bracht het mij, — zij droeg het mij aan als een geschenk, in hare jonge, lieve, volle goedheid.

Ik zat daar dan zoo stil, midden in de menschen, in veel menschen. De boomen stonden rondom, groote, ronde vormen, donker, rustig zacht wachtende in den stommen nacht. Een zoele tuin vol gemoedelijke goedheid, gelukkig. Mijn geest ging mee met het muziekgewiegel, zonder te hooren, niet recht bedenkend dat de muziek het deed, dat de muziek die goedheid over de wereld bracht. Naast mij zat de vrouw, de jonge, lieve, — en zij en de muziek, zij waren het, — zij deden dit alles voor mij.

En dan was alle haat, en leed, en kleinachting en vijandschap weg.

Dit alles was zoo volkomen weg, dat ik het mij in zijn volkomenheid, in de gevolgen zijner volmaaktheid nauwelijks meer denken kan.

Ik zelve was oneindig goed en eindeloos volmaakt. Hoor! even de zacht-vallende modulatiën. Ja, eindeloos goed. Maar daar was niemand anders dan ik. Zij waren allen gelijk. Geen vrienden mij nader dan anderen, geen vreemden. Al die gestalten, die donkere, bewegende menschen, — daaronder was geen vreemde. Niemand verliet ik, want elk andere was mij even na. Daar hoefde geen scheiding te zijn, — ook was er geen innigheid, want allen waren mij even innig. Zij kenden elkaar allen, en mij in volkomenheid. Er was noch vriend, noch moeder, noch liefste — het was alles gelijk. O wondere, bedwelmende zaligheid! — maar te kort, korter dan dit gedachte, dit herinneringsbeeld. Dan vloog plotseling de haat met een koud lachen over de menigte — en zij waren allen bespottelijk en ver en ten uiterste vreemd.

Hoor! het feest-accoord, het trotsche, blije, even opheffende accoord. Dat is de hooge verrukking, het fiere neerzien, het sterke, machtige, koninklijk bedwingende, onderwerpend met hoon en koele verachting.

Ik zag het in de muziekstroomen, in den wind van rijk geluid, als een mooi, sterk, trouw dier, een blank, sterk dier, een wit paard. Het kwam aanstormen met slaande hoeven en wapperende manen. Iets geweldigs en sterks in deze onbeduidendheid, iets schitterend moois en blanks in dit donkere leelijke, een wit wonder van

ongewoonheid in dit gewone. En het boog voor mij, en knielde voor mij, het had mij lief, het was mijn eigen, mijn trouw paard. Dan sprong ik er op en het droeg mij. Voort deed ik het stuiven met hooge, geweldige, sprongen, rustig, triomfantelijk. En allen zagen het, en verbaasden zich, twijfelloos erkennend mijn macht en mijn meerderheid. Diep en behagelijk dacht ik mij in het kleine gesprokene na mijn verdwijnen.

En daardoor, door deze nagedachten, bespeurde ik dat ik mijne hoogheid niet wilde voor mijzelven, maar dat ik ze wilde ter erkenning door anderen. Die moest mij zien, en die — hoe zou het gezicht mijner verheerlijking hem treffen, en hem.

Maar zij, alleen zij die daar zat, zij zou niet verbaasd zijn, maar mij toeknikken, vertrouwelijk, wèl-wetend. Zij en ik, wij zouden zijn van één volk, hoog boven alle anderen uit, elkander verstaand —

Toen begon het leven, toen sloeg de vlam van mijn leven uit, naar buiten.

Tot zoover was mijn denken een lang zelfgesprek, mijn zijn een in-zich-geslotenheid, innerlijk glanzend, dof naar buiten.

Toen ontrolden zich mijne gedachten aan het licht, als teedere, schuwe diertjes, zachtjes, langzaam. Trillend fijne voelsprietjes ontplooiden zich, want het werd toch

warm daarbuiten. En o! de zaligheid, de vreemde lust van het opengaan, van het zich naakt gevoelen.

Want wat ik gekend had, was geen realiteit, het was een voorzeggende droom, een profetie, gekomen en weer vergaan in de geslotenheid van mijn ziel.

Maar nu kwam wat geprofeteerd was, in machtige volheid, in reine concentratie.

Zij was groot en slank, ouder dan ik, een volwassen vrouw. Zij had zwaar, grof, blond haar, witte, edele, sterke handen. Het was een vaste, klare gestalte, een sterk-levende vrouw, een mensch machtig in goedheid en liefheid.

In de angstvallige schemering mijner kleinsteedsche wereld een helderheid, levendig, roodlichtend. Het maakte groot en wezenlijk waar het kwam, — om haar waren de dingen mooi en verlicht, als ik daaraan terug-dacht, in den nacht.

En ik zond mijn arme gedachtetjes uit, de onnoozele, grijze woordvertooninkjes. Zij gingen altijd, met de gretige begeerte naar een nieuwen lust, altijd naar haar. Zij volgden haar, gestadig, met onrust, met onrust, — alsof daar iets uiterst gewichtigs te doen viel.

Het was een belachelijk vertoon. Ik, kleine potentaat mijner kleinere, povere gedachtenslaafjes, meenend deze armoedige bende te beheerschen en te doen dienen mijn

wil en mijzelven, — maar ik zelf een onwetend beheerschte, machteloos nasukkelend het donkere volkje, dat haar zocht, haar altijd begeerde, mij naar haar heentrok, om toch goed en rijk gemaakt te worden door haar, en verlost en gelukkig door de macht van haar goedheid.

Het was een zwerven, het was een dwalen, mijn gedachten een vliegenzwerm, nazwermend in vreemde zwenkingen een voorbijgaand licht.

Het was een prevelen, een overleggen, een druk gegons der gedachten onder elkaar, een gepraat als van veel hongerige menschen die geen heerscher hebben. Maar alles geschiedde naar den wil der dingen om mij heen, niet naar mijn wil, want die wist ik niet.

En wel zag ik mijzelven, zooals men uit een hoog venster een volksmenigte ziet. Ik zag mijn wijfelen, mijn ongewild bewegen, mijn toch voortgaan op eenen weg. Ik kon zoo lachen, mijzelven belachen, maar veranderen kon ik niet. Ik zeide dat ik niet wilde.

Mijn zinnen zijn opgeroepen, mijn oogen, mijn ooren. Blij en nieuwsgierig zijn de teedere, weeke gevoelens uitgewandeld. Zij waren naar buiten geroepen, zij kwamen vroolijk als kinderen gaan naar een buitenpartij. Zij verheugen zich op het eten en drinken, maar hun

eigenlijke vreugde is de zon, en het groen, en de geurige lucht, de dingen waar zij niet op letten. Dit weten zij dan niet, maar later weten ze het.

En mijn jonge zinnen zochten haar. Zij wilden juist dat en dat, wat aan haar was. Als einddoel wilden mijn oogen het donkere bont aan haar kleed, en de gulden glanslichten van haar haren en de bewegingen van haar handen en schouders, en haar grijze oogen en haar witte tanden, en mijn ooren wilden haar stembuigingen en haar lachen en alle geluiden van haren adem. En mijn lichaam wilde haar nabijheid, ik wist niet hoe.

Maar alles waardoor mijn zinnen gingen, om tot haar te gaan, dat is nu in mijn herinnering als strepen vuur, als lichtende wegen in een donker land.

Terugdenkend aan die dagen zie ik een grauw veld, een donkergrauwe wolk — en daarin heldere lijnen, rayonnante kronkelingen, stralende om een lichte kern.

Want mijne dagen waren droef en mijne wereld een groote dorheid, — maar naar haar toe liepen mijn gedachten als heldere beken en om hen werd het groen van gras en kleurrijk van bloemen.

Blond zand en fijn vaalgroen mos, en goudbrons mos en fluweel donkergroen mos — en boven mijn hoofd de fijngrijze hemel wijd en de koele, zandvochtige wind. Ver, ver het zeegeruisch rondom en vele stilliggende

heuvelentoppen, allen om mij heen, dat men niet wist waar het lieve duinenvolk zou eindigen.

En zij, daarin alleen, hoogstaand, een duinenkoningin. Het was een lichtblauw kleed, — en dat lichtblauwe kleed zocht ik en mijne gedachten hadden het meer lief dan iets anders. In den nacht kwam het lichtblauwe kleed, als een groote vlinder in mijne droomen. Om mijn hoofd, onrustig fladderden de blauwe, groote vleugels en daarop waren arabesken, de arabesken van haar kleed.

Maar dan diep, neergaande uit de wind-atmosfeer, was daar een wegje. De armen raakten bij 't gaan de gladde, groene blaadjes dicht opeen, — en tusschen 't geelgroen was het bleek koraal-rood van veel besjes. En dan dieper, dieper onder dennenschaduw somber, — lag een water te lichten. En zij stond daar aan den rand, het kleed zwart, met den allerdiepst zwarten rand van bont. O dat was zwart en diep, mijn allerdiepste liefde.

En ook vaak lag de avond groot en warm over den langen weg onzer samengaande voeten. De vleermuis-stilte en het klein-zilveren luiden van een vogelstem door de lange, lange zoelte. Onze stemmen zacht. Ze zeiden niets, niet meer dan het geluid onzer kleederen.

En uit de groote, goede buitennacht in het vreemde, wildlichte, kleinlichte stadsleven. De menschen waren daar met veel gerucht, geschreeuw en rood geraas, en kopergeluid en muziek en scherpe geuren. Hoe was het mij daar lief, het schetterende en het flikkerende, de menschgezichten en de rosse lichten en het dansgedreun — hoe was het mij lief om haar heen. Als een groot diadeem van scherpe, vurige juweelen was het om haar zachte gestalte.

Maar stiller lief nog was de dag in het huis, de effene dag zonder veel bewegen. Zacht als duivenvleugels woei om mij heen de lichte tocht van haar voorbijgaand kleed, in de kleine bewegingen van den gewonen, langen zonnedag. En al haar kleine daden waren om mij als zachte, geurige bloemen — waarop ik rusten kon in stil geluk.

Daar was dan niets niet goed — al het gewone, de dingen van eten en drinken, de vage huisgeuren, de matte geluiden, het rustige doen der andere menschen, het waren allen de enkele noten van één geluks-symfonie, verbonden door de harmonie van haar daartusschen levend ik.

En onze arme, kleurlooze denkwoordjes gingen gestadig, al over en weer. Zij deden weinig, maar wij sponnen ze, in den lust om ons te binden, als een fijn

grauw spinsel tusschen onze zielen. Daarachter schuilde ik, mijn onbewust mooi, mijn ongeweten machtig begeeren, en ik was tevreden in mijn doen.

Soms trilden even enkele woorden voller, en warm-blauw-gloeiende klanken sloegen even uit.

Dat maakte duizelig en nerveus voor lange uren.

VIII.

Kan het dan toch bestaan, dat mijn woorden goed zijn en ikzelf zoo slecht?

Want ik ben wel gedaald in blinde duisternis, in dood-stomme nacht, ik ben wel minder dan de minste die mij hooren kan.

En zie, de lichte woorden rijzen toch in mij op, — zoodat ik ze aanzie als wonderlijke leugens.

De liefde van geenen mensch is sterk genoeg dat zij kan dragen het weten mijner slechtheid.

Van waar is dan deze mateloose barmhartigheid die voortgaat mij goed te doen in mijnen hoon?

Ik ben zielskrank, ik ken de stem mijner liefste niet, mijne kinderen zijn mij vreemden.

Maar eene Liefde blijft mij gestadig bij en geeft mij rustig haar serene licht. Zij legt haar zachte witte handen over mijn donker ongeloof.

Hebt mij niet lief, kleinlievende menschen, weet het, ik ben slecht.

Gij kunt mij niet liefhebben, want gij kunt mij niet vergeven, zooals deze Eene mij reeds eeuwiglijk vergeven heeft.

Ik moet voortgaan. Maar mijn voeten zijn traag in het brengen van blijde tijdingen, mijn handen zijn moe en onwillig het schoone te dragen. Ik weet niet af van de dingen die ik zeg en ik geloof ze niet. Waarom zou ik dit alles zeggen? Is het ongezegd mooie niet reiner en gelukkiger? Is het niet beter te liggen in de zon, de witte bergen hoog te zien staan en ver-uit het bewegen van een blauwe zee, die wil komen en toch blijft. Geef mij het onmerkbaar groeien der boomen en het stille bloeien der bloemen om mij heen en laat mij verplegen mijn lieve lijf met zoetheid, met warmte, met molligen slaap. Laat mijn hoofd neerliggen, en mijn ziel zoo teer-huiverend wegschemeren, in een droom, in een droomdood.

Dan worden mijne oogen kleiner, en dicht, en het is al zonder tijd, zonder lijden.

Wee den mensch zonder rust, den eeuwigen wever der gedachten. Wee hem die niet mag opzien van zijn arbeid, die niet mag stilstaan op den weg zijner overwegingen.

Voor hem is geen genot, want hij moet het vertreden onder den zwaren gang zijner gepeinzen. De fonkelende webben der illusie moet hij verscheuren, hij vertreedt de bloemen der lust. En hij is wreed voor zijn arme kinderen, zijn vroolijke zinne-kinderen, zij mogen niet rusten en de kleurige bloemen niet plukken.

Het kan niet, want zijn wezen is beweging. Rustende kent hij geen bevrediging meer. Zoo hij stilstaat wordt het licht zwart en vreugde sterft. Hij waant den klaren, vasten vorm van den lust nabij, maar zoo hij omkeert en ze aanziet, is het nevel en duisternis.

Want in rust alleen leeft het volmaakte, maar wie eigen slechtheid kent, zal de rust niet kennen. Niemand kan den volkomen lust eerst zoeken, en dan het goed-zijn.

Maar als een spelen van veel snarenstemmen om mijn hoofd, als een traag-fleemend geruisch in mijn ooren, als een zwaar trekken aan mijn leden, als een snikkende loomheid in mijn borst is het verlangen, het heete, dikke, verstikkende verlangen naar rust en naar het blijmaken mijner moede, hongerige zinnen.

Wat is deze dwaasheid? — Waarom ga ik? Ik ben moe — mijn arme lijf schreit en doet pijn. Waarom

zou ik gelooven wat niet mijn lijf is. Ik zie niets, mijn oogen zijn gesloten, ik ga als een dronken man. Waarachtig, het is nog beter neer te liggen en mijn zinnen te verzadigen van bedwelming. En als zij onverzadelijk zijn — en groeien en dan mijzelf verteren, waarom niet?

Een ver, wit licht, een roepen — niet in mijn oogen, niet in mijn ooren.

Mijn Liefde, mijn Liefde, hoe zijt gij zoo goed en zoo wreed, zoo machtig en zoo zwak en zoo verwonderlijk standvastig.

Want gij zoudt wel barmhartigheid bewijzen aan een steen, zoo gij u blijft ontfermen over deze dorre, moedelooze ziel.

Kent gij mij nog? Roept gij mij nog? Zie ik, blinde, nog uw innerlijk licht?

Maar weet gij dan niet wat ik ben? wat ik gedaan heb? Weet gij dan niet dat ik u geloochend heb en geschuwd, — dat ik gekust heb uw vijanden, dat ik vuil ben en besmeerd ben met modder en drek. Kan er rein licht branden in zulk een lamp, zijn uw heilige woorden geen leugens in mijn mond?

Laat mij los. Ik ben niet sterk genoeg. Mijn adem slijpt mijn keel en mijn kaken beven. Ik wilde dat dit alles nu gedaan had. — —

Droeviglijk, droeviglijk verdergaan. Zoo zacht gaat het, een zachte arm, vol medelijden. Ja vol medelijden, maar toch verdergaan. De muziek speelt droeviglijk en heel zacht, maar zij zwijgt niet. Zij mag niet zwijgen want het stuk is nog niet uit.

Kom, mijn lieve, meewarige — gij doet mij glimlachen om mijn weekheid en om uw kalme meerderheid. Gij maakt van mij een opera-held — de muziek houdt niet op als hij verslagen ligt, maar speelt alleen wat zachter, omdat hij zoo aanstonds weer op moet staan. Volstrekt niet ontsteld zijn de muziekanten. O Hoog Lief, dat gij mij kunt doen lachen om deze smart!

Het is het zien van mijn vroegere, kinderlijke zelf dat zoo week maakt. Ik zie hem nu voorbij gaan in zijn goedige jongheid, in de rust zijner lieve onbewustheid. Ik sta daarbij, de groote man, de niet-naïeve, de veel geplaagde — en ik vind den jongen zooveel liever en gelukkiger. Want ik zie hem nu als een vreemde, een kleine vriend, waarvan ik veel houden zou. Zijn leelijkheden, hoe licht schijnen die te vergeven voor mij, die zooveel zwaarder dragen moet, zijn leed, hoe klein

lijkt het me — en wat zijn geluk was, dat heb ik nu voor altijd verloren.

Maar eigen leed en eigen slechtheid is in ons zelven zwaarder en onvergefelijker dan het een vreemde schijnen kan — en deze jongen, mij geheel kennende, zou toch begeeren mij te zijn.

Hij en ik, wij zijn elkander het naast, wat tusschen ons ligt is mij vreemder. Sterk en gelukkig ben ik eerst geworden toen ik hem, na vele jaren, in mij terugvond.

Hij sprak niet heel vaardig en dacht niet heel wijs, — maar uit het toen ongezegd in hem gevoelde heb ik nu nog mijne kracht.

Ja, soms denk ik, dat hij wel meer had van dit allerbeste dan ik — en dat ik door mijn meerder vaardigheid en wijsheid slechts rijker schijn, maar in waarheid armer ben dan hij.

En het leven der zinnen was bij hem glorierijk intens, stralend licht, onverhuld door den rook der dicht opkronkelende gepeinzen.

Mijn is nu een breede, dichter rondende wolk, glanslichtend binnen in, — maar zijn geluk schitterde, schitterde naakt.

Hij zag zijn Lief met ál de kracht van zijn oogen, vast, met een zeer stellig genot. Het lichten harer

oogen, het goud van haar haren, het wit der tanden — het brandde lust in hem. De buiging van haar hals en de omwendingen van haar lenige handen, het graveerde zuivere lijnen van felle vreugd in hem.

Het suizen van haar adem, het geschuifel harer kleederen, het zachte uitbreken van haar stem, van haar klaar opluidend lachen, — het raakte hem sterk, direct, huiverend-heerlijk — als zachte vingertoppen, als tot op zijn naakte hersenen.

En de reuk van haar lichaam, de vreemde, droevig-grijs-zoete reuk van haar haren, de geheel eenige en wonderbare reuk, bracht zijne ziel in een sfeer van zoo pure en hevige blijheid, dat er dan niet anders om hem was, niet anders dan dit glanzig aureool van lust-emotie, naar alle zijden triomfantelijk weg-schijnend de somberheid van den dag.

En het buiten-zijn, een boom met den dof-groenen stam, de gladde takken, het licht-groene bladerenvolk, en de zon — het gras, met de witte, wit-roze bloemetjes, met de schuivende, ronde, in elkaar cirkelende plekken licht, met de takjes en het mos en de kleine diertjes — en opziende het land en de struiken, en de diepe, blauwe, tevredene lucht, — zoo eenvoudig en zuiver alles, — niet meer dan dit — het was volmaakt, ten uiterste volmaakt — alles volstrekt deugdelijk en sterk genot — genot tot verdoovens en stikkens toe.

En de weg, het uitwandelen des morgens, des zomers, — het samen uitwandelen op den weg vol morgenzon, de kleine-stads-straatweg die buiten de poort ligt, met de twee reien sterke boomen en hunne zon-schaduwen daartusschen, met de wagens en de boeren, alles voortreffelijk gelukkig, zoo 't behoort, als in een verhaaltje van een oud kinderboekje, — en voor ons uit de lange, lichte zomerdag, vol groene struiken en warme zandgrond, en gekijk naar bloemen en diertjes, en geluister naar vogelgeluiden — en blij, onderling gepraat, — dat was volmaakt, ten eenenmale volmaakt, zonder schaduw van droefenis.

En dan dit, dit zoo aandoenlijke om nu te herdenken: Het genieten dezer vreugd was vrij. Ik liet mijn oogen vrijelijk in zich nemen wat zij konden, — ik liet mijn zinnen onbekommerd los en heerschte niet over het spel mijner gedachten. Want zij raakten aan niets wat ik niet wilde. Ik kende al veel leelijkheid — maar het was alles vergeten, zoo geheel, dat de angst voor het herinneren mijn lust niet verduisterde.

Ik zag deze vrouw als het geheel van haar hoofd, haar handen, haar kleed. Al wat ik zag was goed, en ik had vrees noch besef dat iets niets goeds zou kunnen komen.

Ver van haar, ver buiten haar lag, ik wist het, een groote wereld, een sombere massa van veel dingen,

alles verwerpelijk en verachtelijk en gering. Maar dit was mij maar zoolang lastig als ik in lichaam of ziel van haar verlaten was. Maar altijd als ik was bij haar, mijn lijf of ook enkel mijn gedachten, altijd dan was dit weten algeheel weg en liet, verweg getrokken als een onwezenlijke damp, mijn wezen in complete vrede, in gelijkmatig vreugdelicht.

Ik woonde in een huis met lichte, vroolijke kamers — en met daaronder een donkere, griezelige, rommelige kelder vol vuil en ontuig en raadselige dingen. Wel dikwijls moest ik werken in dien kelder — maar wie die zit in 't huiselijke kamerlicht, denkt aan den kelder onder zijn voeten?

Ik kan niet, mijn ziel kan niet zijn gelijktijdig in het grauwe, verwarde, afzichtelijke der wereld en in de heldere kamers mijner liefde.

Laat ik dit wel bedenken, laat ik dit fijn en zeer hecht verweven in denk-strengen, het is zoo diep en zoo verwonderlijk.

Ik had gezien in het leven: de DROEFENIS. Het ontberen van het begeerlijke, het missen van het lieve, Deze kan zijn en was veelal in het licht der mooiheid. Zij verdroeg dit. Zij kon zijn in liefde, zij kon zijn goed.

Ja, zij kon zelfs, dit wist ik reeds, begeerlijk zijn — en wederom droefenis doen ontstaan bij haar heengaan, een veel erger droefenis.

Ik had gezien: het DORRE, de SAAIHEID. Dit was het volstrekt ontbreken van mooi, de zuivere lichthonger, het wegzijn van alle mooie en goede dingen. Dit was erger dan Droefenis, en altijd en overal afzichtelijk en verwerpelijk.

Ik had gezien: het SLECHTE, het VUILE. Dit was één — maar menschen noemden het, zooals ik bemerkte, beurtelings met beide namen. Dit was het bedriegelijke, — veelal leelijk, maar soms met een zeer sterken schijn van mooiheid en begeerlijkheid.

De Droefenis vreesde ik niet, het Dorre was veel om mij heen, maar weinig in mijn gedachten, want het was eenvoudig: het lokte niet, men moest het ontkomen.

Maar het Slechte vreesde ik zeer, het week niet uit mijn gedachten. Want dit was verbijsterend. Men kon lang voortgaan en niets vermoeden. En op eenmaal sloeg het met schrik en heftige walging — en het was reeds vóór en achter en aan alle zijden. Het liet zich vaak niet kennen eer het zeer sterk was.

En — dit weet ik nu helaas! — zijne verraderlijkheid neemt toe. Niet lichter maar moeilijker ontwijkt hij het, die eens bedrogen is. Dieper moet hij doorgaan, meer,

meer in de macht van dit vuile dier, eer hij de schrikkelijke klauwen ziet en den walgstank ruikt.

Zoo was al vroeg een bangheid neergevlogen in mijn kinderziel, als een zwarte vogel, die stil blijft zitten wachten op een tak.

Ik was schuw geworden, zooals een kind dat éénsverschrikt is. En mijn onnoozele gedachten begon ik zorgelijk te hoeden, als een herder die wolven speurt.

En zie nu, dit was het heerlijke, het wonder, het nù zoo diep-aandoenlijke: mijn Liefde bracht een volkomene en zalige veiligheid, — er was geen angst, er was geen gevaar. Slecht was niet.

Zie, ik kon de lammeren vrijlaten tot ver aan den lichten goudhorizon — zij gingen in eeuwige gerustheid.

Mijne gedachten vlogen ver, ver — eindeloos ver, zij ontmoetten het te vreezene niet.

Want deze vrouweziel was een grenzeloos meer, een aard en hemel doordringend en omhullend meer van volmaakte licht-helderheid. Mijne gouden pijlen doorvlogen het en konden het in aller eeuwigheid doorvliegen, zij zouden het donker niet raken.

Dit is het, wat de menschen rein noemen, maar zij weten weinig wat het is.

IX.

Het steeg, het steeg, het vlamde hooger, het zong luider.

Het kwam nabij. Het kwam als een groot leger over de vlakte. Men weet niet wat men ziet in 't eerst. Is het schitteren van koren waarover de wind lange voren sleept? Is het blinkend op-gewaaid stof? Zijn het witte schapen, wit vee dat draaft? Maar het golft breed donker, en schittert en vonkt daarboven. Het zijn fonkelende wapenen en sterk aanschrijdende mannen. Het is goud van helmen, dat plotseling vuurschiet in de zon, — het zijn vaandels — het is een groot, triomfantelijk, welgeordend leger, — het komt van alle zijden — het komt in dreunend gerucht, in wappering van kleuren, — een heer van macht en schoonheid.

Het kwam. Het kwam als een gezang van duizenden, een groot koor dat opdaagt in den nacht, van heel ver.

Men weet niet wat men hoort in de stilte. Het wordt geboren uit de stilte zelf, het spruit uit de matte geruchten van het nachtzwijgen. Dan plekjes klank, maar éven verheven. Het kon de wind zijn, het toevallig breken aller onbestemdheid. Maar dan de zangklank langer, een veeg van geluid, een vlaagje, met harptoon. Tot het stijgt en samensmelt, brokjes melodiën, — die doen oprijzen en de aandacht aanspannen. En eindelijk — o het is één, het is alles één, één volle harmonie — het kent elkaar allen, al deze geluiden, het is een geluidenheer vol onderlinge liefde, — zij reien de handen ineen, en zij vlechten dansfiguren — neervallend op de lenige voeten gelijk met het zware neerdreunen der sombere ondertonen, die zich nauw verheffen van den grond. En sterker, sterker — het zwelt tot volle macht, tot blijde, geweldige, zich gansch zelflievende en zelfkennende sterkte. Het groote koor juicht, de lucht is vol, de nachtwanden beven.

Zóó kwam zij, mijne liefde.

Onrustig zwierven mijn gedachten nu over dit vreemde, geweldig opdoemende, — als opgejaagde vogels over een stijgenden watervloed.

Dit was zoo nieuw, dit was zoo sterk. Niet meer het stille mooi-licht om te bekijken, niet meer het fraaie

vuurwerk — zooals vroeger, — dit was een brand, angstwekkend. Wat bang werd het den glimlachenden toeschouwer, daar aan het hooge venster.

Mijn wil en mijn daden: — een menner met doorslaande paarden. Ik lachte nog, maar ziende dat het ernst werd, dat er geen houden meer aan was.

Ik gaf toe, wetende dat ik wel moest. En ik had ook mijne vreugde in dit woest en koninklijk rijden. Maar een beklemming, alsof dit niet was wat ik van mijzelven verwacht had.

Want als ik zeide: — »ik wil haar nu zien, ik ga haar zoeken, ik wil haar stem hooren en bij haar zijn, want het is goed en ik wil het« — dan begreep ik terstond, dat ook al was het niet goed, al was het tot schade en verderf van mijzelven, ik toch zóó zou moeten willen. Dat dit niet was willen maar gewild worden. Dat de mensch die zóó leefde niet de mensch was die ik begeerde te zijn.

Tot op een dag — —

Maar hoe is dit gekomen? Wie heeft dit voorbereid? Ik tuur in de verte mijner herinneringen, maar daar is een nevel. Ik zie niet scherp daar. Iemand heeft het gezegd, iemand heeft dit boosaardiglijk zoo gedaan, stil achter mij komende, heimelijk ondergravend mijn huis,

een breuk makend in den wand die licht van donker scheidde. Het zwarte is ingestroomd in het lichte, een droevige verwarring.

Ja het was wel zij, die de vloek en het gif is van dit leven. Zoo doet zij altijd, de donkere, valschlievende, — zoo komt zij achter mij met haar vuige liefkoozing en dan speelt zij de miskende waarheid en het gekrenkte recht.

Het was een namiddag van den laten zomer. Deze Donkere leeft in het late uur, in den nacht, — ook in het licht van lampen, — zij zoekt de stad, het nabijzijn van veel menschen. Des morgens zag ik haar nooit.

In den stadstuin was het licht al donkerig, de dag mat, verzwakt. Er hing een regendamp, — de herfststammetjes zagen zwart, en nog hardgroen het gladde seringenloof, in een gelen schijn. Warm, en de geuren broeikasachtig, maar vol scherpe en duffe, gevaarlijke bij-geuren, van de oude, kalk-bladderige muren, van den vuilen, platgetreden, zwarten, schelpbespikkelden grond. Een drukkende, drenzerige schemering, met de harde sensaties van dat groen, dat zwart — en de vochtige, rookachtige, scherpe stadsgeuren.

Ik zat en wachtte. De groote kamer met open glazen deuren voor mij, diep, donker, kil.

Ik zag naar den groenig donkergrijzen steendrempel voor me, met de ribjes, glimmend na den regen.

Daar kwam op eens, met een zacht en heerlijk gerucht, de volle gestalte van mijn liefste òp uit het kamerdonker. Den voet op den drempel zag ik, en daarboven was haar donkerblauw kleed — en dit alles was vast en rustig lief in de pijnlijke schemering.

Maar mijn oogen gingen langzaam op en zij zagen het lijf, zooals het bewoog in de kleedplooien.

En er kwam een woord in mij, dat door mijn ziel heenscheurde als een gil — dat mij haast blind maakte als een zware slag.

Het werd mij gezegd, het moet mij gezegd zijn. Ik kon dit niet verzinnen.

Ik kan het niet herhalen, neen ik wil het niet herhalen. Het was niet van mij.

Maar ik zag haar toen, zooals ik haar nooit gezien had. En ik zag alles plotseling om mij heen anders. Hard, scherp, droog, verschrikkelijk helder. Een man die een vrouw verwacht.

En ik voelde om mij heen, in de stad om mij heen, het bestaan van duizenden aan wier wezen het mijne gelijk was. Wat hier gebeurde, dit mij zoo geheel verheven en exceptioneel schijnende, dit was maar het groeien van wat overal groeide om mij heen — het onnoozele jong van het zoo bekende, zoo leelijke en verfoeide dier.

En weer de scherpe smart, de woeste zelfverachting, — het kokende schuld en schandegevoelen.

De reeds gekende vloed van woede, de bittere afschuw van mijn stomme, hulpelooze zelf. Maar sterker, dreigender — alles in mijn ziel verschrompelend en verdrogend tot meedoogenlooze, onveranderlijke Dorheid.

En daar gingen mijn gedachten, en hun weg was ellende en verderf. Zij martelden mij alsof zij krasten langs mijn schedelwand.

Ik weet nog hoe zij wreed en diep doordrongen in het lijf, in het vreemde, nooit-besefte lijf van haar die daar voor mij stond, mijn heilige. Ik zag haar bloed donker stroomen, — donker binnen-in rusteloos woelend door de kameren en gangen van dat uiterlijk blanke, en zoo stil-pralend staande huis.

Ik zag het hart arbeiden, zonder rust, en het trage schuiven en sijpelen der flauwe vochten en het slaafsche glijden der spieren en het afzichtelijk lage wormachtige doen der verborgen dingen, der verachtelijke, donkere, stil en heimelijk werkende dingen.

Zoo het mij nu nog bekommerde wat er worden zal van het licht dat deze eenzame ziel afstraalt, in de duisternissen waardoor zij zweeft, — zoo zou het mij verheugen als dit door menschen geloovende werd ge-

hoord. Dit, dat ik kan getuigen van twee waarheden die in mij, en in mij gansch alleen, in mijn allerzelfste zelf toen zijn geboren.

Bij het naderen van mijn Vijandin zijn zij op eenmaal opgevlogen, twee angstige, vluchtende duiven, witte duiven.

Toen zag ik ze.

AFSCHUW de eene. Afschuw van mijzelven, afschuw van deze donkere gedachten, afschuw van dit vuile, slechte zijn. Een zoo sterk mogelijk gevoel van het niet-goede, het verwerpelijke.

MEDELIJDEN de ander. Angstig, weemoedig lijden om haar. Liefde die bang is en diepbedroefd, niet voor zichzelven maar voor de ander.

Mijzelven had ik toen wel willen dooden en vernietigen. Ik haatte mij fel en mijn lijf dat mij was. Maar haar haatte ik niet. Ik zag haar aan met bange oogen en mijn lippen zeiden zacht:

»O jij arme kind! o jij arme kind!«

Wie zal dit verstaan? Het is eeuwige waarheid, tijdloos eeuwige en intense waarheid.

Laten zij niet beproeven het te vertalen in hun matte denktaal. Dat zal niemand nader brengen aan haren oorsprong.

Dit is de eerste dag geweest van den strijd, den strijd tusschen wit en zwart, den fellen strijd zonder vrede, den bitteren, desperaten strijd waarvan geen verzoening het eind kan zijn.

Nu liet het niet meer af — en de eerste dagen waren een afgrijzen — de blinde schrik voor gruwelen van haat en strijd, zooals die nooit vermoed waren in mijn kalm-licht, vredezingend hart. Dit was de booze twist in mijn huis, toen is vrede niet meer gekend.

X.

Marjon's zuster, Marjon's zuster — zwarte spiegel des duivels, zwart gif, zwart, boos vuur, mijn haat, felle satan.

Het verstijft mij — het spant mijn ziel zoo straf — ik kan niet — als ik u vloeken wil.

Ik kan niet — ik denk stroef — ik ben een starre haat — een droge, stroeve vloek.

Als een steen, — als een bleeke, harde steen, mijn woede innerlijk.

Gestremd innerlijk, — gekrompen in haat tot een hard, hoekig stuk rots.

Ik zie u aan, bleek, — maar ik krom mijn handen

heen om de klanken van mijn stem — dat ze bij mij blijven — niet uitgaan in hun jonge hitte — tot u, satan. Het roode leven vlucht voor u uit mijn lippen, wegschuilend in mijn hart. Maar mijn bleek oogenlicht weert u af.

De zwakste mijner daden is te goed voor u — mijn adem is te goed voor u —

Dat toch niets zich bewege naar u — mijn haat is te goed voor u —

Mijn haat staat tegen u over als een hard kristalvlak — spiegelende diamant-wand. Al het mijne van u teruggehouden, in een koude, gladde weerkaatsing.

Onheil mijner dagen, schrik mijner nachten, nimmerrustende dreigster.

Roofster van mijn goed, — verderfster mijner arme kinderen, zwart roofbeest, raaf.

Zwarte walm-slang, gluipend kronkelend over mijne zon-lichte velden.

Donkere gif-stroom, gezwollen rivier van rottend gif, — giftig dier.

Hoe hebt gij mij geplaagd — O God hoe ben ik geplaagd. Gij hebt uw zwarte spijkers in mijn hoofd gedreven, dag en nacht.

Gij hebt mijn leden gelikt, al mijn leden met uw slappe, zwarte tong, lauw-nat.

Gij hebt mij mijzelven tot een walging gemaakt. Mijn tong heb ik willen uitspuwen, mijn oogen heb ik willen uitscheuren, mijn hart heb ik gevoeld als een afschuw binnen in mij.

Twist hebt gij gebracht tot in het binnenste huis mijner vrede. Uw duistere walm is valsch-stil ingestegen in de heldere en zuivere ruimte van mijn allerheiligste. Als boos glinsterzwart roet is het neergezegen op de blanke, reine dingen daar.

Gij kunt dan zoo stil liggen, in een donkeren hoek mijner aardsche gevangenis, een zwarte hond, de kop op de pooten. Mijn gedachten dwalen dan argeloos weg, en gij wacht tot ik u vergeten ben.

Maar als ik opsta en ademhaal, en de vrije lucht wil zoeken, dan zijn uw tanden in mijn vleesch.

In de stilste der kameren van mijn huis is de stilte uit. Daar is niets dan de matwitte hemelschijn, alom elijk, witter dan lelie-wit de wanden alle.

En moet ik u ook dáár dan vinden, een donkere ek, een saamgerolde adder, donkergroen.

Ik vloek u — ik vloek u — maar gij hebt mij, en tijden zijn nog niet vervuld.

Machtiger dan allen zijt gij om mij heen, ik ben w slaaf geweest, en uw hond, en uw armzalig mis-andeld kind, — dat u lekkers bracht met magere

bevende handjes, dat u gehoorzaamde met doodelijken schrik in de bange, holle oogen.

Gij hebt mij gestreeld, en mij gesard, en mij gebrutaliseerd — gij hebt mijn hoofd omvat met uw weeke armen, uw vuile lippen gedrukt op mijn mond. En gij hebt mij geslagen, lang, lang achtereen geslagen, slaande, zonder ophouden de plek waar mijn hart zwoegt onder de ribben.

Gij hebt lange naalden gestoken tusschen mijn schouders, wreed-zacht, bedachtzaam.

Gij hebt uw twee harde beenderduimen gezet aan mijn slapen en gedrukt, gedrukt.

Lange nachten hebt gij gemaakt tot woestijnen van trillende onrust, morgen aan morgen tot een vaal stormig strand, een sombere branding van tranen. —

En dan gij weggaan, en ik opzien, denkende: zij is weg, ik ben vrij, ik ben waarlijk vrij. En mijn ideeën breed oprijzend, mijn hart gelukkig, mijn leden licht.

En dan iets vreemds, iets nieuws naast me, een vreemde figuur. Argeloos zag ik het en was niet bang.

Tot de schrik en de woede en de rampzaligheid — als ik ú weer zag in de vermomming.

En zoo weer, — en weer — in velerlei gestalten — één duivelsch spel.

Dit is uwe menschgedaante, zóó zie ik u als mensch

Een vrouw met geelig-wit gezichtsvleesch, met dikke glimmende vingers, dikke leden, een nog niet heel oud vrouw.

Een vrouw met fel-zwart, hard-zwart gladgeplakt haar — en vlakke, harde, wreed-grijze oogen.

Zij is mooi zonder eenige mooiheid, rood, rood d lippen, witte tanden — de armen rond. Ze kraakt i haar zwart-zijden kleed, — ze riekt vettig.

Ze doet als een moeder — maar zonder liefde, — ze doet als een vrouw die liefheeft maar zonder wellust Ze kust week, breed, koud — als met den mond va een lijk. Haar stem lach-fluistert, laag, grof.

Ze is in een klein vertrek, warm, warm, — een arm olie-lampje, met blik-flikkerende weerkaatsing, maakt he heel licht, naakt, hoog licht, — tot in de zolderhoogt licht, — kaal, schraal-licht. En broei-warm, met geu van vochtige kleeren.

En haar schouders zijn plomp en haar voeten, haa dikke beenen zijn zot, maar belachelijk met een plotselin tot gillens toe angstig makende zotheid.

En ze doet dan teederlijk — maar uit de teede doende plooiing van de wangen zien de oogen stral stekend-wreed. En in de beweging der liefkozende han is het gebaar van zichzelf-alleen-begeeren. En onder d

donzen wellust-huicheling is een koud, ijshard vlak onbegrepen zelfzucht.

En door het lieve zich als een vrouw voordoen, breekt eensklaps een ruw, ongegeneerd gebaar, een schaamteloos, manachtig, om zichzelf alleen denkend gebaar — griezelig, akelig verschrikkend.

En dan zegt ze haar woorden, die mij kruipen over 't lijf als spinnen, als slakken. Ze verwikkelen zich in mijne gedachten, ze blijven kleven aan mijne ziel.

»Ik heb je gewacht, schat, mijn prachtige jongen.« En ze staat zich warmende van achter, voor een kachel, de kleeren opgenomen, wijdbeensch. En ik voel niet terstond mijne verachting.

Haar woorden legt ze tegen mij aan, zacht als kattenvel, en ook weekglad als slangebuik. En ik voel het niet naar, ik voel het niet met afschuw — als de ongeweten aanraking van een heel gevaarlijk dier, ik voel het zacht, zie het gevaar niet.

Op eens een lichte beweging en de doodelijke schrik, als ik ga begrijpen wat dat is, dat zoo weeke, zachte. De slang aan mijn naakt lijf.

Het weten, het zeer hooge onzinnelijke weten, dat zij afschuwelijk is, maar het niet voelen — dat is de sterkste kwelling, dat is het felle booze, dat is de hel.

O Duivel — O duivel, duivel.

Tergen wilt gij mij wel — tot ik zou luid uit-krijschen heete, heesche drift — tot ik u zou willen aangrijpen en van-een rijten met nagels — in razende haat. Dat zoudt gij willen, lust voor uw macht.

Maar het is te groot — en mijn woede verstramt — gij zijt te ver, te laag.

De donkerrondende toorn-wolk verschrompelt koel — breekt neer in trage, zwijgende sneeuw.

En het ziedende vuur trekt samen, samen — stijgend en zich hoog inkeerend tot één enkele, eindeloos hoog wit-tintelende ster.

VIERDE DAG.

XI.

Wij waren twee heel lieve menschen, zoo jong en goed, wij beiden, aandachtig gaande naast elkaar en onze jonge armen in onbewuste strengeling, bij 't denken. En dan lieten die armen op eenmaal los en hingen neer, — omdat het leven op eens zoo vreeselijk ernstig scheen.

Ik vind hen zoo innig beminnelijk die kinderen, en ik denk aan hen terug met een onuitsprekelijke verteedering. Ik denk aan hen terug zooals een moeder denkt aan haar gestorven klein kind. De lieve schijn is voor altijd verloren, voor altijd hopeloos verloren — maar het ondervondene, het fijnst mooie, de essens der liefde blijft, het wezen.

En nu in de stille aandacht mijner eenzaamheid zoek ik het eeuwige, het tijdlooze in het tijdelijke, de fijne essens der ziel in het ondervondene des lijfs. En dit kan wel niet recht gevonden zijn, maar omzweefd en nauw-lichtelijk aangevoeld, in vluchtige vizioenen, en in de muziek mijner woorden.

Ik vreemde man, die vlecht in mijn alleen-zijn het net van gouden klanken, die formeer de ontastbare gestalten mijner emoties, die doe opvlammen het rood en het licht-blauw, en het goud en het zwart, en ook het fijn vaal-groen en het teeder blond — en dit àl om te vangen en te omringen en vast te houden het ijlste en het subtielste, het meest onvatbare, — maar ook het reinste en het schoonste, en wel het Eenig Eeuwige, de Wonderkern der ziel.

Ik vreemde man, die mij verbaas over wat ik doe, en die mij afvraag waartoe dit alles toch gedaan wil zijn, daar ik toch doe den Wil van wie mij onbekend is en volg de stem van wien ik niet versta.

Ik kan spotten met mijnen schijn, maar de groei van dit Leven wacht niet op mijnen ernst, en zijne macht voel ik mijn sterksten spot verbreken.

En heb ik hen dit niet zien doen, vele anderen, maar gebroken worden door den spot en verdreven door het oproer hunner wilde begeerten?

Maar ik bouw deze sterke en schoone stad in eenzaamheid, en zal daar veilig zijn en wèl te huis, — monarch in het wondere gewrochtsel mijner Wil, — gelukkig in de pracht mijner Liefde.

En de dagen zijn vol ongeloof en de nachten vol twijfel — maar de uren van daad zijn sterk en licht, zonder weifeling.

Door de dorre, roodbruine bladeren ruischten on: schreden, ruischten, ruischten — ruige maatslag d steunt de vloeiende gedachten. Wijd en stil stond (blauwe nevel in het bosch, dof-zoet riekend, — en daar stonden alle dingen óók zoo stil, het spitse en het vreen gebogene, het spichtige en het kronkelend knoestige, bru nig, geelig, groenig, en heel sterk bleekgroen de spinn overmoste eikentakken. Alles stil in den zwaren, doff reuk. En een hek met dikke oud-steenen pijlers, daar(steenen leeuwen star — en achter 't hek de oude laa de herfstlaan, verweg loopend de oude weg, tot h vreemde leege huis, dat niet meedoet, ver. De blauv wadem overalom, en vocht alom, zacht.

De schreden ruischten, ruischten — de stemm(rustig, drooghelder in het mollige — de lucht lief den mond, in de neusgaten. En achter het bonte scher dezer sensaties de ziel heilig, vol wondergevoelens · die dan alleen weerkeeren, dan alleen, in deze ze bepaalde dingen.

Het leven werd daar door mij geweten zeer wreed, (vreeselijk. Maar ik was gerust en zag het alles licht. Wa gemakkelijk is het goed en moedig zijn in de open lucl

——— »Ik ga je verlaten, Hetty. Ik heb je veel kwa gedaan. Ik ben gemeen en slecht en dit mag zoo ni langer." —

Ruischten, ruischten de trage schreden.

Het zachte, vochtige, overalom. Diep drong de koele lucht, ingehaald, in de borst.

— »Maar mijn jongen, waarom dat? Dat hoeft toch niet. Je doet mij geen kwaad. Je doet mij juist goed. Waarom kan dit alles niet zoo blijven?" —

Stiller. De voet op week mos. Een vogelgeluid ver, helder, zacht-schetterend, — al het andere in plechtige rust.

— »Het kan zoo niet blijven, want ik doe je kwaad. Ik denk dingen die niet goed zijn. Het is nu nog alles mooi, maar het zou heel leelijk worden, door mij." —

— »Maar is dat dan noodig? — Het is nu alles zoo mooi en het maakt mij zoo gelukkig. Waarom zou het veranderen? Wat zou er moeten veranderen? — Is dat dan noodig dat jij dit alles bederven zou?" —

Uit den grijzen damp tusschen het warrelig groeiende, de lucht opengaand, grijs-blauw, blauwer — en omhoog fel, diep intensief blauw — ruim en effen. O de diepe ruimte, o het eeuwige blauw.

En alles vlak-stil, waak-stil — de droppelen wachten met vallen. Het blauwe licht, de wijde lichtkoepel wacht en ziet toe. Ziet wijd-open, gespannen toe.

— »Je hebt gelijk. — Ik zal het niet bederven. Het moet kunnen, want ik wil. Het zal alles zoo blijven. — Goed!" —

Een korte glimlach, voor mijzelf. Ik weet wat ik daar zeg. Het beteekent strijd zonder genade — en het zal ook veel, zwaar leed beduiden. Maar leed voor mij alleen. Maar is het blauw niet ruim en groot, en zijn alle dingen niet goed en sterk en mooi? Ik kan, ik ben machtig. Ik ben zeer machtig. De koele, rustige lucht is in mijn neusgaten. Mijn wil is machtig over de wereld. Ik zie mijn Wil vóór mij, klaar en vast. Die zal formeeren alle dingen.

Goed! het zal alles zoo gebeuren. Ik zal het leelijke dooden, ik alleen. Zij zal het niet bemerken. Zij zal niet weten van den strijd, noch van den vijand. Ik zal het vreedzaam maken waar zij wil gaan, en veilig waar zij wil rusten. Ik zal haar een park van stilte en zon en weelde maken in een land van krijg en verwoesting. Het zal mooi zijn om haar, al werd de wereld dor. Zij zal mij zien lachen al ben ik doodmoe en gekwetst en dicht aan sterven toe.

— »Ik beloof je, Hetty. Het zal alles zoo blijven. Waarom zou het ook niet kunnen. Ik wil het." —

— »Maar ik zal je ongelukkig maken, jongen. Je moogt niet ongelukkig worden." —

— »Neen! — waarom? — als je van mij houden blijft waarom dan? — Het mooie is geen ongeluk, Dat kan niet." —

— »Dankje, mijn lieve jongen."

Maar de schemering — de schemering en de dreigende nacht. Alles zoo vaal-violet, — de kleuren moedeloos wegzinkend — en het paarsch-zwart der boomen, der huizen, der dingen, rechtop staan-blijvend in donkeren dood — en de duistere lucht machtig beklemmend neerstortend op alle dingen — en alles week en droevig bezwijmend in grijs, in vaag, hopeloos duistergrijs, om te sterven, om zonder klacht te sterven. De weg nog alleen rossig-vaal vooruit, die moet gegaan worden — en het leven is zwaar en droef.

En de vierkant omlijste schemering der kamers — en het dorre, schrale zwart van het slaapkamer-donker, klein, vierkant en dor. Alléén, den langen nacht, alléén — zonder het licht, zonder levende dingen, zonder den slaap. De zoete, weeke slaap. O ik heb dorst naar den slaap — het is schraal om mij en droog. Ik ben bang, ik ben bang. Hoe is de zwarte kamer vol scherpe angst. Ik ben zoo angstig en kan den slaap niet vinden, ik kan den slaap niet tasten — het duister is zoo leeg.

Laat toch iemand komen, iets dat leeft. Want het leven is een vijand, een gevaarlijke, moordende, vijand — het kan niet alleen weerstaan worden. Het is een strijd, die ik moet strijden — maar ik ben bevreesd, want ik heb het licht niet en den slaap niet — en niemand die met mij strijdt.

O angst, angst, angst. Het is mijn vijand, — en zij heeft mij in dit zwart gesloten en alles van mij vervreemd. Vreemd zijn de zwarte wanden en al die wonderlijke vierkante dingen, — de klok tikt eenzaam voor zich, — en de duistere uren suizen voort als van mij weggaande vreemden. Zij zal mij hier laten in verlatenheid — zij zal het morgenlicht weghouden van mijn venster.

Zóó heeft mij vele nachten gemarteld mijn vijandin. Dan laat zij mij langzaam opleven in het licht van den morgen, — om 's nachts weer te beginnen haar martel-spel.

En ik heb moedig gekampt, door dagen en door nachten. Den vreemden, innerlijken kamp tusschen het witte en het zwarte, het rijk-lichte en het schraal-armoedige, het zacht-weelderige en het harde, donkere, Dorre.

Ik duldde het denken aan haar stem, aan de vleiïng van haar stem, aan het hoofd-neigen, het handverwegen, het zachte hand-verwegen — en het edele gebaar en het rijke kleed-ruischen. En het visioen der diepe oogen

en van 't blonde haar wilde ik wel zien. Maar door mijn groote vrees weerhouden sloot ik vele wegen der gedachten af. En welhaast zag ik overal gevaar — en ik liet weinig toe. Nog slechts den weg dien zij dagelijks ging, huis voor huis, steen voor steen — en nog slechts de bloemen tusschen 't hakhout, waar zij neergeknield lag om die te plukken. En mijne gedachten schreiden en wilden meer — maar ik, hun vader, verbood het. Tot ik zelfs afsloot den liefsten en mooisten wondertuin der schreienden, het groote steenen huis vol nachtdonker, op de donkere gracht — waar het stil was in den duisteren, marmeren gang en de groote klok tikte — en waar zij boven sliep, den langen vredigen nacht.

En ook — . . . maar nú zal ik evenmin gedoogen wat ik toen verbood. Want nog rust zij heilig in den vredigen nacht, den nacht der voorbije tijd. En de Duistere leeft nog — en zij heeft mij — en de tijden zijn nog niet vervuld.

Wat toen was, is nog. Ik voel het even onschendbaar. Nog bewaak ik het, zorgvol.

In het diepe woud, in het hooge, donkere woud slaapt zij — door de jaren, door de lange jaren en er verandert niet.

De booze gedachten staan ver, en kunnen niet tot haar dringen. In hun woede hebben zij zich gewroken en verwoest wat ze konden. Wel bijna al het mooie

XII.

Want mijn leven versomberde. Het versomberde rondom, — zooals bij schemering de duisternis ringsom wijd neerdaalt over de aarde.

Wie het donker-worden voor de eerste maal zou zien, zou hij niet beangst worden, vreezende het einde aller dingen?

Dit is de tijd dat de jonge mensch voelt het zware, donkere van zijn volgroeiend leven. Zijn bewustzijn groeit uit in het ruime buitens-huis, in den ruimen nacht — hij voelt het groot en duister worden — en alles wijken van hem, donker in de eindeloosheid.

En hoe zou ik weten dat deze nacht niet is de eeuwige nacht, dat dit duister niet is de dood?

Want de nacht doet zich voor als de noodzaak en het duister als de waarheid, en voor onze zwakke oogen is het helle licht duisterder dan de schemering.

De waarheid zien wij als diepe en hopelooze nacht, en de logen als de dag, — maar dit is ónze zwakheid.

En dan geschiedt het wonder, dat wij doen alsof de schijn waarheid ware, wetende dat dit niet zoo is.

Wij weten en wij weten niet — wij gelooven met onze daden en loochenen met onzen mond.

Wij hebben het mooie lief en noemen het een schijn, bedriegelijk — wij wandelen rustig als in licht, maar wij zien slechts het Groote Niet.

Over den afgrond vol nacht en ijzing ben ik gegaan, rustig toegetreden en ik zag een brug niet. Toch ben ik over den afgrond gegaan.

Door eene vallei des Doods ben ik gegaan, en ik droeg mijn levende Liefde. Niets zag ik als de Dood en de dorre Noodwendigheid.

In mijn weten was het, dat zij sterven moest, mijne Liefde, mijn eenige schat.

Toch droeg ik haar door de Vallei des Doods en zie! ze is leven gebleven.

Maar al wist ik dit niet, maar al wist ik wel dat zij sterven zou, toch heb ik niet gevreesd, geen oogenblik. Want het was in het weten mijns verstands, niet in het weten mijner ziel.

Dat is een vreemde bitterheid, als wij zeggen: het is àl illusie — en wij hebben toch onze eenige vreugd daaraan.

Dit zeide ik »het Licht is het masker der Duisternis, de Liefde is een schijn van den Haat, het Leven is de

vermomde Dood." Dit zeide ik, maar het waren *mijne* woorden niet.

En ik deed ook niet daarnaar. Want ik zocht de Liefde en bewaarde haar heilig.

Wat daar wil in mij is wel zeer machtig. Maar wat ik meende mijn Wil te zijn, was die niet. Het was een jammerlijk mislukken. Ik heb mijzelven uitgelachen — en dat lachen, dat lachen — dat was lofzingen van den Haat.

En het moest ook wel. Nog moet ik lachen om den armen, kleinen held, die zijn Lief heilig houden wou.

Alles ter wereld vond ik leelijk, behalve dit ééne, mijne Liefde. God was een schijn, ik zag het immers? — De grootheid der helden was eene wreede dwaasheid. De goedheid der menschen was een verborgen zelfzucht. Het goede was het voor ons-zelven goede. En wijzelven, waren wij niet kinderen van het Eeuwige Niet, — in onszelven besloten, in onszelven vergaand? Waar was het goede en wat was dan géén schijn? En de liefde van man en vrouw, wat was het meer dan het doen der dieren? Verachtelijk, — een weg van ledigheid tot ledigheid, van dood tot dood?

Zoo mocht er niets komen van het dorre zijn, in dezen zoeten, al-eenig-mooien droom, waarin ik leefde, mijne Liefde.

het was een droom. Ik wist het en wist het niet.

Langzamerhand, oplevend in dit droomlicht werd ik zoo wonderlijk gelukkig. Ik droomde mijn triomf, het was alles zoo gemakkelijk geweest. Ik had nu lief, ik was nu vrij, mijn hartstocht was een eik, volmachtig óp in het zuivere licht. Een witte wolk, drijvend in de schoonreine, lichte lucht. Rein, vrij, — en toch vol — sterk, triomfeerend.

En in vele lichte morgens, dagen en zachtheldere lente-avonden bloeide deze droom zijn witte kelken open.

Ik ben wel het gelukkigst als de weelde dezer dingen samenkomt: De weelde van het licht, de weelde der warmte, de weelde der volbloeiende bladen, het volle groen en de riekende tuinbloemen — en daaraan grenzend de weelde van het menschenleven, het nabij weten en samen mee het leven leven met goede, vroolijke, rijke menschen.

Het rustig, feestelijk en toch gewoon dagelijks samendoen van weelderig-levende menschen, mij goede bekenden, en ik daarbij hoorend en meedoend, en in de lente, in den warmen lente-avond. En dan niet daar midden in, maar daarneven, alleen, even alleen, in den tuin bij het huis waar juist gegeten is, en de ramen openzijn — en vóór mij zeer kleine, lieve dingen, kleine witte madelieven, heel vertrouwd — en mijn voeten, de eigen voeten in het zand van 't pad — en de reuk van

rozen en van water, stil, groot water — en uit de verte muziekgedeun — feestelijk — maar ver, dat mij niet aangaat maar toch zoet goeddoet.

En dan in mij het weten mijner Liefde, mijner unieke, immense ziele-rijkdom, dat weten, komend in telkens hooger stelpende golven van besef, opgevoerd door de ongeweten muziekklanken, die mij wel niet aangaan en niet kennen, maar die mij gelukkig maken, mij dronken maken, met den balsem der zachte lucht, met al dat licht, met al die bladen, met al dat lieve — en midden in dat al, dat ééne, waar ik nog niet aan denken wil, dat ik op het aller-uiterst van mijn zaligheid zal gaan bedenken, in den vollen stroom, in de dronkene volheid van het lieve, het allerliefste:

Zij is hier, ik zal haar zien, ik kan haar zien, terstond. Maar ik wil haar nog niet zien, ik wil denken, dat zij hier is, en dat ik, ik van haar houd.

O de wereld is vreemd en mooi. De wereld, mijn wereld, dit kleine plekje waar ik verdwaald ben en waar mijne ziel haar voedsel zoeken moet.

Mooi zijn de volbladerige, bloemdragende kastanjes in den tuin, mooi is het dichte groen van het onkruid, mooi is het blauw en het rood der riekende tuinbloemen, mooi is het blankgouden licht over de weilanden met het zwart-en-witte vee, mooi is het vlakke water, het vlakke water. En samen houdt dit alles de balsem-

zachte, zoetriekende lucht — en samen houdt dit nog het veel eeuwiger en veel fijnere weten van ongeziene, ongeroken dingen, het weten van al dat goede in mij en in de menschen, het weten der liefde die niet is van mij, noch van deze menschen, noch van dit wereldje hier maar slechts daarin zooals in alles, en in zichzelve eeuwig, zonder tijd.

Dit is mijne ziel het rijkelijk voedsel, zoodat zij groot worde en sterk.

God heeft mij hier geplaatst dat ik voedsel vinden zou, zooals de bij, éénen zomer, in de bloemen van éénen tuin, en ik doe zijnen Wil en ben tevreden.

Maar zoo snel breekt alle lust, waar wij leven van begoocheling. Stil lag ik, inzuigend het zuivere genieten — en op eens weer wilde vlammen en spattend schuim en onrust en het gladde beeld verstoord.

Opdat ik zou leeren de eenige waarheid vinden van allen schijn — en dat het onze eigene schoonheid is, die de dingen schoon maakt.

Het moest breken dienzelfden dag, met stormend woelen van leelijk en schoon dooreen, met schetter-geraas, met spattend licht en donker dooreen, met een weëe menging van zoete en scherpwrange emoties.

XIII.

O, mijn zoete woorden, zijt ge daar weer? Mijn zoete zangwoorden — die niemand kent dan mij en in wier midden ik alleen gelukkig ben. Hoe heb ik om u geschreid en gedacht: waar zijn zij? zal ik hen dan nimmer weerzien? Lieve gezellen mijner eenzaamheid, sterke, schoone werkers aan mijn zwaar werk, wat was ik zonder u, en hoe dor en somber is de groote wereld waar niet schijnen uw heerlijke gestalten.

Want ik heb niet om mijnen God te dienen dan u. Gij zijt mijn ziel niet en niet het heiligste, maar zonder u was ik een doode in dit leven, een vreemde in mijn ziel, een man zonder daden. Gij zijt mijne gidsen, gij zijt mijne trouwe werken, gij zijt de priesters in dezen tempel, doende den heiligen ritus, zingend de rhythmische reien. Blij geef ik de kleurige kleederen, blij leid ik uw statigen gang, blij om de heerlijkheid Gods. Hoe is heerlijk de glans Zijner genade.

Maar door den nacht brak het spatten van den kunst-

dag, het zelfgemaakte menschgemaakte licht, — door het donker het wilde licht, — door de groote rust der zomernacht het kleine menschengeschreeuw, — door het zachte zwarte mooi het vreemde, felle leelijk — een dooréëngebruisch van kwaad en goed, — als wreed vuur en koel water.

Vele, vele menschen om mij heen, en hun vele huizen, hun groote stad. Ik zag hen allen gaan, langs mij, links en rechts. De nacht omhoog zwart en groot, beneden vlammenglans en lichtjes, lichtjes, en de stroom roodachtige gezichten, stroomend zonder ophouden, een stroom roode bloemen over de donkere woeling der lijven, wreede, ruwe, roode helle-bloemen. Zij waren in een feest, de menschen, zij waren in genot. Het was ruw en afschuwelijk, hun stank en hun liederlijke geruchten. Maar ik was heel vreemd onder hen en ik vond mooi en ik lachtte.

Naast mij ging mijn liefste. Dit vormde mijne wereld, die was mooi. Al het andere was buiten mij, ging mij niet aan, een decoratie, een drukke, lichtvolle, geruchtvolle achtergrond. Alles goed, naar behooren. Als schilderijen van storm en oorlog, die mooi maken een vredig huis. Zacht gleed onze liefde, een stil-varend tooverschip, door het woeste, bruischende, — kalm en gelukkig door den stormnood.

Wij spraken samen. En onze stille stemmen en onze

zachte lach, het leefde alles veilig, in onschendbare fijnheid midden in rumoer en flikkering en grof gedruisch. Rustig en vreugdevol weefden wij het teerglinsterend zilveren spinsel — het wondere web onzer passie, dat zoo fijn is — en toch niet breekt in den storm, niet vergaat in het vuur.

En het lijf was bezig in 't gewoel. Druk, in stooten en vermijden en voortgaan. De oogen staarden, en de gezichten, als van verbaasde kijkers — maar de korte woorden gleden over en weer, zacht, heel ver — heel ver van al dit weg, in een ander land, het land onzer twee zielen, waar wij arbeidden aan de dingen van gevoel en affectie.

De huizen waren licht, en de straten glinsterden en de lichtglanzen golfden traag slangelend naar ons toe in donker watervlak. De voeten schuifelden, schuifelden — en ik voelde mijne voeten meegaan, gelijk met allen — maar de sterren aan de hooge lucht waren mij dichter dan alle menschen en die hoorden wel en zagen wetend toe.

Toen werden zachtkens aan onze woorden dieper, gespannen van bangheid — strak, kort. Want het breken der illusie kwam naderbij.

En zij zeide: — »Mijn jongen, ik zou je kunnen zegenen, dat je mij liefhebt.« —

En ik zeide: — »Dit is geven, en het wil geen dank niewaar? Maar het wil zoo blijven. Zal het nooit veranderen?« —

En zij: — »Neen, dit zal nooit veranderen. Maar bedenk, Johannes, het is niet het gewone. Het is niet het gewone doen van anderen, dat weet je goed.« —

En ik: — »Ja, dat weet ik goed.« —

En zij: — »En denk dit zóó in. Je zult weggaan. Je zult terugkomen en mij weerzien. En dan zul je mij weerzien, anders, met een ander, getrouwd.« —

In het gerommel en gerucht dezer wereld, het stille, bleeke woord alleen. Een vage schim voor mijne oogen. Ik staar, niet begrijpend.

Ik zeide: — »Zal ik dat?«

En zij: — »Neen, Johannes, ik denk niet. Maar het moet zoo zijn, dat je dit denken kunt. Je zult mij weerzien, getrouwd, en alles zal zijn als nu, onveranderd.«

En ik: — »Ja natuurlijk.« —

Maar een schok. Alles is nog gelijk. De lichtglanzen spartelen en vonken, de donkere lichamen woelen, het geraas dreunt en rommelt voort. Maar er is iets gebeurd, dat zal alles veranderen. Er is iets gebroken, iets gevallen. Het leeft nog in verwachting van ondergang.

De wereld der geziene dingen siddert, en hangt in bange weifeling. Het zal ineenstorten, het zal vervliegen, het zal te niet gaan.

En nu uit den chaos van indrukken en uit de vage wemeling van sensaties, komt langzaam, langzaam grooter en vaster oprijzend uit de onbestemdheid, een hard, scherp, wreed ding, iets zeer duidelijks, dat sterk uitdringt naar voren, dat ik alléén goed weet: pijn, pijn, pijn.

Wat is dat? Van waar komt dat?

Is niet alles als te voren? Er is niets nieuws. Waaruit dan pijn? Dit kan niet, dit kan niet.

Maar het groeit, en heftiger, heftiger. Verblindend, verdoovend, verstommend. Mijn armen, mijn voeten, mijn hoofd, pijn is om alles. Alle dingen branden, geluiden branden, kleuren branden, reuken branden. Ik ga in een gloeisfeer van smart, wezenloos starend als in een heet waas.

Weg, weg dan toch dat heete, afschuwelijke leven om mij, weg die warme, stikkerig warme smoezelige menschen, weg die vuile griezelige dieren.

Het zijn beesten, leelijke, verachtelijke beesten. Wat doe ik onder hen, wat loop ik tusschen hen als hun gelijke.

Pijn, pijn, pijn. Maar van waar is die? Ik wil die niet. Ze is schande en vernedering.

Pijn, — ze is er. Waar? — Zachtjes tasten mijn

gedachten terug — behoedzaam naderend het gekwetste. Feller en violenter brandt weer het woord, — en verschrikt wijken de gedachten.

Het is een afschuw, het is een schande. Dat dat mij kwetsen kon, dat is een schande. Heelemaal, heelemaal niet ben ik wat ik gewild heb.

Ik ben een kind, ik ben een gek, ik ben een bespotting van mijzelven.

Ik dacht te willen en sterk te zijn. Maar het is alles ijdel.

Ik heb mijzelven bedrogen, ik heb haar bedrogen. Ik ben bespottelijk en verachtelijk.

Dus ik kan niet. Ik kan dit mooi niet dragen, niet rein en veilig dragen door het zwarte vuur van mijn ellendig lijf.

Ik heb het ontwijd, ik heb het vuil gemaakt. Ik ben gelijk geweest aan één van deze walgelijke wezens. En ik heb háár verlaagd, ik heb haar verlaagd. O hoe bitter en grof heb ik háár beleedigd.

Ik ben het niet waard geweest en zal het nu ook gansch en eeuwiglijk ontzeggen.

Ik heb het mooiste ontheiligd. Ik zal boete doen. Boete wil ik doen. Ik wil het wegdoen van mij, voor altijd.

Ik heb ook háár groot kwaad gedaan. Ik zal het

ootmoediglijk berouwen. Ik zal mijn oogen haar licht niet gunnen. Ik zal haar mijden, ik zal haar ontwijken, ik zal haar mij doen vergeten.

En ik heb mij vernederd. Gelachen heb ik om mijzelven. Dit zal niet meer.

Ik heb mij verlaagd tot het doen dezer geringen en kleinen. Ik heb mij boven hen gedacht — en ik was als zij, in hun wereld leefde ik.

Neen, dit zal nu niet meer.

Zij zullen mij nu waarlijk vreemd zijn en ver, allen, allen. Het mooiste dat van hen komt, ik zal het verwerpen. Want het is giftig.

Ik zal niet liefhebben, ik zal niet haten.

Het is alles een schijn, alles bedrog, alles vernedering.

Ik had het zóó gewild, zoo sterk en hevig heb ik het gewild. En ik ben nog geheel verdwaald, geheel bedrogen.

Ik heb liefgehad met de vurige liefde van dit lage ras. Maar nu weet ik het, en het zal nu niet meer.

Nu weet ik het, en ik zal verbrijzelen met mijn handen het kostbare wat ik zoo zorgelijk gedragen heb.

God der menschen! God der menschen! hoe kom ik in uw macht?

Valsche logen-god, die bedriegt en kwelt, die u gestadig vermaakt met de dwaasheid en ellende van uw maaksel, hoe hebt gij mijn weerspannige ziel gevangen

en besloten in deze eene kooi van zoo droef model?

Wie gaf u de macht mijn ziel te kerkeren in het lijf dat ik veracht, in de begeerten, die ik verfoei. Kan dat dan, God van onrecht, dat gij tot laagheid dwingt?

Want zoo ik de laagheid van den mensch zie, die ik ben, ben ik dan niet meer en hooger dan de mensch waartoe gij mij gemaakt hebt?

Maar gij hebt het zoo gewild, om mij klein en komiek te maken. Gij hebt schik in mij als in een gevangen dier, dat zich belachelijk maakt.

Het is een grap, een kostelijke grap.

Wat hebt gij moeten lachen! Ja, nu zie ik het — hoe mal was ik. Nu moet ik ook lachen met u. Hoe mal, hoe mal.

Kijk ze doen, 't malle menschenvolk, grof vee, dansende beren, feestvierende koeien, zich mooi-makende padden, treurige beesten.

Het is goed. Ik moet ook maar lachen. Het is alles ook zoo erg om te lachen.

Hoe kon ik het ook niet doen. Laat het nimmermeer gebeuren. Laat ik toch meelachen, meelachen. Het is alles zoo erg komiek.

O God der menschen, grappige God, — ik ben er ingeloopen. Gij zijt wel een geweldige snaak — ik ben er ingeloopen. Hij was goed, de grap.

Maar nu ken ik u, en dit lukt maar één s. Nu

zal ik lachen, lachen met u. Nu kennen wij elkaar.

. . . .

Aan den waterval stond ik, klein, eenzaam man.

Het rotsenland hoog en star rondom, de struiken gering, de droeve steenen bar, mateloos het groote luchtblauw stil.

Somber donderend omlaag, de groote, volle, snelvliedende stroom. Strakke, sterke volheid van zwaar gerucht en leven in het groote, doode, stille.

En mijn arme schrale stem daarover. In vervloekingen. Schel en nietig. Klein-verwaaiend.

En het groot gerucht onveranderlijk. Aldoor vallend, snel, snel. Woeste, gladde, mij niet achtende ijver.

En mijn klein, arm, lachen daarover. Een mager schateren, nauw weerkaatst, ellendig terugkeerend van de dorre rotsen.

En het somber gedonder volmachtig groot-ernstig voort.

Het heilige leven.

VIJFDE DAG.

XIV.

Zij heeft gezongen tot mij, Marjon, in den nacht:

— »Johannes! Johannes! — mijn liefste!«

»Johannes luister naar mij! luister nu toch naar mij.«

»Zie je mij niet. Zie je niet mijn witte hand? Ik open het violette gordijn van den slaap. Mijn hand is wit, lichtend wit.«

»Zie mij dan toch. Zie mij. Ik ben Marjon. Ik ben zoo mooi.«

»Liggen je oogleden zoo dicht om je lieve oogen. En je hoofd zoo zwaar in den slaap.«

»Mijn licht is het, mijn licht, dat nu schijnt op je hoofd, — moe op het bleeke kussen.«

»Mijn mollig licht. Is het niet zacht op je glinsterend haar, mijn jongen, mijn lieve jongen?«

»Mijn adem streelt je hals, voel je wel? voel je wel? Het zachte haar beweegt van je hals.«

»Mijn hand op je voorhoofd, mijn eigen, vreemde, koele, zachte hand. Streelt het haar, de fijne golving over. En houdt gevangen het gebogen oor. Zijn dit niet mijn schatten van liefheid. Liefste! liefste!«

»Je adem gaat zoo stil zijn weg. Weet mij niet, weet mij niet.«

»Zijn alle vensters dan dicht van mijn eigen huis, mijn lief eigen huis, mijn vaderhuis?«

»Ken je mij niet, weet je mij dan niet, Johannes?«—

Bevend zwierf het fijne stemklinken weg met de schemering.

Kwam het vaste, strakke licht.

XV.

Traag waren nu mijne dagen en de nachten zwaar. Het was nu nacht, nacht — en de slaap was mijn leven.

Wat was mij de heldere dag, die ik zag als een koud, ijdel spel — van uit het duister mijner begeertelooze hoogheid. Kort maar hadden de warme tranen der zoete, droevige weemoed gevloeid. Toen was het droog geworden. Over de rustelooze nachten was de slaap gekomen, zwaar en lang. En deze had ik lief, mijn toeverlaat.

Ik had wel geschreid, zoo nu en dan, soms door een kleinigheid bewogen tot diepe deernis met mijzelven. Twee witte vlinders fladderden voor een open venster, los in den zonneglans daarbuiten. Toen moest ik hevig schreien, beschreiende mijzelven.

Maar dit was niet van hem, die ik zijn wilde. Deze wilde sterk zijn en zien, niet schreien, niet de weemoed,

niet het zelfbeklag. De hooge rust van den strengen, sterken God, die zijne ketenen draagt, vrij toch in zijnen trots.

En zwaar, zeer zwaar waren zij te dragen, de grauwe, ijzeren ketenen der trage dagen. In den morgen viel de last nog licht en dan vermaakte nog het spel der dingen. Maar met den avond kwam een dof, grijs kleed — een taaie, droge nevel — en het leven zoo moeielijk, zoo moeielijk.

En dan maakte mij de tijd zoo bang. Het spookachtig, ritselend voortsuizen der geheimzinnige uren die wij niet begrijpen, het grijze spichtige klokgetik in den valen kamer-avond. De magere voetjes van den dorren tijd die zoo griezelig zeker en stilgewichtig voortstappen in het eeuwige waarin wij niets zien, niets kennen. Vast, gestadig, midden in het groote donker, midden in het onkenbare.

Dat maakte mij zoo bang. Want het beteekende iets, iets heel gewichtigs, iets dat mij aanging, mij, mij, — en ik wist niet wat.

Zoo verlangde ik naar den slaap, die zwart was en stil. En ik was blij als het sterke, vermoeide lijf den slaap maakte dik en zwaar en donker, als een zwart wollen mantel, zonder geluid, zonder licht.

Kleine, rose droomen bloeiden wel uit het zwart.

Opengaande bloemen van volle, vochtige weemoed, van sterk, sterk verlangen. Maar ik wilde ze niet.

Veel gedachten over den dood. Als de slaap zoo lief was, waarom de dood niet liever? Ja ik moest sterven, ik moest sterven. Dat was immers het beste.

Maar achter al mijn gedachten stond de Dood zelve, schrikkelijk en ondenkbaar. Niet konden hem bereiken mijn overwegingen. Hij stond, het groote donkere gelaat vol geheimen en verdonkerde de uren, het licht van den vroegen morgen.

Zijn wezen maakte mijn leege dagen zoo droef, en het onherroepelijk vallen der seconden zoo angstwekkend.

Hij stond als de donkere, onbegrepen kern van het heldere, gewone leven. Hij trok, diep, duister meer, tot zich alle kleine stroomen van lustig leven, tot hem, tot hem was elke stille tred van den tijd gericht. Ik wilde niet vreezen, maar ik vreesde zeer, niet begrijpend.

Dit was mij een ergernis. Los wilde ik zijn van liefde en vrees. Los ook van de kleine levensliefde, van de vrees voor den dood. Ik wilde zien, ik wilde weten, ik wilde lachen, ik wilde vrij zijn. Ik wilde toezien naar het bonte spel en heengaan als 't mij lustte, zonder aarzeling, zonder spijt, zonder smart van scheiding.

Maar ik kon niet wat ik wilde, omdat ik niet begreep. Wie kan richten en besturen zoolang hij niet verstaat?

Een vlinder in een kamer zoekt het licht, en stoot zich tegen 't glas. Dit is hem vreemd, een wonder, een bedrog.

En ik, vlinder, niet vattend deze harde doorzichtigheid, hoonde en verloochende het licht, dat bedroog — en wilde niet zoeken meer.

Nog had ik de macht eens menschen niet en ik zocht reeds de wegen van eenen god.

Zoekend de schoonheid, was ik gegaan langs den draad der begeerten — en ik was verdwaald. Toen wilde ik loslaten het leidende — vrij zweven, liefdeloos, hartstochtloos.

Naar ik wel bemerkt heb, willen zoo alle menschen iets zijn, wat zij niet zijn of niet kunnen zijn — een hoog, spottend mensch, — een ferm, ruw, rondborstig mensch, — een kalm, verstandig, tevreden mensch — een zacht, teer, lief mensch — een geplaagd, verdrukt, droevig mensch.

En alle zijn ze iets geheel anders dan ze willen zijn of wanen te zijn, daar dit te eenvoudig is, naar hun eenvoudig begrip.

Voelen moest ik toen zeer smartelijk, de sterke banden, die mij bonden waar ik mij vrij had gedacht. Voelen, hoe ik ze zelf gevlochten had, hoe ik ze niet verscheuren kon.

Het duurde een paar jaren, jaren die ik nu haat.

Doode, dorre jaren. Ik zocht wat klein genot, en verdwaalde op de kleine doolwegjes der menschen, spelend met kleine begeertetjes naar eer, naar wat aanzien, wat knapheid, — wat meer dit zijn dan die, wat beter dat doen dan die. In mij gestadig de onbewuste, droeve begeerte naar het verlorene mooie.

En al doende hun daden, al gaande hun wegen, omdat ik niet anders had, een gespannen, sterk bedwongen haat aan wat mij omringde.

Aan het vuile, plompe, grove — het eerzuchtige, belangzuchtige, hebzuchtige van allen om mij heen. O de verfoeielijke leelijkheid en ik daar midden in.

Naar de menschheid en haar weedom had ik mij eens gekeerd. Ook had ik gekend de hooge en eigenaardige vreugde van het Weten.

En daar ik toen toch nog leven wou en goed doen naar mijnen aard, zoo wou ik zachtheid geven die ik zoo overvloedig had, en lenigen het leed, het droeve menschenleed. Ziekte en Dood bestrijden — en sterker maken het Weten, die groote vreugde, dat sterke wapen.

Het is geworden een groote weerzin, een bittere ergernis. Ik heb onderworpen geduld en meegedaan, omdat ik mijn ergernis zwakheid dacht. Maar nu schaam ik mij zeer over mijn onderwerping.

Van het schoone der dingen die ik zocht is wel weinig meer over. In vele kleine zielen is het geworden tot een massa vunzige leelijkheid. Het schoone der barmhartigheid, de vreugde van het Weten. Het is platgetrapt en vervuild, tot een duffe, saaie zaak geworden — saamgeknoeid met eerzucht, gewoonte en hebzucht. En dit is afschuwelijker dan gevoelloosheid en onwetendheid.

Deze helpers zijn zieker dan de geholpenen. Van het schoone weten zij niet, ze verplegen het lijf en vermoorden de ziel, — hunne paleizen van wetenschap zijn gruwelen op de wereld, kasteelen van leelijkheid, dooden-kelders, waar vuilheid en wreedheid blijmoedig wordt begaan, als waar de mensch meer dan God of meer dan Duivel.

Ziekte en Dood, dit is de weedom der menschheid niet. Maar het leelijke en het slechte, de zielsdorheid, het kleine denken, het vreesachtig willen, het ver zijn van God, het ledig zijn van groote en schoone neigingen.

En de barmhartigheid is alleen goed om de schoone ontroering, en de kennis is alleen goed om het dichter dóórdringen in het wezen Gods. Maar zonder deze is barmhartigheid een walg en kennis een gruwel.

Wee hen die barmhartigheid plegen zonder ontroering,

die zich ontfermen uit gewoonte, die van menschliefde maken een bedrijf en van kennis een eeredienst.

Goede dienaren zijn ons het sterke lichaam en de sterke, veelkennende geest. Maar wee ons zoo wij deze blinde knechten tot onze meesters maken, zoo wij dienen het Lijf als slaven, en de Wetenschap maken tot God. Want zij zijn dom en blind, en zij zijn vuil en wreed, van onze hoogste neigingen weten zij niet — en onder hunne tirannie maken zij ons dom en blind en vuil en wreed als zij.

Tot hoogste Goed willen zij ons geven het gezonde lijf, het lange leven, het veelwetende hoofd — maar met dit alléén is de mensch rampzaliger en verachtelijker dan de zieken, de jongstervenden, de onwetenden die de Schoonheid hebben liefgehad.

Vast moet wel geslapen hebben de Liefde in mijn hart, de hooge, fiere Liefde die kracht geeft en doet verbreken de ketenen van leelijkheid, van kleinheid en vrees.

Vast heeft zij geslapen, maar zij was niet dood, want dan zou ik óók gestorven zijn.

Zoo ik niet verloren ben gegaan in vuilheid en geringheid, zoo is dat door Haar, die leefde toen ik Haar gestorven dacht.

Maar haar stem hoorde ik niet, haar wegen volgde ik niet.

Hoe pijnlijk en smadelijk zijne gedachten aan den man dier dagen, hoe veracht ik nu mijzelf van toen — nu, nu ik mijne kracht herkregen heb.

Nu, nu ik weet dat dit lichaam niet is dan 't wrakke schip dat draagt veel kostelijker have, — nu, nu ik den mensch gelukkig reken die veel lijden mag uitstaan tot sneller stijgen zijner eeuwige ziel — nu, nu ik het dragen van het heir van kwalen, ja zelfs den donkeren dood, begeerlijker vind dan ook de nietigste verduistering der Schoonheid, dan ook 't geringste wijken van den weg naar 't Licht.

Maar het was slapen, het was een zwaar dof leven van slaap.

En als een stem, die men hoort in den morgen door de nevelen van den slaap heen, zoodat men verbaasd niet weet welke vreemde en toch lang bekende wereld daar opengaat, die niet is de droomwereld, — maar weer de echte, werkelijke, vaste wereld — zoo voelde ik op eenmaal een ongewone, heftige sensatie.

Als opgeroepen werd ik uit een graf, — het was een roep van nood en klagen. Maar deze klonk luid, en beroerde mij hevig, — en het kleine murmelen mijner dorre wereld zweeg.

Ik hoorde spreken van een man, hij zou haar nemen, die was mijn eenig lief geweest.

Hij zou haar trouwen, hij zou haar nemen dus, haar nemen, haar lijf, haar lijf.

Zij zeiden het, wat menschen, zoo in het vaag geschemer der aldags-woorden om mij heen. En ik zal wel terug-geglimlacht hebben — en overdacht in 't wegdeinzen der woordklanken, wat dit nu doen zou in mij.

En het deed niets, meende ik. Ik glimlachte nog stil voor mijzelven, rustig, triomfantelijk. Het deed niets.

Zoo als men het schot hoort — en men voelt eerst niets en waant zich in veiligheid.

Maar dan begint een knagend branden en men grijpt toe en voelt het warme, natte, roode, het eigen bloed, met afgrijzen — het stroomt weg, weg — en dan het lichte, duizelige op eenmaal in 't hoofd — en het walggevoel, het walgen van dit afgrijselijke, het wegstroomende bloed — en het snel bedenken: »nu is het gekomen, nu sterf ik.«

Zoo zag ik nu op eenmaal staan, als een hoog, somber gevaarte boven al mijn nietig, gewoon bedenken, een groot, donker gevoel, een zwarte, starre rots. Die was er nog zoo even niet.

En dit was zoo onverbiddelijk als de dood. Het was als de dreigende dood.

Aldus: »Dit, en mijn leven kan niet te gelijk bestaan. Dit kan niet.

Ik, Ik — mijn lichamelijk zijn, — en dit gebeuren — dit kan niet gelijkelijk.

Er moet botsing zijn, er moet vernietiging geschieden. Iets moet vernietigd worden, zoo dit gebeuren zal.

Zoo dit te wachten staat, en mijn leven gaat voort — zoo is dit als tegen elkaar inrennende treinen — als een vallend rotsblok dat boven mijn huis in groote hoogte zweeft.

Iets zal breken. Dit kan niet. Dit kan niet.

Het is onmogelijk. Het kan niet gedacht worden door mijn levende hoofd. Het kan ook niet geschieden als dit lichaam leeft.

Ik kan verder niets bedenken, niets voelen als dit eene: het kan niet.

Dus nu zullen zich dan spannen tot het uiterste de krachten van mijn leven.

Want nu voel ik, wat ik nimmer gevoeld heb — dat ik nu iets wil, met de hoogste intensiteit van wil: — »dit kan niet zijn.«

En al het andere is daarbij schijn en onwerkelijkheid. Dit is een wil, sterker dan de levenswil.

Ondanks mijn trots heb ik den Dood gevreesd.

Boven het klein begeeren naar eer, naar het genot, naar het goed gevonden worden door menschen, staat toch het groot begeeren naar leven. Stond niet het donkere gelaat van den Dood boven al mijn bedenkingen uit?

Maar nu, nu wil ik iets sterker dan het leven. O nu vind ik den dood gering en klein bij dit.

Ha! dit doet mij goed. Nu kan ik den dood verachten. En hoeveel meer dan niet alle dingen der menschen, der wereld.

Nu ligt dan toch het denken der menschen en hun spreken voor mij in een verre diepte.

Maar dit alleen weet ik, en mijn hart juicht om de vastheid en grootheid van dit enkele weten: »Die man zal sterven, of ik.«

XVI.

Over mij, in den nacht Marjon's stem, als eene zachte goud-nevel:

»Liefste! — mijn Liefste dan!«

»O hoe zijn je gedachten hard. Zie je mij dan niet staan en schreien?«

»Mijn handen voor de oogen, mijn hoofd op je borst. Voel je het niet komen rusten?«

»En mijn lang haar over je lieve leden. Is het niet zacht en warm, een goud-sluier?«

»Maar je adem gaat in je donkere borst op en neer, op en neer. Het is mij gesloten — het is hard en dicht. Vreemd blijf ik buiten schreien.«

»Ik ben het, ik, Marjon, de roepende.«

»Ik ben het licht, ik ben het heilige.«

»Ik ben het goud en het wit. Ik ben het stralende, gouden goud — en het teere wit, het room-wit.«

»Ik ben het eenige leven.«

»Ik ben de kern van dit willende hart. Ik ben het diepe, inwendige, het fijne zingen der ziel. Ik ben het die weeft de eeuwige gedachten.«

»Die zoo mooi zijn, zoo mooi, mijn Lief.«

»Hoe zul je mij dan niet willen, en laten mij schreien vreemd? Is hier niet mijn woning, mijn trotsche vaste woning?«

»Johannes! ik ben sterker dan de Dood, machtiger dan de Tijd.«

»Ken mij dan, neem mij dan, Liefste.«

»Voel dan mijn smeekende armen om je ronde, sterke schouders.«

»Voel, mijn lippen glijden langs je haar. Het glanzige bronshaar. Maar jouw lippen bewegen niet. Half open. Zij zoeken mij niet.«

»En je slanke hand ligt zoo mat. Voelt die dan mijn kus niet. Zoo los, zoo mat.«

»Als ik hier wonen mag, mijn groot Lief, zoo zul je niet vreezen den Dood. Je zult niet vreezen den Tijd.«

»Je zult niet vreezen de zwaarste dagen, niet vreezen het donkerste leed.«

»Je zult niet willen den dood eens anderen.«

»Mij zul je willen, mij, Marjon, die heilig en eeuwig is.«

»En hem tot een broeder, een vriend.«

»Dat ik hem liefhebbe, zul je willen.«

»En daarin zal zijn zaligheid. Want ik ben de bron aller zaligheid.«

Want ik ben koel water transparant. Het zachte, lavende water. Kristallijne reinheid.«

»Sluit dan die fijne, sterke handen om mijn hoofd, en drink, mijn jongen.«

De zware dag brak open, donkerrood, zwartrood.

XVII.

Dit is vreemd — dacht ik mijzelven niet zacht en vreedzaam en vreesachtig? Maar dit is mij lief in mijn hand, zoo welbekend, zoo vertrouwd. Het is prettig in mijn hand, het voelt zoo vast aan. Het vaste, gladde heft, — de vingers vatten het allen, sterk.

En daaruit gaat omlaag het rechte, wreede — het scherpe, blanke, blinkende. De spitse, gladde staaltong. Die gaat neer, de rechte, strenge daad, zonder genade.

Maar hoe is mij dit zoo bekend? Ik heb nooit gedood, en ik dacht dat ik het vreesde en verafschuwde.

Maar hoe is dit dan genot? Ik voel het als genot, het vast sluiten van mijn hand om dit sterke, doodende. Vast, dat de gewrichten wit worden en kraken.

Mooi vind ik dit, mijne hand. De geplooide, sterk geknepen hand en de fijne pols met de gespannen pezen. En neerschietend, de fonkelende stalen vlam, de zuivere, blauwblanke doodsvlam.

En dan de arm op, hoog op — en de linker voor

de borst, verdedigend. En dan het zich laten gaan, — geheel — want het mag — want het moet — zich laten gaan als een ziedende fontein van kracht, — een lichte bliksemflits van helle woede uit mijn donkere somberheid. Hel licht in mijn hoofd, of mijn hersenen vuur zijn, en mijn oogen open — goed zien — scherp, fel toezien — en dan fel stooten, fel, sterk toe-stooten, — neer, neer, — met een schitterend, stralend-heerlijk, duizelig-hoog verachten van leven en dood, van menschen en wereld.

Mijn kamer is maar saai, en dit een mal vertoonen, alleen.

Dan nu de regennacht, en de immense melancholie der glimmend-natte, zoel-winderige straten.

Als ik nu zoo ga, en ik zie de ramen licht en donker, en de menschjes gaan, bedrijvig, de huizen in, de huizen uit, — de winkeldeuren open — en ik zie dit kleine, natte jammerlijke leven — en ik weet daarachter die schrikkelijke massa van klein, laf, groezelig en versleten leven — o het dompige voortslepen van een vervuild bestaan — o het drenzige, nietige gezoek naar wat eten — o de benauwde stanken en het gedrukte leven daarbinnen — vies gewroet van misvormelingen, van duizende dwergige, wanschapen zielen — duizenden, duizenden — een walgelijke bent. —

Als ik dit zoo weet en daarin rond moet dragen mijne ééne, arme, nauw-lichtende vonk van schoonheid — zoo zie ik dan geen noodzaak, geen uitkomst als dit — dit wat ik nog vasthoud en niet los zal laten met mijn hand. Wat recht en blank, en scherp en zuiver is.

Streng en glanzend zal het verscheuren het vieze, stoffige spinrag-weefsel — dat zoo langzaam-aan mijn ziel bedekken ging. Het vuilgroene, slijmige waas dat overkruipt en overdekt onvermijdelijk, al wat leven moet in de stinkende, stilstaande wateren van het banale leven.

Ja, ik zal dooden. Deze lieden dooden niet.

Ze zullen gruwen en rillen. Ze zullen mij allen haten en mij opsluiten. Dit is goed voor hen, voor mij.

Hoe anders moet ik mij aan hen ontrukken, hoe kan ik mij loswringen, los van hun polypenarmen. — Ze trekken mij neer, ze omklemmen en verstikken mij. — Bleek, goor monster, slijmgedrocht.

Vaneenrijten zal ik het net hunner doffe, dorre zeden, verscheuren den valen sluier van hun versleten, vervelooze braafheid.

Want mijne daad, die zal een misdaad heeten en onbegrepen zijn, zal breken als een schitterende vonk van heiligheid en schoonheid door den mist van hunne kleurlooze deugd.

Kon ik dit stooten als een vuurpriem in het week en klammig hart hunner rust. Maar de onnoozelen zullen gruwen en dan nog blij zijn dat zij wat te gruwen hebben, dat er een bittere droppel valt in hun weeë, zoete alledaagsheid. Arme, kleine stakkers, die nog hunkeren naar wat emotie en blij zijn met een brokje sterk gevoel — zooals een gekooide leeuwerik blij is met een groen stukje uit zijn groote, vrije velden.

Een groot gebouw, een groote zaal. Ik ga in en zie de menschen zitten.

Dicht op-één, dicht op elkaar. De gasvlammen trillen rondom. Een heete, lichte nevel stijgt sidderend — vult de gansche, groote ruimte met dicht, droog, tastbaar licht — met een geruischvolle warmte — tot de wit-weerkaatsende wanden boven.

Behagelijk. De warmte drukt mijn lijf, aangenaam, fluweelig. De geuren zijn zacht. En het licht tintelt zoo door mijn oogen, vriendelijk, dat zij toegeven en niet meer haten.

O zie het goedige menschvolk zitten. Neen! zoo goedig. Zij zijn rein, goed gewasschen, hun kleederen stinken niet. Zij dragen wat kleuren en ze bewegen zich blij en ingehouden. De hoofden buigen zoo een weinig, en lachend de gezichten wenden op zij, de handen

met kleine wenken. Mooi, mooi, de kleine bewegingen der donkere en kleurige figuren in den nevel van 't licht, — mooi, het opkomen en weggaan der bleeke vlekken van gezicht en handen in den verren, warm-trillenden, stoffig grauw-gouden lichtdamp.

Dit goedige volk komt om wat lafenis, wat lafenis van mooi in hun dor en schamel leven. Lafenis naar hunnen smaak.

Het wordt daar gereed gemaakt. Het genot wordt daar bereid met een deftige en tevredene bedrijvigheid.

Aandachtig, aandachtiger. De gezichten óp, ernstiger, — wat zich schikken, op te vangen het gewenschte. De stilte strijkt neer, als een zware wolk, neerdrukkend al geringer wordende geruchten en geritsel.

Neen! toch zoo goedig. Ik wil hen geen kwaad. Zij zien mij daar staan als een die wat raar is, wat donker, wat trotsch. Een die niet zoo verstandig is als zij, omdat hij probeert te leven, waar men toch niet leven kan. Niet boos voelen zij, maar wat vermanend, wat geringschattend verbaasd. Dat één wil doen, wat zij niet kunnen. En toch goedig twijfelend, wat knorrig bezorgd, of het misschien aan hen ligt, of die ééne in 't recht is, en heel hun vastgesteld leventje één complete vergissing.

Nu moet ik toch loslaten dezen greep. Ben ik niet machteloos in deze zwoele, deftige gewoonheid? Ik word noodwendig komiek, een schooljongen. Mijn ernst lijkt ongeloofelijk.

En zij schikken zich en stil. Nu zal daar dan beginnen in elk dier hoofden, stil, bedekt, afzonderlijk — een flauw opleven, een gering verheffen van het eenig waarachtig Begeerlijke. Zij zullen iets krijgen, schrale, hongerige dieren, van het eenige voedzame voedsel der ziel. En stil en verborgen zullen ze het even proeven, elk voor zich, heel even maar. Goed bedekt zullen ze het houden, als beschaamd. Weenen zullen ze niet erg, en ook niet vrijlaten de teekenen hunner graagheid. Bedekt, alsof 't geen waarheid ware, — iets, alleen geoorloofd als illusie. Want heengaande zullen zij het arme, nauwgeboren mooi begraven onder de zware, vuile aardkluiten hunner banaliteiten. En dan moet het noodwendige leven toch weer, dat leelijk en machtig is en deze dingen niet erkent.

Stil nu, doodstil. En dan valt het op hen, het oppermachtige, triomfeerend over hun dom ongeloof. De geest, de geest, het niet-stoffelijke, — het ook nietzinnelijke — maar dat gebruikt hun verdoolde zielen

en hun onwetende zinnen tot zijn levend, hem verheerlijkend instrument.

Want het bewegen der doode lucht is niets — en ook het volgen der doode getallen die zijn de rhythmenval is niets. Het is niets, het is dood en leeg, voor ons weten. En toch leeft daarin de Schoonheid, de Eeuwige, — zich openbarend in het spel der zinnen dat wij alleen begrijpen en toch ijdel weten — zoodat het daagt voor ons machteloos begrip dat al het begrepene ijdel is, en Zij alleen waarachtig, de Nooit-begrijpbare.

Zie nu, hoe Zij zich onbewust erkennen doet, gedragen door wie Haar niet bereiken kunnen, eerbiedigd en aangebeden door de blinden, die niet weten wat zij doen, die niet gelooven dat Zij alleen leeft en machtig is boven alles.

En de hooge, fiere gang der wijdsche harmoniën legt wat zacht en schroomvallig behagen in die koude oogen en maakt wat grooter die benauwde harten. Een weifelend toegeven aan het allerhoogste is er hier en daar in een mat en als vermoeid gebaar.

De kleine zielen neigen, het schijnt wel heerlijk, het schijnt wel goed, maar ach! zij durven niet.

Het zwijgt. Weg strijkt de schaduw van de groote vleugelen des Eeuwigen, weg van de even-vreezende menigte.

En met een naar en hatelijk gerucht verheft zich, als snel-woekerend onkruid, als een zwerm nietig, boosaardig ongedierte, het spraakgezwatel, het stemgekwetter. Wel, zij waren niet heusch bang, zij zijn niet heusch veranderd, zij waren maar wat stil — het lage leven der gewoonheid was niet dood, en leeft weer vroolijk onder hen, met druk, griezelig krioelen.

Maar op eenmaal worden mijne oogen star en al het gehoorde en geziene vergaat en vernevelt, vèrweg, als in een mist van droomen.

Alle geluid wordt een dreinerig gonzen, als dat van vliegen in het bosch, een peinzend, zeurig, spotachtig gezing als 't geluid van een theeketel, — ver, vaag, onwerkelijk — en machtig en ernstig overstemt het het golfgeruisch, het stuwende bloedgeruisch in mijn ooren.

Het licht wordt rondom een dikke, blauwe nevel.

En midden daarin zie ik, strak, ingespannen. Ik zie iets. Iets blauws, iets wits dat daarover beweegt. Ik zie het heel klein en heel scherp, als aan 't eind van een langen nevel-tunnel. Zooals men beeldjes ziet bewegen in rondspiegelend glas.

Ik begrijp nog niet goed. En ik bedenk een oogenblik wat mij gebeurt, of ik nu bleek word.

Aie! — Aie!

Het is als een klagende schreeuw, het schreeuwt door mij als een vermoord wordend beest, als een groote, geschoten vogel.

Het scheurt door mij, zooals sterk linnen scheurt, met wreed krakend rijten.

O God, neen! o mijn God, neen! —

O neen! — neen! — O mijn God! neen! dan toch — neen! dan toch — neen! dan toch.

Neen! het zal toch immers niet zijn. Het is toeh immers niet. Het kan niet, het kan niet.

O mijn goede God, het is immers niet — zeg dat het niet is. Vergeef mij alles, God, vergeef mij — zeg dat het niet is.

Hoe ken ik ze, die witte handen. Ik heb ze gekust. Ik ken dat bewegen, zóó. Nu het hoofd overzij, en zij glijden langs het haar, achter 't oor.

De slanke, sterke vingers. O het dikke, glanzige goudhaar. Ik weet hoe het voelt aan mijn lippen.

Ik ken dat hoofdbewegen en dat lachen. Het stil zoo wat lachen, het uit vriendelijkheid lachen, met den

ernst binnen in, achter de halfgesloten trillende oogleden.

Mijn God, dit is alles mijn. Dit is mijn. Dit zijn mijn eigen schatten.

Wat doet het hier? Het is een logen. Wie bracht het mijne hier?

Het is een groote, verfoeielijke logen. Wie bracht de schoone innigheden mijner ziel, los van mij, van mij vervreemd, naakt en ontbloot van de hoedende vleugelen mijner vertrouwelijkheid, hier midden in dit koud en heiligschennend volk.

O als zich even maar verbonden onze oogen, dat zich kon hullen deze oneindig-teere innigheid in den zachten en warmen sluier onzer verstandhouding!

Maar hare blikken zwerven vreemd en onbereikbaar. Als twee door den storm ver weg gedreven vlinders. Droef verloren.

Mijn liefde staat naakt, — stom en rillend, — in het vreemde land.

Neen, het zal niet.

Ik haat niet. Ik haat niemand.

Maar ik zal bewaken mijn heiligdom. Ik zal afweren de schending van mijn heiligste. Met dit gansche lijf, met deze gansche ziel.

Ik ben niet toornig, ik ben niet bitter. Maar ik ben streng en onverbiddelijk.

Ik zal niet treffen met verwoeden lust, niet met den triomf van wraakgevoel. Niet met den gretigen angst van bedreigde zelfzucht.

Maar droef en hard als het noodwendig recht. Droevig gestreng als een offeraar.

Het bloed zal ik offeren, en mijzelven.

Het sombere bloed zal vallen op mijn handen, het donkre vochte, kleverige bloed. —

XVIII.

En Marjon's zang was als het statige gezang van wind, die gaat door dennen:

— »Duister suizend, zwart-zijdene nacht.«

»Droef is het geruisch van den nachtsluier, en de dagen vaal van regen.«

»Sterk krijscht door het nachtzwart het eenzame leed, het vreesbare leed.«

»Het brult luid over de dagen, luid over de nachten, — eindeloos gefolterde.«

»Bruinschuimende, bruischende stroom. Vol zijn alle luchten van zijn geruisch.«

»En de machtelooze nachten zwartsuizend, hulpeloos klagend de vale regendagen.«

»Hoe ligt mijn Lief zoo diep, zoo diep.«

»Ik heb hem gezien, ik heb hem gezien.«

»Ik heb zijn handen in bloed gezien en zijn hoofd aan het hart van den Dood.«

»O mijn kind! O mijn kind!«

»Dat regen weent en nachtschauw ademt. O mijn nachtgeslagen kind!«

»Hoe lig je dan zoo diep. Mijn arm jongske, mijn bitter jongske — bitterzwart hartekind.«

»Er zeilt mijne droefheid, goud-en-blank, over de roode luchten. Mijne lichte, onsterfelijke droefheid. Een blanke wolk in de hemelen.«

»Voel je niet zacht de schaduw van mijn droefheid? Ik ben zoo goed voor je.«

»Maar je verstaat mijne woorden niet, wel?«

»Zoo weinigen, zoo weinigen kunnen het.«

»Maar het is alles helder, het allerhelderste.«

»En jij dan toch wel, — mijn weemoedskind, mijn zacht Lief.«

»Mijn klagen vergaat niet, mijn tranen zijn eeuwige schatten.«

»En zend ik niet zang op zang, als schoongekozen geschenken.«

»Zoek ik niet als een vogel, strofen aan strofen, met innig schoonheidsbegeer.«

»Voor jou, voor jou, dat je mij lieve, mij geloove.«

»En mijn eenvoudigste liederen, dat ik worde verstaan, naar mijne goedheid.«

»Luister. Ik ben een vogel, ik ben een zwaan. Het luchte geveêrte wit-en-goud, het groote meer donkerrood.«

»Het roode meer heeft vele bange golven, maar alle mijne vederen zijn blank.«

»Daar waar in den hemel de zwartgeziene ethernacht licht wordt, ben ik.«

»Wortelend in 't ruwroode gerots, ben ik een witgouden leliekelk in het eeuwige.«

»In het eeuwige etherhoog, — daar is sneeuwlicht en ijsgeglinster.«

»Maar ik ben in het enkele licht.«

»Neen! ik ben waar alle licht nacht is, en de ethernacht licht.«

»Maar in grofrooden rotsgrond mijne wortelen.«

»Arme! arme! arme!«

»Dan toch nog even mijn blanke tranenwang zacht op de jouwe.«

»Zacht op het zachte, het lieve, zachtbruine. Ach, de al droefgegroefde rimpels.« —

Des morgens mijn hoofd dof en strak van tranen. Waarom geschreid te hebben, wist ik niet.

XIX.

Ik weet, dit moet ik zenden onder menschen — en het verschrikt mij niet. Het zal zijn als vele doode, stomme dingen. Het is niets, wit papier en vreemdsoortig zwart. Vele zwijgende boden, die niet spreken dan tot wie hen verstaan kan. En al vonden zij van zulken geen enkele, zoo is er niets verloren. Want zij zeggen niet het hunne, maar het mijne. En dit blijft, ook onverstaan. En het Hooge, dat deze doode letters nam tot zijn blind werktuig, leeft ook wel machtig zonder die.

Maar dit dreigt wel soms te breken het effene mijner gelatenheid. Dat éénmaal mijn gansche ziel zal opstijgen uit de bleeke bladen en het donkergrillige vormsel.

In één paar lichte oogen zal zij onstoflijk stijgen en een lief hoofd vervullen met eene wondere bevangenheid. Dan zullen hare tranen vallen op het doode boek.

Dit overdenken brengt bijna wankelen in de vastheid

van mijnen gang. Want van alle wereldsche leven reiken hare handen wel het naast bij mijnen eenzamen weg.

Maar mijn weifelen is schijn. Verwonderd zie ik immers den rustigen vasten groei, als een groote boom, zich vormend met veel bladen gelijkelijk, allen klein en stil. Daar kan geen goed gevonden worden, buiten dezen weg.

Hij is gewezen, en met klemmender noodwendigheid, van tred tot tred. Ach, mocht mij al verlaten wat nog zoo zwaar is en belemmerend. Maar nog bij lange niet kan ik zien het licht van den tijdeloozen nacht. Niet klaar zien mijn oogen, niet vrij zijn mijn handen, mijn gaan is smartelijk.

Omziende, zie ik haar gebogen hoofd en haar ontroering aan.

Maar zóó is het al de waarheid en goed. En zij weet dit wel, zoowel als ik.

Roode daken, roode daken, — er is kwaad in hun vreemde bekoring.

In de warreling van bouwsels, in het geheime, grillige, aardige — in het kleurig en duister, het vreemd geknutseld, stilhoog staande menschwerk — zonderlinge uitgroei der levensveelheid.

En dan de luchtkoepel, enorm en licht — en de geweldige windbaan.

Daar is bedwelming in, een zoete dronkenschap, een slecht verlangen.

Boomen staan wèl in den machtigen wind, in het groote licht — ook het riet en het gras en de teere bloemen. Goed, niet-belachelijk.

Maar over het breed-doende, hoogwillende, tóch zoo kleine stadsgeknutsel lacht de wind, en de trotsche wolken hatend.

En dan kiest mijn hart het hooge, het koele, wijde windveld, — het veel betere hemellicht, — de koude, wreede lucht. Het haat dan de roode daken en belacht het menschgedoe.

Maar dat kan het menschhart niet zonder kwaad. Want het heeft zijne begeerten die van de aarde zijn, en die zal het willen haten en verzaken.

Maar een moeder kan niet tot haar kinderen zeggen: » dit zijn mijn kinderen niet!« en het hart niet tot zijne begeerten: »dit zijn mijn begeerten niet!«

De kinderen zullen groeien in verwildering, en toch der moeder kinderen blijven en zijn tot haar verderf. En het hart dat zijn begeerten niet kennen wil, zal door zijn begeerten verdorven worden.

Het kwam over de roode daken, over het opstrevend spits en schuin en brokkelig gewirwar, over de kleine hoekjes waar wat groen bloeit en de donker ingekeken

venstertjes, over de hooge schoorsteenen en hun zwarte, hatelijk-fier wegwapperende rookvanen, over het kleine en zoo breede gerucht — met den wind kwam het als een sublieme leed-stilling — een volmachtige vertroosting.

Die troostte gansch en al — kil en snijdend. Zooals de Dood zou troosten of het vergeten:

»Wel, het is immers alles niets. Het is niets. Het heeft afmeting noch beteekenis.«

»Dit vreeselijke, afschuwelijke — het is niets. Het is als ware het er niet.«

»Menschjes zijn klein en laag. Zij zijn niets. En de dingen van hun lijf zijn klein en laag. Niet eens verachtelijk. Ze zijn niets.«

Ster op ster kwam toen — en boorde elk het eerst weifelend goudvonken al dieper, al dieper en al vaster in de zwarte ruimte.

Het ging heel ver, heel ver — tot mijn oog dacht te zien het vaste, absolute, en het oneindige.

Dit maakte sterk mijn troost — als werd zij onwrikbaar met gouden spijkers geklonken aan het Onwankelbare en Absolute.

Hoe willen wij toch aldoor overschrijden de brug van

van mensch tot God. Zien wij dan niet dat hij vallen moet, die 't beproeft.

Hoe kan het toch zijn dat ik, dit zeggende »een mensch is klein, is niets,« niet wist, daarmee te zeggen: »ik, die deze kleinheid zie, ben dus groot en wel iets.«

Want het kleine ziet eigen kleinheid niet, en niets ziet niet dat het niets is.

Kleiner was ik dan mijn begeeren. Dit ziende richtte ik over mijzelven, zooals een God mocht doen boven mij. Dwaas, die uit kracht zijner eigene hoogheid zichzelven verdoemt.

Een mensch is wel kleiner dan zijn wil en grooter dan zijn weten. Maar dit ziende moet hij niet wanen enkel God te zijn.

Mijn ziel is heerlijk gerezen in het ijle nachtzwart en eenen tijd lang vrij en gelukkig geweest in een droom van ijskoude stilte.

Hoor het droef eentonig wentelen der zware dagen onder mij. Ik heb ze verlaten.

Hoor het gejammer en gesteen — hoor de hijgende lusten — het kraken van den dorren haat — het slepend klagen der weeke liefde.

De geuren van rozen vermoeien zoo. Walging wordt het zoete leed, en de groei der verlangens zoo zwaar.

Maar de kille nacht maakt sterk, de doode, woeste nacht en het ledig.

Ik stijg, ik ben vrij. Heil is in 't ijle, heil in het ijzige Niet.

Waarom heb ik zoo begeerd? Waarom heb ik mij willen offeren?

Het zijn immers dingen van 't lijf, nietiger dan nietig.

Laat ik toch wijzer zijn, — is niet heerlijk deze hooge, koele wereld — is het niet mooi, het vrije zien der dingen wonderlijk gebeuren?

Wat kan er hooger zijn dan dit? Ik wil toch hoog.

Hier, waar van al het drukke leven, van al het droevige en al het zalige, van al het goede en al het kwade, van alle begeeren en haten, niets tot mij komt dan hun fijne geur van schoonheid, essens van hunne harmonie, — die altijd goed is.

Hier moet het mij toch wèl zijn, in alle tijden — zoo ik mij hier houden kan.

Dit zeide ik. Zoo heb ik wel een vlinder, een vroolijk nacht-kapelletje, zien vliegen in een vuur. Het wou toch licht.

Waarom zouden wij geboren zijn met een warmlevend lijf en met een sterk-willend hart, als wij evengoed konden doen of het niet zoo ware.

Wij kunnen nog niet zeggen tot het vuur: »er is geen vuur,« zoodat het ons niet verteert.

Een mensch die zijn lijf veracht, is een menner, die zijn paarden veracht en naar de sterren ziet, die zooveel hooger en schooner zijn.

Als een koning is hij, die zijn volk veracht daar hij zich zooveel edeler weet. Zoo hij zich afzondert, in zijn hoogheid, en hun niet leiden wil, om hun geringheid, zoo zullen ze hem onttroonen en vermoorden.

Nauw laat dan ook het oppergericht, het edelste der ziel, scheidend goed en kwaad in laatste instantie, zijn werken na, verzonken in 't besef van eigen god-gelijkheid — of in al 't lagere zal harmonie verbreken, en hun sterke wanorde beroeren en verstoren de rust van 't allerhoogste.

Zoodat, dit weet ik nú, geen hoogheid blijvend wordt bereikt — tenzij, in 't groote land van heel mijn wezen, ook de geringste zich beweegt naar ééne wet, gekend, bedwongen en bestuurd door 't aller-edelste.

Want toen ik mij zoo vrij dacht en zoo hoog, toen bleef mijn lijf toch hongeren en dorsten en ook mijn ziel nog dorsten naar mooi.

Naar het levens-mooi, naar wat zij geproefd had vroeger, wat zij aldoor weer wilde, naar haar herinnering. Het samenkomen der dingen die aangenaam zijn, het

licht van dàt uur, de sensatie van diè omgeving, de geuren van een jaargetijde. Een herfstmorgen in een moestuin, met het stille, parelige zonlicht op dauw-schitterend loof, — een zwarte windnacht aan zee met al het groote, de angst-eenzaamheid, de heilige onrust — een voorjaars avond, zoel, op een stadsgracht, met regengetik op jonge bladen en ver heimwee in de lucht.

En al het zoete, namelooze, en onnaspeurlijke dat genoten wordt door het bijzijn van één enkel, ander mensch.

In mijn lichaam is geen begeerte zoo groot als deze, noch een smart zoo groot als de ontbering dezer sensaties, het lijden van licht-honger, het moeten dulden der Dorheid.

Maar zooals een mensch, in ontbering, genieten kan en zelfs leert begeeren dingen die hem deden walgen in tijd van overvloed, zoo zocht ik laving wel in mooi dat ik verachtte toen ik beter had.

En zweeg de hoogste rechter niet? Dacht ik het niet àl om 't even, nietiger dan nietig?

Zachtjens trok toen de prikkelende weelde van de stad tot zich het vrij-gelaten lijf.

In den winter, het innige lamplicht en het boek, in de stille, warme beslotenheid der kamer. En de zachte,

vertrouwelijke stem van het boek, binnen in ons, alleen met ons. Dat is mooi en begeerlijk, om op uit te kijken, den kouden, valen dag.

Maar als de bladeren er zijn en de zoele wind over heldere zomervelden, dan is het zeer verachtelijk.

En zoo scheen mooi, zoolang ik zuiverder genieten kon vergeten, het tintelend en feestelijk vertoon der stad, het vroolijke eten en drinken in een menigte, in het geraas en stemmengerucht — het scherpe, blije licht omhoog en alom, de zalen, groot en gulden, met den damp in donkerder gouden hoeken, die grooter maakt — en het fijne glas-geglim op het heerlijke wit voor de oogen. Het roezige, meeslepende van alle menschen die feestvieren, en alle dingen óm ons in ruime weelde, die mag, die nu eens volop mag, daar het leven zoo onuitputtelijk rijk is om ons heen. En dan het zich te goed doen, uit louter goedhartigheid het lijf tevreden stellen, zoodat het dankbaar is en niet meer smart, voldaan — en dat de ziel licht schijnt te worden en stijgt in een breede, allievende tevredenheid, boven die somberheden uit, boven die zelfplagerijen, boven dat eeuwige niet-goedvinden en gekwetst worden.

Maar doodelijker attractie is nog in het armelijke en geheimzinnige van het huizenwoud in den nacht. Dan

daarin eenzaam zijn als een kind, dat zich heelemaal vrij voelt, voor 't eerst in een bosch, half-angstig.

Dan is op eens de dwang van vreemde oogen weg, en het lichaam met zijn weetbegeeren, zijn genotzucht alleen. Alleen voelt het zich in een groote schatkamer vol verboden schatten, als in een groot gezelschap van interressante menschen waarvoor 't gewaarschuwd is. Het kwaad, dat dan toch leeft, en niet zou leven als 't niet mooi was en aantrekkelijk, dat is nu links en rechts en overal. Een heir van ondeugden om mij heen, trotsch in hun vrijheid en meerderheid. De vensters zien blind op mij, tevreden in het kwaad dat zij besluiten, vreemd voor mij, in de grillige schaduwen is fluistering, de rechte donkerte der ledige stegen verschrikt. En het armelijke trekt en het vuile trekt, het kent de schaamte niet, vrijer dan ik.

Zelfs ken ik, wonderlijk, een griezelig behagen, — dat komt bij 't mengen van het valsche, steedsche mooi — in groote, goede, vroegere sensaties. Een stadsfeest buiten, het klein-luidruchtige in de ernstige, landelijke stilte. Het hoofd warm met tintelend feestgevoel, in zich het heete, dolle besluit tot alles mogen, alles wat kan genieten — en dan opeens alleen komen te zijn, tusschen het oude groen, de oude boomen, den ouden, ernstigen en zeer goedertieren hemel.

Dat heeft een prikkelend bekoren. Wreed, overmoedig, brekend alle banden — een man die zijn maîtres bij zijn moeder brengt. En dan overgaand, langzaam overgaand in een zoete, dieproerende zondaarspijn. Weten dat het alles erbarmelijk is, zelfbedrog en droeve leeddooding. En de wolken even statig, de zon even goed, — de dingen van 't verleden even rein, vol erbarmen, vol vergeving.

Dan heerlijk uitschreien, als in moeders armen, met een zacht erkennen van het betere en eigen verlorenheid.

XX.

Morgens früh komme er, der Gutes an Gedanken hat.

RIGVEDA (Ludwig 259. 5).

De morgen is de tijd der glanzende gedachten. Hoe heb ik den morgen lief!

Des avonds gaat de ziel mee met al het gevoelde. Zij is vermoeider, zwakker, wankelend, — hoewel ze waant sterk te zijn. Ze voelt dan grof en verdoolt licht. Ze heeft dan sterker prikkel noodig en gaat mee in hare gewaarwordingen, zonder het fijne onderkennen.

Des morgens is zij vast en frisch. Helder klinkt de muziek der sensaties, — zij wacht rustig af, en zuiver resonneert elk onderscheiden toon.

Op al 't gebeurde ziet zij kalm terug en voelt het in zijn hoogste waarde.

Op 't klare licht uitwendig klinkt een innerlijke glans terug. 't Verwarde schikt zich — in ongedachte harmonie verbindt zich wat doorleden is en wat nog is.

Als op een berg bij dag-aanbreken. Met het rein geluk van groot, bewonderend begrijpen, zie ik het in den nacht doorkruiste land.

Het tegenwoordige, het nu ondervondene is alles helder en teer, verwonderlijk fijn, vol verscheidenheid, tóch zoo duidelijk.

Het lichaam draagt mij wèl, — rustig, welgeordend volk dat zingend ten arbeid gaat.

Het licht staat rein en bovenmate klaar aan alle zijden, de weg is hard, de lucht zoo koel doorschijnend. Hoe scherp zie ik de dingen, de kleine takjes, zuiver geïncrusteerd in 't licht-vlak.

In den trein, als ik zit, zinken de grovere gevoelens weg, in het zachte, maar niet moede rusten. En een spel begint der prachtigste sensaties, daar nu het grove rust. Zooals elfen dansen in zilver-en-groene sluiers, zoodra het grove menschgerucht verstorven is.

De landen glijden langs mijn oogen weg, de groene landen. De staande boomen glijden daarop mee, de wolken, trager. Glimlachend welgevallig laat ik mij zoo streelen — een kat die spint.

Blijf mij zacht streelen, groene landen, blijf zacht glijden, trage wolken, vreemd achter glazen wand. Zoo bloeien zij het mooist in mij, gloeiend-roode vuurkelken.

Hoor, nu hoor ik het het duidelijkst — glasgetinkel, klokjes-muziek, droomerig-distinct, zingende bloemen, een veld vol. En ook mooi vuurwerk, groen-brandende vuurstralen, met hooge vonkspattingen van ijl en lumineus bleekgroen.

Zóó is de schijn, het wezen is onnoembaar, diep onstoffelijk.

God is goed. Goed zijn al Zijne daden. Ik ben Zijn arm droef-zoekend kind, — dat veel misdreef — maar dat Hij toch wel helpen zal.

Ik mag nu rusten, één oogenblik. Hij neemt mij op, één oogenblik, omdat ik zoo moe ben. Nu zie ik, in Zijn arm, dicht aan Hem 't hoofd, angstig nog, maar zóó gelukkig, de Wereld, die zoo mooi is, naar Zijn Woord.

O mijn geweldig leed! — Het is een groot branddend paleis, gebouwd van zwarte marmerblokken. Door het zwart zie ik het felle licht witziedend. Het helle, levende, ziedende vuur berst uit, berst los uit de zware, sombere steenen.

Mijn oogen zien het — en zij blijven zacht. Wat zal mij hier verschrikken?

Ik ben onwetend. Ik kan dit niet onthouden. Zoo

aanstonds zal ik uit dit licht weer dalen, en om mij zal weer zijn het donkere gedrang mijner zoekende daden.

Maar ik heb het gezien; ik heb het gezien. Ik heb de schoonheid der Wereld gezien. Ik kan niet meer haten.

Welgevallig danken mijn oogen de groene, glijdende landen, waar de geduldige aarde het klare morgenleven leeft.

De morgen is de tijd der glanzende gedachten. Hoe heb ik den morgen lief!

XXI.

Ik ben toen in een groote stad gekomen. Een zeer groote, vreemde stad.

Niet om mijn wilde zelf te ontvluchten, niet uit lafheid, om niet te zien, niet uit bitterheid, om te vergeten. Maar stomp gehoorzaam als een dier, dat vertrouwt op de stem van zijn meester.

Ik wist niet wat ik dacht, noch hoe het toch wel stond met mijzelven.

Alleen voelde ik, na dien schoonen morgen, iets hards in mij vervluchtigd. Het was er niet meer. Ik was niet bitter meer en glimlachte bij 't herdenken van mijn moordgedachten.

Ik was vol goedheid, vol zachtmoedigheid. Mijn ziel boog onder deemoed en vergevingslust, — als een tulp vol klaar regennat.

Ik zag de menschen en de dingen aan, en mijzelven daarin, alsof ik nu wist waartoe dit alles diende.

Zoo week daarbij, zoo zonder eenige neiging tot ver-

zet, dat mij het leelijke alleen maar droevig maakte. Mijn tranen kwamen lichtelijk. En ook om 't mooie, het blinken van een hooge koepelkerk in morgenzon, moest ik al huilen.

In den zondamp, blauwig, de breede bleeke majesteit der bleeksteenen stad.

Dààr en dààr, met trots en durvend goud van spits en koepel luisterrijk gekroond.

Om den adem in te houden, dat bleeke geweldige staan, dat overmoedig, tiranniek opfonkelen van 't goud, naar de zon, naar den hemel.

Ik wat verward hiervoor, wat van mijn stuk gebracht, als een bouwmeester, die iets niet voorzien heeft in zijn plannen.

Mijn kleine voeten, dit klein figuurtje, dat draagt al die kleine, vreemde dingen van zoover. Kan dat iets anders doen dan eeren en bewonderen dit reuzige? Heb ik mij niet vergist? Zoo sterk die steenen wereld-koning. Wat ben ik hier?

Zou het niet werkelijk goed zijn? Ik heb dit niet geweten. Zoo subliem. Zou dit niet goed zijn?

Mijn eerbied wil opleven. Het kindgevoel van klein-zijn en vereeren. Ik herinner mij van lang geleden, de vrees voor de stad, het ontzag, het vernederd voelen.

Zou ik niet moeten buigen? Zou ik niet mogen opzien in bewondering, in liefde?

Zijn dan de menschen van mijn land de grofste, leelijkste van de wereld? Waarom zie ik van vreemden hun deugden 't eerst? Is dat omdat wij meer lijden door 't kwaad van hen, aan wie wij 't meest gehecht zijn?

Over alle menschen was het licht mijner goedheid. Ach! mocht het zoo zijn, mocht ik het gelooven dat zij allen zoo goed waren als ik.

De zon scheen in de vlakke straten, scheen op mijn harden, makkelijken weg. De menschen in hun vreugde, in hun vroolijk bezig zijn, gingen ook daarop, links en rechts. De straat vlak en makkelijk. Ik deed mee.

De zonwarmte aangenaam. Maar ook de schaduwen aangenaam, frisch in den warmen morgen. Beurtelings het heete heldere, en dan het kille, frissche. De koelheid die uit de donkere winkels woei. Daarin de vreemde geuren, de prlkkelende, kruïige — en de keldergeuren, slapnat, als een natte doek. Alles goed, want deze wereld zoo nieuw en vreemd, en de zomermorgen zoo warm en lustig. Mijn voeten, — tak — tak — op de harde straat, vlug, veerkrachtig.

Een opwinding, door het bedrijvige leven dier goede menschen. Een geluksbedwelming, door het zien van mij sympatieke oogen, van mij aangename gebaren. Een verrukking bij het ondergaan eener kleine vriendelijkheid, het bijwonen eener kleine behulpzaamheid. Een geestdriftige neiging tot meedoen, tot vooral niet storen deze mooie broederlijkheid, tot dankbaar helpen aan dit gelukkig, liefdevol samenleven.

Een verlangen tot hen te behooren, opgenomen te worden in hun wereld, gelijkwillende, gelijkberechtigde. Een inspannen tot zorgvolle voorkomendheid, tot blije gedienstigheid, beleefdheid, deelneming.

Zooals ik wel een lief, zachtzinnig kind heb zien doen dat moest kennismaken met een kring van nieuwe kameraadjes.

Maar de lichten-reien ontvlamden in de schemering. De stad werd zwart, vol brandend, rommelend gewoel. Haar leven werd sterker, dichter, meer in elkaar. Naarmate het intenser werd, liet het mij meer alleen. Ik werd moe, er kwam een angst voor groot teleurstellen, een beklemmend zich vreemd gevoelen. Het wil mij niet.

In mijn moeheid nog een erbarmelijk mee-willendoen met de stijgende opwinding, als een achterblijver bij een grooten zegetocht. Rennen door de lange lichten-reien, die inbuigen als guirlanden met de daling

der straten, door het gerol en traag gestroom van doı kere wagens en menschen, in het eindeloos schuifelgeruch der voeten, in het eindeloos geroffel, het hoevengekloı

De verlatenheid grooter en grooter, tot een nijpend desolatie. Eenzaam was ik, dorstend in een leven-woe: tijn. Ik zocht het donker en de stilte — zooals h arme, goedige kind dat zijn ingespannen vriendelijl doen onbeantwoord ziet, zal gaan huilen in een hoekj

Er spraken mij menschen toe, vrouwen, met vertroı welijk geluid. En dit was om te rillen, spookachti door het weten van de leugen. Als in de dorre woestij het zien van water, dat gezichtsbedrog is.

Ik poogde dan wel vroolijk te antwoorden, luchti afwijzend, niet onvriendelijk — zooals ik wist dat hi natuurlijk was. Maar het was stug en links, door mij nerveuze somberheid — en het voelde hopeloos droe

Toen kwam een stem, die was heel anders. D klonk dóór tot mijn ernst. Een zacht geluid, néér i zware ellende, dat met een diep-beklagelijk willen, zic ophief tot plichtmatig vroolijk zijn.

Vlak vóór mij, recht mij tegenover, een donkeı figuur, wachtend, zich aanbiedend, arm, mager lijfje i dik, vormeloos kleed, het witte naakt der voetjes onde uit. Het bleeke hoofdje onder jong, ruig kroezend haa

dik, donkerglanzend. Doodsomber, zielsmoe staan, met angstig onderworpen wachten. — Zal hij 't doen? — Het kleed was zwart, glimmend zwart bont.

Geraakt door een zacht door mijn leden tintelend vertrouwen, van ouds herinnerd, Marjon's hand, lichtte ik mijn hand op — en ik streek het zware haar weg van voor haar oogen.

Groote, donkere oogen met een vlakke, weeke zachtzinnigheid. Zachte, bruin-fluweelen bloemen, te groot gegroeid in eeuwige schemering van pijn. Goedheid voor lichte goedheid bestemd, maar aldoor zoekend in nacht, aldoor verwonderd dat er niet anders dan nacht is. Een klein, fijn willen, heel week en teer — dat maar niet dood kon gaan onder groote hardheden en scherpheden, en nu nog blijft, beklagelijk verfrommeld en geknoeid. Oogen van een zieke, jarenlang door pijn getergd, met in zich nog maar één idée: dat zij niet knorrig mag zijn. Oogen van een goeie, bangelijke moeder met een gemeenen zoon die haar slaat.

Een doen als 't mijne niet gewend, zag zij met een uitgeputte onzekerheid, tot welke der twee alleen-verwachte dingen dit behoorde: aannemen of verwerpen. Een glimlach, om het als een grap te nemen, hartverscheurend opzettelijk, onder het ernstig, ongeduldig zien naar wat het zou beduiden.

In mijn rees een devoot en intiem erbarmen, zoo sterk, zoo excessief, — dat ik mij wilde vernederen, klein doen en jong doen — opdat zij zich méér zou gevoelen, in mij herkennen het vriendje.

Maar daarvan begreep zij niets, en hare oogen namen het koud en onderworpen aan, een toestemming. En zij ging naast mij voort, stil en ernstig, op zich nemend het bekende en bittere, haastiglijk, naar haar plicht.

Toen spraken wij, in de vreemde taal. Het was nagenoeg aldus:

— »Zeg, je moet mij wel begrijpen. Ik wil niet wat je denkt.« —

Zij stilstaan, wat verschrikt, wantrouwend.

— »Wat dan, vertrouw je mij niet?« —

Ik haastig: — »O jawel! jawel! — maar kijk! — dit wil ik niet. — Ik wil iet anders van je.« —

Zij schuw, weifelend voortgaand, naar mij ziend, als zoekend in haar ervaringen.

— »Kom, wat meen je toch? Wees lief en ga mee.« —

Maar ik: — »Je moet mij vertrouwen. Ik ben heel ongelukkig.« —

Zachter haar oogen, wat verbaasd: — »Zeg dan. Ik kan je toch niet helpen?« —

— »Ja, jij juist wel. Kijk mij nog eens aan. Je hebt zulke zachte oogen.« —

— »Vin je 't ook? — mijn vrienden zeggen 't ook. 't Zou mijn geluk zijn, zeiden ze. Maar 't gaat niet best. Ik ben te mager, en zoo zwak.« —

En uit de gekunstelde hoogte daalde de teere stem, met een aandoenlijk en bekoorlijk buigen, tot de diepte van intieme zorg.

Toen weer op eens: — »Maar wat wil je dan? Kom mee. Je zult zien. Ik kan heel lief zijn.« —

Ik, heel zacht: — »Neen! neen! — begrijp mij dan. Ik wil wel met je gaan. Maar ik wil niet wat je aan zooveel anderen geeft.« —

— »Wat ben je raar?« — Toen, met een arm opleven van een beetje trots; — »O je vind me te arm en te min.« —

— »Neen — neen — ik vind je te goed. Ik wil dat goede van je, dat juist, wat je aan niemand anders geeft.« —

Toen opende zich het kleine, weeke hart. Zij ging schreien. En ik, al wereldwijs genoeg, om dit niet te verwachten, zag er verbaasd op neer, als op een wonder.

't Zeldzame van dit ongedacht succes maakte de groote wereld om mij weer mooi, rijk van geheimen, de stad het vreemde tooverland, waar alles anders is en mooier. De donkere zomernachtlucht daarover, ook over mij, vol goedheid ongekend, vol zoete vertrou-

welijkheid. Ik begon rustiger te voelen en te huis.

Als mijn wijding, als mijn opname en erkenning in dit vreemde land, was deze kleine triomf van liefde. Bijna trotsch schreed ik nu door de menschen, als op een kinderfeest een verlegen knaapje, dat óók een meisje vond. Mijn arm op den schouder van dit schamele kind. Dit kleine, zoo raar en snel gewonnen vonkje van vertrouwen, een glanzend licht in de groote, donkere stad, een steun in mijn onzekerheid, verbond en verzoening met het wreede, vreemde leven.

Een geestdriftig offervaardig-zijn voor deze kleine affectie, — daar ik herkende mijnen hoogsten aard. Plotseling mij sterk voelen, onverschillig voor den schijn. Onveranderd in houding, mijn arm op haar, niet-beschermend, maar als gelijke, wendde ik de lichte volle straten in, met het schamele, verbaasde kind. Uitdagend zelf-tevreden.

Ik zag haar ziek en moe en zeer hulpbehoevend. Toen ging ik mede naar haar donker huis. Iets leidde mij, zooals een lichtvonk vóórzweeft in donkere wildernis. Dik duister, en ruige, kille steenen en klamme kelderlucht. Mijn ziel trots torschend den vuilen, belachelijken schijn, — en de prikkelende dreiging van misleiding en gevaar.

Maar 't arme kamerke was klein en vroom, en nam mij veilig op, als met intiem verwachten, dankbaar dat ik kwam. Ik zat neer, — terwijl zij slapen ging, — als een van ver pas thuisgekomen broer, met kleine, blije vragen, met rustig-makend klein gepraat, met zorgvol zacht beloven. Toen voelde ik, voor 't eerst, voor 't eerst in langen langen langen tijd, al mijn daden groot en geenszins meer belachlijk.

En toen zij lag, sprak ze met het zachte, hooge stemmetje van een ziek kind. Druk, als in óvermoeheid.

— »En waarom doe je zoo? Waarom ben je nu zoo? — God, ik ben toch maar een arm, vuil schaap. Wat kun je daaraan hebben. Kom je van ver? En zijn daar alle menschen zoo goed? — Hier zijn de menschen zoo goed niet. Je bent een engel. Hier is niemand zoo, — niemand — niemand — niemand.« —

En toen, na wat zwijgend kijken, haastig, angstig:

— »Zul je weerom komen? — Zul je gauw weerom komen? — En zul je mij geen geld geven als je weggaat. — Je mag me geen geld geven als je weggaat.« —

Ik kuste haar. En toen ik buiten kwam, in den nacht, lag de geweldige stad, als een getemd beest, machteloos, vernederd.

XXII.

In den den laten slaap, den na-slaap in den morgen, die komt als het licht er al is, — na het zware, dikke rusten van den nacht, een heel lichte, veder-lichte, heffende sluimering, een fluweelige betoovering, streelend alle leden en schoon-verlichtend de ziel.

Daarin ik weelde-vol levend, helder ziende en hoorende, als wedergeboren. In al het geziene, in al het gehoorde, ook heel klein, ook eenvoudig en thans niets-beduidend lijkend, was rijpe vreugde.

Vreemd, in breede couliessen, vóór mij het vreemde bosch. Daarin al het niet-zichtbare schoon der vreemdheid, de bekoring van ver, nieuw land. Een gelig zandpad. Een kleine, heldere vijver. Ik aan den oever geknield, tuurde daarin, lang, in dit doen gelukkig. Kleine roode vischjes schoten snel weg, woelden zich onder, in 't gele zand.

Maar ik was door 't bosch gegaan, nu aan den rand. En een wijd prospekt, een immens dal, neer-

glooiend in ontzachelijke, vrede-volle verte. Kalm lag een groot meer te blikkeren, diep beneden. De manesikkel fijn en scherp, steil en stil te deinen op het horizon-nevelzwart. Rondom de zaligheid van ruimte.

Langzaam namen mijne oogen alles, als visioen geweten, maar toch alles scherp en vast en werkelijk gezien. Dáár waren alle bladeren, — dáár streken weg de golfjes van het meer — en dáár, dáár stond de helle maan in 't luchtdiep, stijfscherp, die wil pijnlijk peinzen, niet bewegen. Een groot, duidelijk geluk, omdat dit zóó schoone niet veranderde, omdat het niet was in mij, maar vóór mij, omdat ik het niet dacht, maar zag. Tevens een klein berekenen, dat ik zooveel bladeren en dingen niet bedenken kon, allen op hunne plaats.

Toen wilde ik de ruimte, en ik wilde het hoog-zijn, vrij-zijn, het breed-omvatten, het in wijde liefde alom neerzien op deze wereld. En naar mijn willen steeg ik op, mijne armen wijd, de ruimte dronk ik, ik was ruimte en hoogheid. Het schoone onder mij, steden en kerken, bladeren en water, leefde door mijne maatlooze liefde.

Toen waren er klanken en een hooge Dom. Een donker steenbouwsel, zóó geweldig, dat het omhoog zich plomp kromde door àl te machtig omhoog-willen.

Zijne schaduw was rondom, donker op den grond.

Maar daarboven ik, wijd-uit zwevend. Ik zag het kleine, kleurige licht daarbinnen, — oranje-glans, bloedkleurig gefonkel, en lijnscherp, wit en blauw juweelgeschitter.

Ik wist, maar zag hem niet, een koning was daarbinnen, een klagend koning, o, een luid jammerklagend koning. En zijn stem galmde verscheurend op, luid menschengeklag, zeggend, groote smart zeggend, door de enkel-schoone, hemelsch-rustige orgelklanken, die vol-rondend zongen, lof en schoonheid.

En ik was die koning, en ik was die orgelklank, en ik was de schoonheid.

Het was een groot instrument vóór mij, breed met vele snaren. En mijn handen grepen daarin met volle grepen en dàt was al wat daar gehoord werd, zang en klacht en volle orgelklank.

En ik werd niet moede, mijne kracht was zaligheid, het ongeloofelijke begaf mij niet.

En diep, tot nooit bereikte verte, mocht ik doorgronden de macht en heerlijkheid van mijnen Wil.

XXIII.

Begeef mij niet! Begeef mij niet! laat mij niet voelen zoo rampzalig verlaten.

Mijne verlatenheid is zoo groot. Weet mijne zwakheid. Laat Uwe nacht die mij verreinen zal, mij niet verdooven.

Laat mij niet voelen of mijn weeke, teedere ziel verschrompelen en verkleumen moet voor Uwen kouden, zwarten blik.

Ik ben toch maar een zwak menschenkind, als een teer vogeltje.

Mij dorst toch ook naar het klein-gelukkig lachen, naar het klein-zachtjes zalig zijn door eene lieve, zwijgende aanwezigheid.

Mij dorst gedurig naar het bij mij weten van 't innigst verwante. Mij hongert naar het zoete brood der stille liefdestem. Het kleine praten dat geen liefde zegt, maar liefde merken laat, als kleurloos glazen venstertjes voor schoone verten.

Ik huiver toch en voel of ik dood zal gaan, als om mij wegwijkt de warme, zachte mantel eener albegrijpende mensch-vertrouwelijkheid.

Ik huiver en wil mij aandringen bij een lieven, zachten makker — waar wij zoo alleen zijn in groot-duister, in eeuwigheid.

Gij zult mij dooden, weet het wel, als Gij mij van dit al ontdoet.

Want ik ben een zwak lijf, dat gekoesterd wil wezen, in warm-menschelijke sensaties.

Ik ben een behoeftige, een krachtelooze, ik behoef het voedsel van 't wereldmooi, het klein menschenmooi.

Een klein vlammetje, moeielijk zuigend de schamele brandstof op. De gansche sterkte van Uwen adem zou mij dooven, niet aanblazen.

Zijn er geen sterken, die den nacht weerstaan? Geen vuren die de storm aanwakkert, — die het duister breken en de koude uit eigen kracht.

Waartoe laat Gij mij dit doen? Ik zal versmachten in dit woeste, sterven in dit ledig, vergaan in dezen scherpen ijsnacht. En wat zal er dan van mijnen arbeid worden?

Want die heb ik ontvangen en zoo lief-gekregen. Zult gij mij schatten geven om die te rooven, kinderen om die te dooden?

Ik ben zoo bang en zoo moe. Mijn verlatenheid is zoo groot.

Ik voel de taak op mijne handen, zoo zwaar, zoo ongelijkbaar teer. Hoe zal ik iets volbrengen, iets beheerschen zonder U?

Maar Gij zijt stom en verborgen, schrikkelijk, vol geheim.

Toen, in die voorbije dagen, die ik nu herdenk, wilde ik al leven in den nacht, maar zonder U.

Eer ik 't wist, was ik neergezweefd, langzaam dolend uit mijn ijle hoogte, recht en langzaam weer neer, als door attractie onvermijdbaar, naar het warme, zachte menschleven.

Als het gepluisde zaadje uit hooge windruimten, recht en langzaam neerzijgt in de stille lucht, op de lauwe, vochte aard, weifelend, dan zich hechtend.

En de kleine wortelen ontkiemden en vatten stil het voedende, en in de koestering plooiden nu ras de sierlijke blaadjes uit, na lang geduld gelukkig, doende naar hunnen aard.

Het morgenlicht vond mij blij, dankbaar dat de wereld veranderd was, weer van mooi vervuld.

In de stad was het Zondag, met een hard, koud klaterlicht over de daken en straten.

Het was het Zondag-licht eener stad, mij niet nieuw.

Het was de droge, heldere zomerzondag, — de stijve, strakke zonplekken op groote, stugge, banaal-verlichte gebouwen. En het saaie, het hatelijk, burgerlijk saaie over alles, men weet niet waardoor.

De lieden wandelden, de wind woei hard en droog, stof-slepend over dorre, vage straten — de lucht onmeedoogend klaar, dat tegen u aansloeg het blank der huizenblokken in het ver verschiet.

Dit nu doodde een betoovering. Dit brak de macht der mysterieuze vreemdheid. Dit vernietigde als mijn laatst ontzag.

Ik zag nu in 't hart van den wereld-reus, die gister mij beangstte, imposant als een baarlijke God voor mijn verschrikt gezicht — de kleine welbekende saaiheid, het ridicuul banale licht van thuis, — het was hier óók al als in moeders huis, op Zondag-morgen, — de koffie geurde in de stille kamer, de grijze uren waren leeg, het zonschijnen buiten glad en stijf, de vreugde mijner vrijheid in 't saaie licht bevroren.

Haast om meewarig te voelen, die kolos, in zijn geweldig majesteits-vertoon, zoo klein-gewoon, zoo schraalburgerlijk.

Maar daaruit hief ik mijn trots te rijker. Ik, kleine vreemde, was hier niet gewoon. Ver was mijn doen van al dit hier gebeuren.

Een thuis had ik hier, een recht wonderlijk thuis. Hoog hangend in de grauwe, groezelige muren, in 't hart van rommel en misère, een klein vierkant verblijfje.

Met welgevallen in 't bedenken, als een bij hangt over een honigbloem, toefde ik in 't gaan daarheen. Mij voorbereidend in het leege leven hier, voor het rijke zijn zoo straks, kocht ik bloemen en vruchten.

En in de volle, armoedige verwarring van het nauw en schemerig vertrekje schitterde een vreemde weelde. De steen-vloer rijk dofrood, rondom het bruin van dorre bloemen, en veel allerhande kleins, wit en rose — zoo kleine dingetjes en povere versierseltjes van 't eenzaam bezig-zijn en zich den langen, droeven tijd verdrijven van dit zachtzinnig kind.

En een overstelpend weemoedige geur, lauw en zwaar, van dorre bloemen en van kinder-ziekzijn, en giftig zoet, van sigaretten-tabak.

En daarin de vlaag mijner teederheid, de viooltjes-geur, de blauwe viooltjes die ik bracht.

Bruin en blauw. Bruin en blauw. Rijk schoon van in zwoele, walgzoete misère, heerlijk-zuivere teederheid.

Ik zat aan haar bed en praatte, ik was licht-gekleed en zonderling gelukkig.

Zij vroeg, en vroeg en verhaalde veel, met druk en

klagelijk-monotoon vertellen. Maar mij verveelde niet het zeurig-droef uitklagen, ik lachte niet om het arme kleine mooi-gedenk van dit verlaten zieltje. Veel engeltjes, met bloemen in het haar, 's nachts om haar bed, en in een blauw-en-gouden jurk Maria, de goede, en God zelf, de lieve Vader, heelemaal licht, haar zeggend, dat ze spoedig dood zou gaan.

En toen: — »Maar zeg mij nu — Waarom wil u niet wat alle mannen willen? Zoo was er geen een. Zoo lang ik mij heugen kan. Van toen ik veertien was, ik ben nu zeventien. Mijn broer wilde het en mijn vader wilde het. Daarom ben ik weggeloopen van huis. Niemand heeft gedaan als u — Hoe komt dat? —

En ik: — »O hoe erg. Dat is heel erg. Dat is verschrikkelijk..." —

En zij: — »Waarom is het zoo erg? Het is nu eenmaal zoo. Maar u doet zoo anders. Is u getrouwd?" —

En ik: — »Neen, ik ben niet getrouwd. Maar ik vind dit alles vuil en slecht."

En zij: — »O dat begrijp ik niet. Maar ik vind het toch mooi. — Ja, het is zeker veel beter dan de menschen hier. Heeft u nooit, nooit een vrouw liefgehad?« —

En ik: — »Ja, juist daarom.« —

En zij: — »En hield die vrouw ook van u. O wat zou ik u liefhebben, als ik van u houden mocht. Ik

zou je recht liefhebben, wat zou ik je liefhebben.« —

En ik: — »Wel, ik houd van je, zie je dat niet? Ik wil ook dat je van mij houden zult. Graag, heel graag.« —

En zij: — »Ja, maar dat is heel iets anders. Je wilt mij niet. Ik ben een arm, vuil schaap — een vies, verloopen ding. Je kunt niet van me houden. Je houdt van een mooie, rijke vrouw, die nooit van een man gehouden heeft. Een mooie, jonge vrouw, rijk en rein, heelemaal rein en onschuldig." —

Toen was er stilte, want ik vatte dit niet recht. En in wat ik toen zeggen ging was het gedwongene der welsprekendheid, die 't diepste zelf niet gelooft.

— »Ik hou wèl van je. Ik hou wèl van je. En dit kan. Ik zie dat je goed bent. Ik zie je zoo lief als eenige reine vrouw. Wat geeft het mij of ze je lijf verdorven hebben. Wat raakt het mij wat men met je gedaan heeft. Jij, jij zelf bent toch gebleven wie je waart, nie-waar? Ik heb jou lief, dat van je, wat niemand heeft kunnen bevuilen en bederven. Waarom zou dat niet even mooi zijn in een ziek, bedorven lichaam?"

„Als je rijk was geweest, een princes, of wat ook, toevallig rijk, toevallig bij andere menschen geboren, je zoudt je niet vergooid hebben, wel? Je zoudt je nooit bedronken hebben, wel? Je zoudt er heerlijk uitzien

met die zachte oogen — en mooi zijn in zachte, glinsterende kleeren — en je zou mij voor dagen opgewonden hebben gemaakt van verrukking, als je maar even wat lang naar me gekeken hadt, of tegen me gesproken — heel goedig en vriendelijk, uit je voorname hoogte. Dan zou ik je rein hebben gevonden en verheven. Door toeval, door toeval. Is dat recht? Neen ik houd van je, ik wil van je houden.

„Je bent een lieve vrouw. Je bent een vrouw. Kijk! dat vind ik zóó veel, zóó iets enorms — daar kan geen toeval, geen leven vol vuil en misère, geen brutaliteit, geen mishandeling van mannen iets aan veranderen.«

»Ik wil niet alleen van je houden. Ik wil je vereeren. Ik zie aan je, aan je oogen, aan je handen — dat je lief kunt hebben, zooals de edelste vrouwen liefhebben."

„Voel je niet, dat dat heilig in je gebleven is, door al je gemeenheid heen. Als een klein diamantje dat blijft liggen in een afgebrand huis, precies even helder en schitterend. Voel je dat niet?"

„Dàt wil ik van je hebben. Dàt wil ik van je. En dat is even mooi en even begeerlijk van jou als van een princes."

Ze lag stil te kijken, met groote, geloovige oogen, als een kind dat een sprookje verteld wordt. En ze zei zachtjes: — „Mon Dieu! mon Dieu!"

Ik weet nu nog, en ik verwensch het, zooals ik het onnoembaar aantal mijner zwakheden verwensch, dat ik toen 't gewicht mijner woorden te zwaar voelde voor mijn figuur.

Dat mijn houding en mijn gezicht en mijn bewegingen, de hoogheid mijner taal, hoe ook gewoon gemaakt en ingehouden, niet konden dragen. Dat ik opstond en gedwongen kleine vragen deed. Daar de wereld ons opvoedt in kleinheid — en ons lijf ontwent en onbekwaam maakt vrij en naar behooren te dragen de waardigheid van onze edelste gedachten.

Maar zij vond het alles zeer ernstig en natuurlijk, daar dit haar sprookje was.

En zij zei: — »Nu weet ik het. U is die engel — jij bent die engel, niewaar? — die ik wel altijd wist dat komen zou. Waar ik zoo dikwijls van gedroomd heb. Ik dacht wel dat je zóó komen zou, een mooi, jong man, met bloemen en een licht pak. Nu zal het alles uit zijn. Nu is 't alles eindelijk gedaan.« —

Toen, na een vage stilte:

— »Nu zal ik je wat vragen — en dan zul je 't doen, niewaar? — je bent zoo goed. Ik leef eigenlijk nog maar half, weet je, — ik leef op wijn en morfine en tabak, — ik eet niets meer. En 't zal gauw uit zijn, want ik heb niets meer, en verdien niets meer — en als ik

een uur geen morfine heb lijd ik wreedelijk. Als ik gedurfd had, was ik lang dood. Ik heb al dikwijls aan 't water gestaan — maar 't water is zoo griezelig — en ik ben zoo kinderachtig. Ook leek het altijd of ik niet mocht. Maar toen heb ik gedacht — al weken lang — de laatste zes weken wel — als er één kwam, die heel goed was — als hij komt, dan zal ik 't hem vragen. Dat mag wèl.« —

En ditmaal zat ik roerloos, met wijde oogen strak, ik voelde mijn hand dun en koud worden om haar stille, warme handen.

»Ik heb het alles dikwijls overdacht, de laatste weken, ja! eigenlijk al veel veel langer. En ik heb gedacht, dat het heerlijk zou zijn, het heerlijkste van mijn leven.«

»Er is geen gevaar voor je, en het is geen kwaad. Niemand bekommert zich om me, en de menschen hier in huis vinden me lastig. Ik heb niemand, niemand. Niemand, die er naar vragen zal, niemand die er om huilen zal. Ze komen wel kijken, van hier, als ze denken, dat het gedaan is. Dan valt het ze tegen. Ik wil ook niet naar een hospitaal.

»Het is zoo eenvoudig en gemakkelijk. Het staat alles klaar, dáár. Maar ik heb nooit gedurfd...«

»En ik wist zeker ook, dat het anders gaan zou, en

dat het heerlijk zou zijn, het prettigste van mijn leven. Want kijk! jij moet het heelemaal doen, ik moet je stil laten begaan, ik moet alles heerlijk van jou afwachten. Dat zal goed zijn.«

»En je moet bij mij blijven tot ik heel weg ben. Je moet me nog éénѕ goed kussen zooals gister avond.«

»En dan moet je me maar stil laten liggen, de rest komt er niet op aan. Dan moet je gauw heengaan en niet meer om me denken en die mooie, lieve rijke vrouw trouwen en heel gelukkig zijn.« —

Ritselend hieven zich de stille woorden, en gleden in, gleden in, in mijn innerlijkste ziel, als snelle slangen, spits-lenig, gluipend snel.

Het was een zoet gevoel, een angstig, akelig, innig heerlijk zoet gevoel, om te huiveren, om te schreien, om te lachen — een prikkelend zoet gevoel inwendig, als woelend gekrioel, dier diep-intieme woorden inwendig, kittelend, vleistreelend zacht, van binnen, van binnen.

Het was een heel oud gevoel. Zoo bekend, o maar zoo vreeselijk bekend.

De oudste herinnering uit neveligen kindertijd. Plotseling weer bij mij, weer terug, als ware sinds geen tijd verloopen, het oudste visioen uit de volstrekt eenzame in-zich-beslotenheid van het kind-zijn. Droom van ein-

delooze liefde — en als toppunt, als uiterst heil van vertrouwelijkheid, het mij vragen om doodmaken.

Heel stil zittend, mijn leden star, tinteling in de vingertoppen, overzag ik snel mijne gedachten. Als zocht ik het kwaad, dat ik wist niet te zullen vinden. Ik zou niet vinden dan mooi hierin, wist ik, vreesde ik, — — niets anders dan verstand en goedheid.

Maar ik vreesde, ik vreesde, — ik voelde schrik in mijn leden en ontzetting in mijn adem. Als een dier, dat een roofdier ruikt, voelt zijn nabijheid.

Ik voelde het mij overkruipen met een griezelig wellustgevoel — langs mijne voeten op, als zwarte, gladde slangen. Ik voelde het over mij komen, — als in versteening — wetend, dat ik verloren zou zijn na nog één oogenblik.

Tot ik het brak, met ééne sterke, langzame, welbeheerschte poging.

Als volgende het roepen van een vreemde stem, opstaande ging ik sprakeloos heen, zooals ik dat meer doe.

XXIV.

Ach! hoe stil is nu mijne ziel. Dit is lang zoo niet geweest. De begeerten zwijgen en de angsten zwijgen. Ik weet de wereld, maar ik ben midden in haar rustig, vrij-zwevend. Van hare beroeringen nu weder gansch verlost.

Met kalme kracht houdt nu mijn wil, mijn heiligst Ik, te samen zoo lichaam als ziel. In mijn rijk, 't rijk van mijn wezen is orde, is vrede.

En als een heldere menschenstem in een groot, hoog woud op herfst-namiddag, waar het in alle volmaaktheid stil en in onbegrensde verten eenzaam is, hoor ik haar koninklijken zang, zooals die toen was, maar nu vrij en door geen uiterlijk gerucht belemmerd.

Rees Marjon's zang aldus:

»Ben je gekomen, mijn Lief, ben je dan nu toch gekomen?«

»Heb je het dan toch gehoord, dat ik zoo riep?.«

›Zijn de zwarte uren gespleten, is het goudlicht ingestroomd, naar alle zijden?‹

›O waren mijne handen niet zacht, mijn Lief, was er niet zoelte en geurigheid om mij heen, en was het niet wèl rusten in de holte van mijnen schouder? O jij lief begeerlijk hoofd.‹

›Weet je het nu? Is dit nu door je groote hart begrepen?‹

›Neen, Gods zegen is niet te vinden, dan het gelaat in de plooien van mijn kleed.‹

›O de warm-vertrouwelijke geur!‹

›In mijne armen alleen maar, is te vinden het onwankelbare, het nooit begevende.‹

›Uit mijne oogen alleen maar, licht de dag die niet door uren wordt gebroken.‹

›Maar mijn roepen is niet recht verstaan. Luister, het is aldus.‹

›Neem van de droefste niet de droefste dagen. Bekort den zwaarsten dag niet. Dit is niet van mij.‹

›Onthoud den armste ook het bitterste brood der tijden niet. De bitterheid is des duivels, maar het voedsel is van mij.

›De droefheid is des duivels, maar de dagen zijn Engelen Gods.‹

›En het kwade zijn de doornen en rotsen van den

weg, maar de weg leidt dichter tot wat allen lieven.«

»En zoo wie doodt de dagen, en neerligt op den weg en weigert het brood, die geeft de verwinning aan het booze.«

»En dit was het wellust-streelen — en dit was mijn angstig geschrei.« —

»Om jou, mijn schat, dien ik niet verliezen wil en liefheb om aller zaligheid wille.«

»En die nu toch gekomen is. O, dat je gekomen bent! dat je gekomen bent! dat ik je zachte oogen heb gezien!« —

Het schoon geluid heeft aangelokt al mijne daden.
Maar ik zag het in onzekerheid, peinzend over beiden.

XXV.

Toen ben ik toch teruggekeerd, natuurlijk, toen ik in mij voelde triomf en rust.

Hoewel niet wetend, zooals nu, in woorden, wat dit al beduidde, gaf ik mijn woorden van liefde en mijn daden van troost met groote zekerheid, die toch niet van mij was.

Maar zij was zoo goed en zoo gedwee, dat zij zonder twijfelen of morren, als uit mijn handen aannam het pijn-leven dat ik haar een noodigheid noemde.

En ik ging door de straten verheerlijkt, en ik stond onder de menschen verheerlijkt en ik deed mijn werk geduldig zacht verheerlijkt — door deze kleine, onbekende, eenzaam in het donkere, maar sterk en gestadig stralende vonk van zuivere vereering.

Dit is niet ijdelheid, dit is opvlammende deugd, een zegen.

Zij zag in mij een heilige, — en zoo deed zij mij

begeeren het te zijn. Zij deed mij meer en beter dan ik haar.

Nooit te voren had ik de heete, zoete pijn gevoeld, het hart vaneenrijtend met teedere vingers, zoo verrukkelijk lief en zoo scherp toch — als toen ik weg moest gaan, en dat zei, — en haar bleek, kalm gezichtje met een groot en eenvoudig gebaar neerboog van mij aanstaren tot een geluidloos snikken in het linnen, wit en zacht.

Haar hoofd voorover in het bed-linnen, zacht. En ik op eenmaal begrijpen, wat ik zoo nooit gedacht had, dat dit heel erg voor haar was, dat ik een liefde en een heerlijkheid voor haar was, dat ik had doen blij zijn en ik had doen schreien, dat ik zaligheid had gegeven en genomen.

En ik had zelfverwijt en woede, dat ik niet bleef, en iets ter wereld hooger had gesteld dan dit. Want mijn mededoogen enkel, niet haar veel grootere affectie had ik bedacht. Maar zij nam mij dit zachtzinniglijk af, en sprak nog in haar goedigheid:

— »Ga maar gerust. Ik ben nu geholpen. Nu kan ik wel verder alleen. Het komt nu alles toch van jou. Narigheid verder en sterven. Ik weet nu hoe, en het is goed. Wees niet bang voor me. Ik blijf nu voortaan

hier en mijn deur gesloten. Ik ben nu van jou. En ik weet den tijd al, dat ik sterven ga. Het is niet lang. Het is mij van nacht gezeid. En ik beloof je, na mijn dood terstond, zal ik je verschijnen, als licht. Dan zal je 't weten, dat je niet om mij hoeft te denken meer. Is dat goed?" —

Dit lieve heeft mij bleek gemaakt en sprakeloos. Het heeft mij doen voelen als een gehuldigd priester, die zijnen God niet gelooft, als een gekroonde koning, die zich ziek weet en onwaardig, vol heimelijk kwaad.

Want haar vereering vond ik mooier dan mijn erbarmen en te slecht beantwoord.

Met ongedacht groot verdriet verliet ik haar.

En het zacht geluid der stem volgde mij en gaf mij tranen, tranen. Als in vernedering boog ik weg, als in schaamte, voor het beeld van mijzelf, dat zij gezien had. En haar rekende ik nu de schoonste en gelukkigste van ons beiden.

Maar het zijn niet mijn overleggingen, noch mijne opwellingen, noch de lichtwisseling der oogenblikken, die mijn daden-leven hebben geformeerd.

Nu van verre beziend erken ik eenen Leider in mij, dien ik niet kende maar altijd wel hevig te kennen verlangde, en die, ook waar ik dacht het zelf te doen, het

schip mijns levens richtte. En vaak verschrikte mij de onverwachte wending, vreemde aan eigen boord.

Ja, dit is het en zeer verwonderlijk is het. Ik die weet en zie, en mijzelf meen te kennen en meen de meester te zijn, ik ben noch de besturende, noch de bevelende. Ik ben een vreemde.

Verwonderd heb ik gestaan voor de daden van dit eigen lichaam, zoekend wie dit zoo bestiert — wie dit zoo beveelt — wie hier zooveel wijzer en machtiger is dan ik.

Neen, ik ben Ik niet, die onzichtbaar heerscht. Ik ben niet die bevel voert, maar de onwetende reiziger, die wel zal doen, wien het geraden is, te zoeken de vriendschap, te doorgronden de wijsheid, te doen naar het welbehagen van hem die de zeeën kent en de stroomingen.

En zoo ook komen deze woorden. En zoo kan het zijn, dat ik, arme, ze aanzie als wonderlijke leugens.

En zoo is het dat ik, arme, geslagen word met zware neerslachtigheid en scherpe zelfverachting, zoo ik wel rusten wil en onbezorgd zijn, moe van dezen arbeid.

Maar mijn eenig welzijn is in den deemoed, in den onderworpen ijver van mijn geringer Ik. Zoo het zelf dat zichzelf ziet, zich onafhankelijk waant en wil be-

heeren naar zijn eigen wijsheid, zoo zal er wel weinig behouden blijven. Want dit is een gebrekkige wijsheid.

En om dieper te verstaan mijn eigen doen moest ik lang kennen des levens duisterste.

Het leven is zoo verschrikkelijk duister, zoo afschuwelijk duister nu.

En niet waar lijden de geplaagde lichamen, niet nog waar de duizenden verpletterd worden en verstikt in den vervaarlijken groei van het menschengeslacht.

Niet waar sterk en levendig geleden wordt, waar pijn doet krimpen en honger doet haten en dooden.

Maar daar waar de zielen langzaam aan verdorren, — waar de levende geest verschrompeit en versuft — waar de heilige schoonheid ligt te sterven in gore verwaarloozing, in duffe vunzige vervuiling.

Ik heb geschreid om mijn medemenschen, om hun namelooze ellende heb ik de vuisten saamgeknepen en gesnikt in den nacht. Maar niet om de zieken en niet om de hongerigen en niet om wie koude leden of vermoeienis of pijn.

Want het vreeselijkste kwaad dat is het wezenlooze, het niet-gevoelde kwaad, het doffe, het dorre, het saaie.

De waarachtige hel dezer menschen is niet het brandende vuur.

Onze hel, onze hel is een novembermiddag om drie uur, in een burger-stads-achterkamer, die uitziet op een

klein tuintje met twee in stroo gepakte stamrozen en een leeg kippenhok — en binnen witte gordijnen en een glimmende tafel en beeldjes op den schoorsteen, — en een lucht naar kool, — en een vergulde pendule die een man komt nazien.

Ik zou waarlijk verlangen naar de donkere grotten der hel, en de prachtige vuurtongen en den fellen gloed, die brandt, die brandt en doet gillen, die gevoeld wordt, eeuwig gevoeld — maar sterk en verschrikkelijk gevoeld.

Wat is dit in het leven, dat mij zoo radeloos verschrikt? Wat wil dit zeggen?

Ik weet niet. Ik, die onderga dit bont zinnenleven weet niet. Mij wordt gezegd en ik rangschik het gezegde.

Mijn hooger zelf zoekt God. En ik sta angstig en geduldig, schreiend of verrukt, gereed, immer gereed. Ik zie niet en kan weinig begrijpen, maar ik vermoed de geweldige worsteling diep in mij, ik voel het als een zachten weerschijn der innerlijke bewegingen, de lust en de somberte, de spijt en de wijding.

En ik weet mij de dienaar en het kind des innerlijken Zelfs, de afhankelijke en de helpende, — die zich verheugen moet zooals een hond blij is met zijn meester, om het onbegrepen geluk — en die pijn moet voelen

zonder andere reden dan dat zijn meester lijdt. En die altijd gereed moet zijn, in vlijt en in liefde.

En aleer ik dit zoo begrepen heb, was mijn leven een gestadige verwarring, een dichte verwikkeling.

Zie, in de dingen die ik noemde, de saaie, dorre dingen van reuk en zien, — waar is daar het kwaad? Hoe kan ik daarin weten het eminent en uiteraard booze en verderfelijke? Toch weet ik het. En geen wijsheid van aardgeborenen kan het mij te niet doen.

Als lafheid heb ik mij aangerekend de schuw om het pijnleven te ontnemen aan haar, een bijna stervend mensch. Toch wist ik mij niet laf.

Als gril heb ik gedacht mijn afkeer van het vuile, dat van ons lijf is, en door mijn weten nietig werd geacht.

Maar het was gril noch bangigheid. En opdat ik sterk zou voelen de hooge waarde, het massieve zijn, van wat een flauwe weerzin scheen, zijn mij nog droever dingen gebeurd.

O, nu, onder dit schrijven, hoe is mijn geest bevrijd! Hoe kan ik allen toeroepen: geloof dit, want dit zegt een betere dan gij of ik.

Ik heb gestaan in een groote kamer. Daar was Dood,

enkel Dood, — maar zonder wijding. Het was alles koel-verwonnen.

Uit de sensaties was al het warme en levende verdord. De gevoelens van het leven, van het menschenleven waren verdord.

Op de koele grauw-blauwe steenen droop het doode bloed, — in breede kring-spatten. Maar het was niet bloed.

De bange stank sloeg tegen, de afgrijselijke. Maar het afgrijzen bleekte weg, zeeg weg — het werd een reuk, om 't even.

En het lag daar in vele stukken, de breede ruimte vol, het afzichtelijke. De rompen, de koppen, de leden. Heel even nog akelige reminiscens van leven, in een starre houding, een sombere vorm, akelig bizar — maar dan enkel vuil — onkenbaar — wezenloos.

Maar het was niet vuil — het was niet akelig — het was niet van het leven. Het waren een menigte dingen in hun kleur — in het dofroode — en wasgele — en bruinzwarte — en hier en daar nog teer om van te schreien blanke, in kil-wit licht uit naakte steenvensters.

Maar ook de kleuren waren niet — het was slechts wat gekend moest wezen, een bezigheid.

En de menschen bewogen zich er over, de zwarte,

drukke, sprekende. Ze bewogen zich er over — als vliegen. Gaande heen en weer, — in groepen, als gehecht aan die gruwelijke dingen — doende in bedaard, klein bewegen. En een gegons om hen heen, bedaard praat-gegons, met klein gelach.

En een blauwige nevel van rook, wat hooger.

En zoo spon zich — over dit doode niet doode, dit akelige, niet-akelige, dit vuile niet-vuile — weer een ander gewoon-levend menschenleven met kleine belangen en gering lust en leed, — levend, azend op wat toch eeuwig te schuwen en te mijden is.

En hierbij was ik, peinzend over den vreemden schijn en den strijd der neigingen.

Nu was er in den hoek van het laagdonker breed verblijf een luik. Dat zich opende nu en dan.

Dan stonden daaromheen de zwarte levenden, maar ernstloos, zeer gewoon, — vroolijk in afwachting, gespannen door allernietigste belangen.

En dit vreemde graf, het open luik, gaf dan uit donker-kille kelderruimte de arme dooden op. Zij rezen, men zag niet hoe, langzaam in het vaal-witte licht, tusschen de drukke zwarte menschen, — drie, vier opeen — in hun schamele en zeer erbarmelijke naaktheid, droef en stijf dooreen-gesmakt, jammerlijk geelbleek in

't vaalwit licht, de maag're knoken en het afgeleden vleesch — beroofd, gansch beroofd van alle lijfs-bekoring.

En kwamen dan, als iets heel anders, als eene zaak, uit dit vreemde graf en werden toegewezen en verdeeld.

Ik ben niet beter dan zoovelen. Ik heb ook daar gestaan en was niet diep ontroerd. Het was mij niets, een zaak.

En toen Jeanne gestorven was, heb ik, wetend wat gebeuren zou, dit niet vermeden. Wat was er immers tusschen haar, — en dit — dit afzichtelijke — niet eens meer afzichtelijk?

Niet dan de herinnering, die toch is onwezenlijk, niet waar? — een schijn, een bedrog — een ding dat niet is, dat men niet achten moet.

Ik ben niet beter dan zoovelen, mijn naasten. O mijn God, neen. En ik ben niet ten doode verschrikt -- niet geweldig ontroerd geweest — maar kalm-peinzend over den vreemden schijn, den strijd der neigingen.

Maar nu toch, bij dit schrijven, is het of ik mijn weerspannige hand moet buigen tot dit schrift met sterk en traag geweld. Of ik mijn weigerenden geest moet neerrukken dat hij toch werken zal, dit weerzin-wekkend werk.

En nu 't geschreven staat, voel ik dit als het laagste waartoe mijne gedachte zich immer bukken zal.

En hoe dan waren de daden van dit lichaam wel, die dit alles hebben gedaan?

Gewoonheid is des duivels scherpste zwaard. Daarmee slaat hij, wreed en almachtig, de kinderen van 't schoon, dat zij droef verbloeden.

Gewend zijn is de ijz'ren boei van 't booze, die alle heil'ge neigingen ontmachtigt.

Dit zijn de zware, kille zerken die het kwade legt op het stervende leven, dat het niet zien meer zal de lichte zon en niet voelen meer hette noch koude, rampzaligheid noch pijn.

XXVI.

»Gij moet lang schreien, mijn kind, dat gij sterk wordt en gelaten.«

»Want gij zijt gevallen in den droefsten en verwoedsten strijd, dien de donkere wereld droeg. En alle vrees moet gij wegdoen, alle leed-vrees. Want leed zal zijn begin en einde van uwen doortocht, en zoo gij de blijheid niet vinden kunt in leed, zult gij ze niet vinden.«

»En dit zal u de meerdere maken van uwe naasten, dat gij het leed niet vreest.«

»Want hun leven is één bangheid voor leed, en dit doet hen verslagen worden.«

»Maar gij moet het leed welgemoed in 't gelaat zien, en juichende bestrijden. De blijheid, de eenige en voor elk begeerlijke, de vreugd, de goddelijke, — die zal enkel vinden de held, die geenen vijand ontwijkt.«

»En gij moet ook lang bidden, mijn kind, dat gij wijs en bedachtzaam wordt in den strijd.«

»Dat is: gij moet in lange aandacht doorreizen de landen uws gemoeds, en zoeken den weg van waar het echte Licht straalt, niet het teruggekaatste. Niet om te vinden, dat kunt gij niet, maar om te mijden en niet te dolen.«

»Beklaag uw daden nu niet, mijn jongen, verwerp uzelven niet. Dit is u vergeven, het is zoo zwaar.«

»Het menschengeslacht, dat leven wil, verwoest zichzelven. Maar in u zal het behouden blijven.«

»Maak u vrij. Gij zijt de slaaf van uw geslacht. Gij zijt onder de onreinen, de verworpenen, de geïmmoleerden voor hun geslacht.«

»Al deze slaven liggen in bloed en vuil, en eten den drek, opdat het menschengeslacht behouden blijve.«

»En dit offer is schoon, een glanzend offer. Voor wie het brengt in ootmoed, in geloove, in wijding, in offervaardigheid welgemoed.«

»Want alleen een op 't allerhoogst gespannen Liefde, een liefde als de genade Gods, kan redden wie zich zoo laat offeren.«

»Maar wie maar even zich afwendt van deze Liefde, kan niet gered worden en valt in duizeling-wekkend diep. Versta dit wel. Want het kwade is alom, donker en diep zonder grenzen, maar tot het Goede is maar ééne fijne lijn.«

›Versta dit wel. Er zijn niet levingen, gescheiden, afzonderlijk. Er is één Leven dat opgroeit in vele orden. En daar is vóór en achter, omhoog en omlaag, licht en donker, rein en onrein, voor u, in uwen tocht door tijd en ruimte.‹

›Doch niets van 't Leven moogt gij schuwen of verwerpen. Maar gij moet het alles verreinen.‹

›Elke daad naar het onreine is een daad terug. Dit is kwaad.‹

›Dit is kwaad, dat wil zeggen: het is tegen u. Want het is de Dood, en gij zijt het Leven.‹

›Gij weet het zoowel als ik, maar ik zeg het u in woorden, dat gij vastheid zult hebben in uw gedachten.‹

›Weifel niet, mijn Liefste, maar zie de kracht en schoonheid uwer neigingen.‹

›In allen is het kwade, maar zij zijn allen goed.‹

›Kracht en Schoonheid zijn de vleugelen van het Leven. Wat zult gij dan uwe neigingen dooden? Maar gij zult ze allen verreinen.‹

›Alleen voor wie ontsteeg uit de lagere orden des Levens, is de dorheid niet. Zijne schoonheid leeft zonder zinnen-leven.‹

›Maar voor u en uwe naasten is het zinnenleven lucht en laving. Zoo het ontbrak zoudt gij sterven.

Gij zult het doorstijgen in moedige gerustheid, volgend den weg der schoonheid.«

»Het rechte wezen van des Levens bewegen heet ik LIEFDE. Dit woord moet gij heilig houden, en niet aanwenden tenzij gij 's Levens stijging 't zuiverst en innigst voelt.« —

—

XXVII.

Nu kan zich wel lang goed houden mijn geest, die lenig is en taai, door de opvolging van veel smartelijke aandoeningen, alsof er niets gebeurd ware en hij even sterk en frisch als te voren, — zooals een forsch looper onvertraagd blijft doorgaan, door honderd tegenspoeden, niet bespeurend de nadering van het einde zijner krachten, — maar met dat al hoopt zich het doorgestane op, en breekt dan plotseling uit, in een totterdood verlammende vermoeienis.

Ondanks den schijn mijner onkrenkbare sterkte, waarin ik plezier vond mijn trots te stellen, ondanks den schoon gebodenen troost, dien ik aannam maar ter nauwernood recht geloofde, — werd toch dit alles mij wel wat te veel.

Ik heb altijd met gretigheid sterk willen zijn, en ook sterk willen lijken, moeheid verbergend als iets schandelijks. Zoo ook de zielsuitputting, — door dit telkenmale mij ontgeven van wat ik liefst en mooist gevonden

had, — door dit nimmer staken van dien strijd, zoo zwaar vermoeiend, daar hij mij ook tegenover 't liefste stelde, mij beangstigend dat ik dit sacrifiteerde eenen schijn, — door het aldoor weer wegzinken van de met moeite gegrepene vastheid van liefde in zooveel haat, in aldoor lediger en somberder duisternis. Tot ik zelfs, bij dit in zoo afgrijselijken schijn heenvluchten van de laatste lieve gestalte, kwam te staan voor dien eenen, ouden vijand, groot achter in het leege donker, mijne laatste sterkte bedreigend met wanhoop, dien ik nog nimmer recht geleerd had niet te vreezen, den Dood.

En het werd mij zoowat te moede als eenen sterken en trotschen vechter, die hoewel zich nog krachtig in leden en lang niet verwonnen voelend, de donkere schemering van het bloedverlies ziet zijgen voor de oogen en met bittere vertwijfeling gaat weten dat het gedaan is.

En zoo zag ik het ook voor het gezicht mijns geestes, een zwarte schaduw, als van een onhoorbaar voorbij-vliegend dier, een nachtdier, zacht, kwaadaardig, een schimmig voorbijsnellend duister, iets dat men weg wil vagen, zijn wezen niet recht begrijpend, — totdat het zich vaker en langer toont en zich op u vastzet en zich over u neerspreidt als iets zeer wezenlijks, — donker, ontastbaar, onmeedoogend en boos, — de zwarte melancholie.

Dat valt verblindend neer, oppermachtig. Want door zinsbedrieging blijft alles schijnbaar gelijk, het licht, de kleuren, het bewegen. Wij zien niet wat verandert, en toch is alles dood en hopeloos. Wat heengegaan is, zien wij niet, — de levende schoonheid, de zienskracht, de genietingskracht in ons — en dan denken wij, er is niets heengegaan, zóó is de wereld en zóó was zij immer en zal zij immer blijven.

Het leven is weg, alle dingen doen maar zoowat, voorloopig.

Die namiddag, die nare november-maandag-namiddag — en de achterkamer, de achterkamer.

Het zit in een holligheid van ons hart, als een groot zwartig, paddig dier met haakklauwen. Traag-stil in een taaie slijm. En wij verbazen ons of dit er altijd geweest is, het zit of het er altijd geweest is, een traag, zwart, lichtschuw monster, een bang beest, een bang beest, dat zich met klauwen vasthaakt als 't verjaagd zal worden. Dat doet pijn.

En zoo thuis, zoo weer alle vreemde uitlandigheid weg, al het mooie en prikkelende der dingen afgesleten. Laag hing de grauwe wolkenlucht over 't lage land — de dreinerige regen zeeg door den rossigen November-nevel, — even lachte maar het kleine mooi der roode takken, in het mist-violet, bij den avondschijn.

En dan was de avond weer stil en grauw als een benauwd sterven. Het nat alom, het grauw alom, — het doodsche glimmen der natte steenen, der zwarte stammen, de grond plassig en plakkerig, de sombere huizen met kleine lichtjes — als arme schipbreukelingen uit de zwarte stormzee van naargeestigheid.

Een hunkerend uitzien den valen dag lang, naar het zoet der stille boeken bij veilig afgesloten kamer-lamplicht. Een karig zich voeden met den kleurgloed van gekweekte bloemen, en af-en-toe proeven van feestgevoel van het onderling samen- en gelukkig-doen, het glinsterlicht op kristal en roode vruchten, het fonkel-geel van wijn en 't heerlijk-wit van linnen, in lichtkrans hel en blij.

Maar alles, ach zoo schimmig en onbevredigendend. Onder 't genot zelf doordacht en ijl bevonden. De nachten dik van zwarte slaap en het ontwaken een foltering. Want dan lag de grauwe looden dag op mijne leden als een vaal, zwaar lijk. Elk bewegen dan een moeite en een walging. Toch moest het doode worden afgeschud, en al het leege en koude en duffe ondergaan, totdat het weeke rieken der natte buitenlucht wat rijker leven bracht.

Een moedeloos alleenig verlangen naar warm veilig rusten bij menschen die lief en goed zijn, zooals een kat die sterven gaat een rustig hoekje zoekt en zich oprolt.

En de liefheid van menschen was mij prettig. Als een zacht kussen eenen zieke. Maar zij nam de ziekte niet weg.

De schemermorgens bleven grauw en koud, de stadstuinen somber en zwartig, het loopend stadsvolk goor en leelijk in hun suf dagelijksch doen, de straten walgelijk, de duffe lucht uit winkeltjes en eethuizen een kwelling die niet afliet.

En het slepend wentelen der zware, grijze dagen moest maar ondergaan. Morgen, middag, avend, — morgen, middag, avend.

Soms, even, muziek.

Een paar maten. En het opglijden der slanglenige modulatiën, even, heel kort, een verheerlijking, een begenadiging.

Een deur die openging en doet zien het zonlicht, een tuin, en bloemen in zongloed, en vergezichten vol blijde zonne-nevel, en veel water, en veel licht. —

En dan op eenmaal weer dicht. Hard, zwart, dicht. En de donkere gevangenis en de stank, en de stap heen en weer: morgen, middag, avend, — morgen, middag, avend.

En zoo afschuwelijk dan weer alles, de kamers met al die ellendig bekende dingen, en de kleeren, die uit en an gaan elken dag, en de straten en het banale bur-

gerleven, en het saaie middagmalen, en het bed, alleen goed om 't vergeten, — zoo afschuwelijk, dat bij vergelijk in mijn verbeelding, geen kerker met folter en ketenen en vuil en padden en ratten mij meer verschrikt. Want dat zijn nog dingen van heftig gevoelen, heel erg, heel bizonder — om te schreien, of te kermen of gek te worden, — maar niet als dit, duf-saai, dat geen lijden is en geen lust, geen sterven en geen leven.

En de Dood aan 't einde, die poogt bang te maken. Was het niet om te lachen, bangmaken, bang dat dit zou eindigen?

Laat ik hem toch zoeken, dacht ik, laat ik toch niet vreezen. Hij moet goed zijn, die dit wegneemt. Laat ik hem toch zoeken, hij is zoo goed, en het is zoo gemakkelijk. Zie ik dan niet, dat alle schoon oud wordt en dor, dat alle lust afslijt en versuft? Laat ik toch sterk zijn en niet vreezen. Laat vrees mij niet dwingen mijn schoone liefde, die ik toch niet herjongen kan, te doen rotten en dorren. Laat ik niet uit vrees het mooiste ontheiligen. Laat ik eerbied hebben voor mijne hooge lusten, mijne heilige genietingen. Laat ik den tempel verbranden als ik den God niet meer dienen kan, en niet een oumanhuis maken van mijn kerk. Laat schoonheid en sterkte vergaan in hun jeugd, — dat ze nooit ontaarden.

mij, die treurde om Marjon, weifelend in herinneringen, niet wetend of ik ooit verstaan zou. Toen kwam ze, als uit Marjon's naam, zich noemend Marjon.

Ze kwam tot mij, die jammerlijk hongerde, licht-honger, mooi-honger, in uiterste misère. En toen stalde ze uit haar giftig brood.

Ze zullen niet weten wat ik meen, de menschen. Ze zullen namen noemen. Het is dít, het is dàt. Maar haar naam bestaat nog niet, daar niemand haar gezien heeft zooals ik. Maar velen, tot zich inkeerende, zullen haar gaan vermoeden, naar mijn woord.

Ik, die wel hoovaardig ben genoemd, zou, als de menschen waren wat ik dacht, onder hen gaan diepbeschaamd en kleinmoedig, daar ik háár gekend heb.

Als de menschen waren wat zij mij schenen, wat zij kónden zijn naar hunnen aard, wat zij mòesten zijn naar mijn begeeren en naar hunnen besten wil, — dan zou ik mij onder hen voelen als een dronkaard zich voelt in een braaf en deftig gezin, in een sober en verstandig volk.

Maar ik heb mijn volk leeren kennen als welhaast allen dronkaards, allen slaven van haar machtig gif — en diepere schaamte is in mij gekomen over hen, omdat ik mij in hun midden niet te schamen hoefde.

Hoe zal ik haar aanduiden, verbergt zij zich ook niet dikwijls voor mijzelven?

Zij is de zuster van het heiligste, en zij is het allervuilste.

Zij draagt Marjon's schijn en ook haar stemgeluid — en ze heeft ook haar zoete liefkozingen.

Marjon's woning is het hart der engelen. Marjon's sfeer is de bij menschen nog niet woonvaste liefde, de nog maar vermoede lust, de vertrouwelijkheid alom en ten uiterste, die vreemd noch eigen onderscheidt.

En het rijk der Booze is daarnaast, daar vlak aan, de lust der volmachtige vrijheid, maar ook vrij van rein en vrij van goed — die nu ook vreemd noch eigen kent, maar in haat, niet in Liefde.

Haar macht is zoo groot, dat zij kan wegnemen den schrik van het walgelijke. Ja het allervuilste kan ze bekoorlijk maken, met een vreemde aantrekkelijkheid. Vrij en als in uiterste vertrouwelijkheid.

Ze is zacht en schoon, met de schrikkelijke en verraderlijke schoonheid der dieren, die van bloedig voedsel leven en van levende prooi.

Als een kat is ze zacht, in koele zelfzuchtige gracie, en de mollige, lenige bewegingen zijn kittelend en streelend-bekoorlijk, zoodat wij haast rillen en nerveus zacht lachen moeten.

Als de eenzelvige, behendige spin, volmaakt in behendigheid, een lust om te zien, wreed en zelf-tevreden, — als de slang, volmaakt in lenigheid, schoon in loome sterkte, dan verschrikkelijk in snel-gesperden greep.

De glibberige, veelschitterende — de levend koude kracht, de naald-scherp giftige, de Liefde-vijand, de Levenshaat.

In den dompigen nacht, dommelend lag ik in het weeke linnen — dan kwam zij groot, donker en alleen. Op den bedrand zat ze en boog over, de weeke handen leggend aan mijn lijf, vlijmzoete woorden dropen over mij. En zij zei hare liefde een goed en begeerlijk ding, haar schoonheid wonderbaar — met wreede kunst verwarrend mijn innerlijkst begrijpen. Ik zag hare doode oogen niet.

Dan nam ik haar kus, week en gedwee.

Dan hel wakker en verschrikt — in mijne handen het leeg en koud fantoom.

Gierende angst op mij neer uit alle hoeken. Schilferend, flinterend zwart deed ijzig regenen op mij. IJzig, ijzig als de stukgevroren nacht. En in de ledigheid alom het zachte hoongeschetter, het schetterlachen, zacht, weggaande, wegtrekkend.

En als het laatste wat ik zag, in 't donker, een

groote reuzenhand, een sterke groote vuist, met vasten greep al mijn wereldsche heil, mijn lieve en lichte dingen, de gekoesterden, maar mij nu ontglipt — wegtrekkende, voor eeuwig wegtrekkend.

En dan Angst alleen maar.

ZESDE DAG.

Usque dum vivam et ultra

XXVIII.

Nu ben ik blij, want het zwaarste is gedaan. Wat ik genoemd heb om der wijsheid wille, zal ik nu niet meer noemen. Mijn hart verheft zich.

De tijden zijn niet vervuld, maar ik heb mijnen nood geklaagd en mijnen hoon gesproken. Nu zal ik draggen en volharden in stilte.

Ik zal mijn smarten loochenen en doen als een trotsch gevangene, die zijn ketenen draagt als sieraad en onder beul-slagen zingt.

Door het lichaam van mijn beul zal ik heenzien, heenzingen door zijn smaadwoorden.

En zingen met volkomene toeleg, als ware er pijn noch slavernij, in vrijheid van het mooi der dingen.

Van het mooi der toch gevonden dingen, van de heerlijkheid der Liefde daarin, van Gods groote Liefde daarboven.

Want ik had het niet gedacht, ik had het niet gedacht, maar Gods Liefde heeft op mij geschenen.

Voor éénmaal is dit genoeg. Eén glans-getij kortstondig vaagt aller weifelingen duisternis. En zoo die weerkeert is zij niet gevreesd, haar schrik gebroken, het Licht gezien, de weg gevonden, de Wil gericht.

Ik lag in een woestijn en het werd donkerder en donkerder. Ik zag heel geen weg weer en hield op met zoeken. Mijn gelaat borg ik op den grond.

Ik zat, een schipbreukeling, op dorre rots in woeste zee. In mijn handen voelde ik de zwaarte van goud, groote schatten, die mij niet konden voeden.

Als een doodarm man, die begeert te maken een machtigen, kostelijken tempel. Het weidsch idee vult zijn gedachten en de begeerte verbrandt zijn ziel. Maar hij heeft hout noch steenen en niemand die hem gelooft.

Maar o! ik ben geroepen en de heldere klankvlaag heeft den walm van ongeloof om mij heen weggevaagd.

Sterke melodiën zijn plots en ongedacht gaan glanzen recht voor mijn oogen, knetterend, wit-schitterend, uitbarstend in den nacht.

Het voedsel is mij gegeven en ook alle verlangde rijkdom — en het visioen mijner begeerten heeft voor mij gestaan als een verwerkelijkt ding, vaster dan de

hechtste steen, waarlijker dan de waarachtigste waarheid, schooner dan alle gedachte schoon, met de oppijlering van veel room-blank marmeren zuilen, met het rood der wingert daarom, onder gulden overhuiving der licht op-koepelende daken, strevend in goud-licht op, uit het paarl-fijngrijs der wereld-nevel op, naar de mysteriën omhoog, van waar uit wondere breuk des hemels de goudgloed hen tegenkomt.

Zie nu, hoe heerlijk, één lichtuur heeft geschenen, en het worstelen der gedachten heeft uit, het ruwe woeden, de wanhoop en het misbaar.

Nu gaan zij, geduldig en rustig, in eenen statigen stoet, vreugdevol in hun schoon bewegen.

Eenstemmig zij, een grooten stoet van martelaren. De kleederen sneeuw-wit, breed en rein, de gezichten blinkende in verheerlijking.

Het felle grauw krijscht en smaadt, het vuige, onreine.

Maar zij achten 't niet, en zingen eenen vromen zang.

Een vreugde-lied, een lofgezang.

XXIX.

De kille Februari-dag was zwart, een der zwartste dagen. Als een donkere tunnel waarin de lange, doodsche winter zich versmalde. Oud en ver de groene zomerdroomen, als niet van deze aarde, nooit op deze aarde, in dit leven gezien.

Het begon te sneeuwen om mij heen. Uit de dikke zwarte nacht-massa begonnen zij te komen, dáár en dáár, de kleine flikkersterretjes, glinster-prikjes, de fijne flinter-sneeuw, blikkerend, schitterend. En dichter, haastiger, om mij heen wervel-stuivend in dicht duizelend neersuizen.

Voor mijn schreden zacht neergezegen, streng, wit, breed liggen-blijven, fel dóór-schitteren, — maar op het somber donker bont wel kwijnende vergaan met een week-lief verronden.

Ik zag het in koele moedeloosheid, niets vermoe-

dend. Ik begreep het wenken niet der naderende schoonheid.

Maar nu is dat alles, het zwart, en de fijne glinstering, en het mij omstuivend sneeuwgeschitter, vol wonder, bij 't terugzien. Vol beduidingen. vol wijding, vol wonder, wonder, wonder. Hoe heb ik 't niet gezien!

Stond het huis in den stads-avend. Het kalme, deftige. Het omsloot de effen-warme atmosfeer, de stil-vierkante schemeringen, daarin het als edelsteenen schijnen van rood licht en wit-oranje brandgloed en de helle witte lampkring, rustig en heel wit — sluierend hing mollig zwart rondom in de zachte draperiën en het vreedzame donker lag donzig op den grond.

Vol was het van gewone, maar toch zeer fijne, fijngetemperde geuren, als allen in goed evenwicht. Het omvatte de essens van veel zachte, gracelijke, wat droevige menschbewegingen — ritselen en slepen van mooie donkere kleederen — gerucht van lieve stemmen — en dan ook melodiën, ivoor-blank en glad.

Zonder groot verwachten zag ik het aan. Het was alles goed en aangenaam. Maar toch gewoon, dacht ik. Dit zag ik vaak.

En toch met een sterke attentie, als gewaarschuwd door een stil, mystiek aankondigen in deze dingen, een zacht opmerkzaam maken, dat iets Verwonderlijks te wachten staat.

Zooals men, weinig verwachtende, luisteren gaat naar een jong, onbekend virtuoos, — nog ongeloovig bij het even bespeuren van iets zeer ongewoons in zijnen aanhef.

Tot het langzaam begint te dagen, dat deze schijn waarheid wordt, dat dit is werkelijk wonder, werkelijk groot, nimmer zoo gekend. En de onschijnbare speler grooter en bizonder en aanbiddelijk schijnt te worden voor onzen wijder starenden blik, omstraald door den glans der aldoor van hem uitgaande melodiën.

Zoo daagde in dit kalme, deftige, wat somber rustige huis, een glans, — eerst miskend — als de witte gloor der rijzende maan boven 't kreupelhout. Dan geloofd, — als de vóórgloed van zilverhelle pracht — opgenomen met verblijde bewonderende oogen. Die alles nu gaan gelooven.

Het was een wederzien en een vergeten. Plotseling zag ik weer het schoonste wat de wereld mij gegeven

had. Ik was er op eenmaal midden in — mij verwonderend — aan alle zijden licht.

En met inspanning kon ik zelfs niet herinneren wat geweest was tusschen toen en nu. Er was niets geweest, ledig, neen, niets!

Als een zinsbegoocheling, een helder, tastbaar visioen.

Zie, dit is mijne vrouw. Zie maar, het is in haar zachte oogen, en het is als stille blijheid in haar stem. Hoor het geluk in de buiging der kalme woorden, het geluk, dat ze tot mij spreekt. En in haar slank bewegen, in haar slank en ernstig oprijzen, in haar droef-zachten gang, in het klein-zachtjes doen der witte handen, — daarin is weten, weten, weten dat het mij goud-geluk aandoet.

Dit is nu zoo. Zij is het heerlijkst wonder onder menschen. Haar gelaat is fijn en zacht, — haar oogen zijn van grooten ernst betogen, die niet breekt voor den zoeten lach — haar handen blank en zijig, rank en princelijk — haar lijf staat fier en groot in den zwarten tooi.

En dit is nu àl getooverd mijn te zijn, mijn al sinds lang, mijn voor altijd.

Ja, voel ik het immers niet? Alle dingen geschie-

den daarnaar. Alles kent mij — en doet mij onuitsprekelijk goed bij 't zien, als tot mijn zijn behoorende. De wanden kennen mij, het stroeve huis, — de roode lampschijn kent mij ook, en alles is mij lief.

Van gister kan ik mij nu niets herinneren, maar dit is waarlijk zoo. Wij hebben elkander eeuwiglijk gekend, en waren voor immer verbonden.

Nu doen wij, in stil liefde-besef, het dagelijksch leven. O hoe zijn gulden de uren.

Is het niet of het om haar straalt, het zachte goudgeschitter. Nu rijst zij op, en nu wijkt het weg, — met de kleed-ritseling — om mij heen, — maar het haar zien bewegen is volkomene lust. O statigheid kinderlijk, o welbewust vroom bekoren. In het allerkleinste doen, het meest dagelijksche, is een sterk genot — een verhevenheid zonder zwakte.

Ik proef het, ik proef het langzaam en welwetend, met volle bewustheid — met een tarten der eeuwige, nooit gemiste twijfel. Ik proef de lust in mijnen mond. Zij is er, zij is zoet en puur.

Ik zie met mijne oogen, gespannen, bedachtzaam.

Het schoon is werkelijk, het licht ontfloersd — àl nevelschijn verdreven.

En alle menschen weten het en doen er naar. Het vredig huisgezin drijft zachtjens voort, zijn monotoon gemurmel. Een kleine beek — stroomend door onze zonlichte schoonheid onveranderlijk.

En buiten, het klein-stads-leven blinkt en fonkelt in den avond, met winkellicht en vroolijk gerucht. Wij daardoor, zij en ik, — wij kenden elkander lang, — neen! altijd, — en wij gaan samen — en zij is schoon en vorstelijk in dit kleinlichte leven — trotsch glanst zwart het donkere bont. Dat elk haar eerbiedige. Ik ga in hare glorie.

Wat is dit toch? mijn God, wat is dit toch? Dit is nooit ondervonden, nooit, nooit. Alles voel ik anders. Al wat mijn ziel aanraakt doet lust worden, — het flikkerende straatlicht — en nu het intreden in huis, de deur, zij doet open — achter blijft het koel donker. En nu in het huis-schemerlicht een heiligheid, — de fijnzoete geur, nu recht gekend, háár wezen, alle lucht heiligend — en dan de ivoor-gladde melodiën nog, als een zegen van hare handen.

De stemmen spreken, laag, gewoon, raar, — maar

hare geur omvangt mij, en waar ik met anderen spreek, komt zij, niet met hare stem, niet met haar lichaam zegenrijk, maar met de melodiën van hare handen, blank en heerlijk uitvleugelen over het dorre, bruine spraakgeraas.

En ik proef het, ha! ik proef het genot. Waarachtig, waarachtig nu. Mijne huid prikkelt, en mijne oogen sluiten zich. Zacht lach ik van vreemd behagen diep in mij.

Zij is gevangen, de vliedende lust. In mijne handen heb ik vast het eeuwig-vluchtig gewaande. Het was dan geen schim en geen onbereikbaarheid. In mijne armen houd ik haar eindelijk, — lang en strak zien mij nu aan haar effene koele oogen, uit het zacht naar achter neigende hoofd.

Zij is het waarlijk, de hoogste lust. Maar hare oogen zijn streng, — wat zoeken zij in mij? — zoo strak — vol raadselen.

Is dit niet als droomen zijn? Als droomen van heel jong, de mooist uitgezochte mijner lieve droomfee. Het rechte goudlicht, alleen gezien in droomen en dan zoo zelden maar. Heeft mijn droomfee mij dan niet verlaten, als ik dacht, en geeft ze haar eigene, zeldene glans nu aan mijne dagen? En er is niet het vlottende

van 't droomgeluk. Het is vast, blijvend, stellig. Zie op donkerrood kleed het bleek weifelend blauw van porcelein. Het is lust. Het zacht geritsel der haardvlammen is lust.

En het komt van haar. Was zij mij gisteren niets? Maar van gister weet ik niet. Zij is mijn, zij is bron aller lust, dit is immer geweest.

Toen moest ik zachtjens loslaten mijn droom en zinken in het donker land terug. Strak hield ik mijn lijf. Het voelde wonderbaar gepurifieerd, doortrokken van een sterken, goudglanzigen damp. Ik moest voorzichtig zijn nu met dit lijf, zacht bewegen, niet luide spreken, en verwég houden al 't gewone, dat dit zoo kostelijke toch niet te ras vervloog.

Ik nam mee als een aureool van licht — maar ik zag die helaas! langzaam aan verbleeken. Flauwer blonk de vergulding der dingen naarmate ik verder wegraakte van haar.

Toen daagde stuk voor stuk het oude doffe leven weer op. En ik stond er in, droomerig en zacht verbijsterd. Alles van gister vond ik weer of 't mij vreemd geworden was. Want ik had toch eenen dag gehad, die wegnam alle andere dagen, die was als een eeuwigheid, met al het vooraf genieten en genotverwachten in

één moment gelijkelijk. Nu kwam het droeve leven weer, met zijn karig en schamelijk voortbestaan, angstvallig terend van 't eene kleine genietinkje op het volgende.

En de volgende dagen had ik het in mij als een heimelijke schat. Het schoon dier enkele uren. Het maakte mijne blikken zacht-vredig in mij gekeerd, in lichtende gepeinzen. Mijn stem getemperd, mijn woorden vriendelijk, mijn doen deemoedig en vol waardigheidsverlangen.

En 't allerkleinste van dien avond was een rijk sieraad, dat ik opnam in vrome bewondering en liet fonkelen in 't licht der herinnering.

Nu werden zoet de morgens, door 't verwachten van die lieve nabeelden, mijn heimelijke rijkdom. De middagen ook licht, daar glanzige lust-strepen wel doorboorden het vale middag-grauw. En sterk verheerlijkend de hooge nachten met het zwarte zwerk, waarin zij goed oprezen, mijne gedachten.

Ja zelfs de slaap was mij weemoedig lief. Had ik haar niet herkend, der lieve droomfee macht? Ik ging den slaap in met genegenheid, als in hoop dat ik haar danken kon.

XXX.

Aan zee ben ik teruggekomen en alles is tot volkomenheid geraakt.

Wat was het vreemde, de exceptie, de toover van één dag — dat werd het vaste, het eigene, het te-huis.

De dag nam over den gloed der schoonste droomen, zoetstemmige fantasiën zwegen stil voor het helderder luidende leven.

In weinig tijd was ik zoo sterk geworden dat ik, weer ziende de zee, niet schrikte van den jammer mijner erbarmelijkheid. Alle dingen waren groot en eenvoudig, als deze zee groot en eenvoudig is.

Doodziek was de ziel geweest, voedselloos, uitgeput, uitgeteerd. Hare bewegingen mat en bevend, haar eenige lust de bontkleurige droomschimmen en het koorts-gemijmer — zoolang de pijn niet was, de pijn van 't leven.

O en nu het genezen! Het leven geen pijn meer, beter genot dan alle droomen. De dag om lief te

hebben, die de krachten voedt. Het zonlicht schoon en rijk. De zielsbewegingen vast en welbestuurd.

En al het gevoelde groot en eenvoudig. Liefde. Groot en eenvoudig.

In kleine, smalle kamer, — het zeeblauw was voor 't open venster — haar lieve geur. Dit was goed. Prachtig het licht vertrekje, als fonkelsterren van liefheid, daar en daar, de kleine bij haar hoorende dingen — en groote vlammen de wilde bloemen, en scherpgrijs aromatisch kruid.

Het zeeblauw was voor 't open venster — en breed, blond zand en spichtig wiegelend helm. Nu verder, alles is goed, groot en volmaakt. Het duldt noch weifeling, noch slecht, noch dor. Het is het essentieel niet-slecht.

Daar omlaag de zeegolven dichtbij-sprekend, en het mulle, droge, losse — het heetgekoesterde zand.

Zij lag ter neer in 't zwarte kleed op 't zachte zand. In groot, vol licht. De bleeke, tengere hand ging op — en dan vielen stroomen kleine blonde korrels. De vinger droeg een diamant, en die dook luisterrijk op, uit het doffe, stroomende zand.

En zij neuriede heel zacht het stoere bruischen tegen. Zij neuriede of zij wel rusten wou aan mijn schouder.

En zij neuriede tot haar groot vriendje, de zee — of zij die wel lief had, maar liever mij.

Mijn hand kwam op haar schouder. Ik leide die op 't zwarte kleed van haar schouder.

Haar opzien toen werd een ontzachelijk beroeren — een aanraking schrikbaar — als twee zeeën die scheiding breken en invloeiend zich vermengen gaan.

Sidderend heb ik het helder-grijs harer oogen begrepen. Het vlakke, klare licht harer oogen heb ik in mij voelen gaan.

En de vele schoone woord-denkingen zijn eensklaps opgevlogen, in stormvlucht, als blanke vogelscharen, luide en rustig.

Als blanke vogelscharen, hoog en wijd, van den oever van een groot water, als de morgen komt, als de geweldige morgenstond losbreekt over de wachtende wereld.

De vele vleugelen kleppen ver door het blauwe ruim, want het vuur is aan de kimmen.

XXXI.

Ja, dit is het Woord. Het Woord is de schoonheid, het Woord is de gedachte — maar in het Woord is meer nog dan die beiden. Daarin is het Eenige Wezenlijke.

Wie deze mijne Woorden niet ziet als levende vingers, blank en hartstochtelijk omgrijpend het allermeest geliefde, angstig omklemmend wat meer is dan de Gedachte denken en het Hart voelen kan, die verstaat ze niet.

Mijn arme Woorden zijn van mij, de hartstochtelijke handen. Maar bloedende willen zij houden wat van den mensch niet is.

Mijn leven is mij een lijden, mijn leven is mij een onding en een verachting — omdat het mij doet verontreinigen dag aan dag, uur aan uur — deze zelfde zuivere dingen, die ik toch alleenlijk moest gebruiken tot heiliging en eere Gods.

En nú slechts, nú in mijne eenzaamheid, in deze plechtige stilte mijns harten, neem ik het droef-bezoe-

delde, het dof-bestovene, en tracht het te reinigen met bedwongen snikken, en nu te schikken naar mijne schoonheidslust, en te doen dienen tot het al-eenig hunner waardig werk, het Godgewijde.

Dit is de vloek, dit schijnt mij wel de doem der menschen, dat het Woord verontheiligd is, dat zij Het niet langer kennen in zijne jonge reinheid.

Zij zullen mij niet gelooven, niet om het onschoone en onware, maar omdat zij mijne woorden niet herkennen in hunnen reinen staat.

Mijn woorden zijn de Waarheid niet, maar in den ondoorgrondelijken nacht der dingen heb ik ze gezet, vuurlichten aan de duistere kusten der waarheid. Vonken-lijnen omranden de zwarte landen. Het Woord is het schoone en lichtende dat de scheiding en de veiligheid brengt in het immense zwart der wereldzeëen.

O veracht mij, veracht mij. Ik moet verachting drinken, bitter, tot verzadiging, — het kan niet genoeg.

Dat ik het Woord heb ontwijd, — dat ik het heilige Woord verontreinigd heb met het vale stof des dorren levens, het blinkende verdoofd met de doffe gedachten.

Wie kan mij ontzondigen hiervan? Wat kan in zóó fellen brand zetten mijn leven, dat al 't gewone, dorre, vuile verteert tot fijne, witte asch — en de klare

woord-kristallen flonkeren alleen — en alle klank van mijne lippen een harde zuiverheid?

O kan de dag ooit weer wezen voor eenen mensch van enkel strenge reinheid, — gletscherveld scherp-blank in ether-ruim wolkeloos, — waarop zijn woorden groeien, hard en rood, getakt koraal?

Helaas, nu moet ik dalen elken dag in de zwarte groeve van berouw om mijnen schat te zoeken. Het hoofd vol grief en zwaarheid moet ik leggen op mijn armen, verweg van alle menschen en hun vaal schijnleven, wachtend in smarten, wachtend in angstig bedwang, tot in de troebele wateren mijner ziel het droeve slijk bezinkt.

Dan weet ik dat zij wachten, de strenge woorden met hun glansgezichten. Ik weet het den langen dag door. Het weten is in den vuilen dag als een blank zwaard boven mijn hoofd waartoe ik niet op durf zien. Als het witte manende licht des gewetens, achter den doorbrenger in zijn dronkenheid, waarnaar hij niet kijken durft.

Den weergalm hoor ik der heilige rythmen, maar ik mag verstaan noch zien, kermend als ik lig in mijne gore zonden, in het ongedierte mijner kleinheden, voor den onverbiddelijk dichten voorhang, in zware vouwen vallend voor het Heiligdom.

Martel mij, martel mij, mijn duistere gelijken. Trap mij met uwen hoon, groef in mijn hart uwen schimp. Dat het mij toch ontzondigen zal, — en ik lang moge zien het gelaat der Engelen.

Vreest niet kwaad te doen. Begrijpt uwe daden. Gij doet recht.

Zoo zal ik dalen elken dag in zwarte groeve van berouw.

Het hoofd vol grief en zwaarheid zal ik leggen op mijne armen, wachtend in smarten, wachtend in angstig bedwang, tot in de troeble wateren mijner ziel het droeve slijk bezinkt.

XXXII.

Doch in dien morgenstond, blankvleugelig opruischend, het blije woordenheir.

Elk droeg een eigen geluid. Nieuw en schoon. Er waren er zoo veel. Toch allen schoon.

Maar het gesprokene. Nooit was het geschrevene een dienaar zoo trouw. Want het gesprokene is een ding van beiden, maar het geschrevene een ding van één.

Want het stil-gedachte, in zich-zelfgehoorde, en heimelijk door zwarten vorm gedragene is als een schoon verraad aan laagheids tirannie.

Maar wat van de lippen gaat openlijk, als kinderen van twee, geborenen uit twee, is van een sterker schoonheid, Gode liever.

Want het woord kan niet zijn uit één en voor één, — maar voor velen en uit velen. En zoo dit de schoonheid dooden zou, zoodat zij leven moet in verraad, dan is dat een vloek en een jammer.

En mijn Liefste heeft mij gegeven dat mijn woorden goed waren, die ik sprak.

Ons heeft gediend het gesprokene en het geschrevene. Maar het geschrevene nooit zoo trouw.

Ik sprak veel tot haar, maar de kern mijner woorden was dit:

— »Tusschen ons moet Liefde zijn zelf-volmaking, niet mensch-volmaking.«

»Ik haat het lijf-leven, dat mij zoo veel bedrogen heeft.«

»Ik haat al 't vuile van 't leven, met een scherp wraakgevoel, om al 't geleden leed.«

»Ik kan mij niet onttrekken daaraan, maar ik zal het neer houden en mijn leven scheiden in tweëen, het hooge en het lage.«

»Maar jij moet hoog zijn in hooger zielesfeer alleen.« —

Dit werd gezegd in grauwen, koelen morgen. Aan de herinnering dezer woorden is vast de van hoog neerstrijkende regenwind over de frisch-zoele velden, het droppel-gespat op den weg, het sombere zeegedreun achter, het stil-verlaten liggen van de kleine, kleine dorphuizen. Onze bleek-ernstige gedachten recht en onbewogen gaand door het flapperend windgedoe.

En zij, niet begrijpend, zeide, traag:

— »Dan zal ik wel meer houden, van jou — dan jij van mij.«

»Want zóó voel ik niet.« —

En ik, hoog, en met wat gekrenktheid:

— »Kun je niet voelen dat liefde groot kan zijn, ofschoon ze 't lijf niet wil?«

»Juist het grootst en het hoogst is die.«

»Van geen tijd van liefde heb ik zoo mooi herinneren over, dan van den tijd toen het lage niet in mijn gedachten was.«

»Dan zal het ook nu niet in mijn gedachten zijn, want dit moet mooier zijn dan 't mooiste.«

»En toen was ik een jongen en ben als een dwaas bedrogen. Maar nu ben ik wijs en oud en gewaarschuwd.«

»Ons lijf is het dier — en elk toegeven leidt tot het vuile en verachtelijke.«

»Het dier in zijn leelijkheid zit altijd te wachten. Maar ik ken het en ben op mijne hoede.« —

Maar zij begreep nog niet, en zei:

— »Ik zie geen leelijkheid tusschen jou en mij.«

»Dat zal wel zijn dat ik jou meer liefheb.« —

XXXIII.

In geenen deele wilde ik dat gelooven. Het krenkte mij. Ik dacht zoo groot te voelen en vond haar denken klein.

Maar telken male, en dit was vele malen, dat ik mij de grootere waande en onbegrepene, ben ik tot beschaming gekomen, bespeurende dat haar teeder-licht, wijdstil voelen schooner en hooger was dan mijn compact verstand.

Want deze vlottende, teedere, blinkende lichtnevel omvangt meer van het eeuwig schoon en dringt verder in het wezen Gods, dan mijne zwaarder, vastere gedachten.

Mijne sterkere woorden drongen wel door hare ziel en vonden weerstand niet, doch waar zij dood en mat neervielen, leefde haar schoon gevoelen verder nog en raakte heiligheden wonderbaar, die voor mijn blik niet waren.

Beduiden kon zij mij dit niet, want men kan een blinde niet het licht beduiden. Maar beseffen moest ik het toch wel, door veel ervaring, waar ik haar licht toch immer

vóór mij vond, als ik tot lichter zelfbegrip geraakte.

Ja in waarheid, in echte waarheid meen ik, dat zij haar meerdere niet heeft op aarde. Dat er nu niet geboren worden kan, in deze droeve fase van het menschbestaan, in eenig menschenhoofd zóó schoon en machtig woord, dat zou oprijzen kunnen boven hare ziel en overstralen haar verheven schoon.

In haar leeft alle heil reeds dat mijn arm ras behoeft. En zoo mijn woorden, die van haar getuigen, niet redden zullen al die droeven en verdoolden, zoo is dat door mijne tekortkoming.

Met ongeduld en bitterheid heb ik gestaan voor de witte, marmeren vastheid van haar hart. Machteloos mijn verstandswoorden, deden niets.

En als ik dan toonde mijn krenking en mijn pijn, leed zij onuitsprekelijk, — maar onwrikbaar hield zij toch haar glanzige liefde koel en strak, strak in spanning van namelooze pijn, dat ik de zachte tranen niet zag — want van haren God week zij niet, in aller eeuwigheid niet.

O de harde leering, — en de groote, zalige, zaligdroevige weemoed — als dan de oogen verhelderen, en achter den strakken schijn de goedheid, de liefde, en het groote leed, het door mij aangedane leed hoog en zacht-statig zichtbaar wordt en mij arme, kleindenkende vergevend wenkt.

Dit moet allereerst van ons weggedaan, de kleindenkendheid, de te klein-schatting onzer naasten. Want het goede groeit traag in schaduw van geringschatting. En van elk onzer gaat die schaduw uit — want in de meesten der velen om ons heen is iets schooners dan wij vermoeden. En dit kan sterven, zoo het niemand vindt bij tijds.

Maar van haar ging veel licht uit, en zij zag schoonheid in lieden die ik haren blik niet waard vond. En ik heb bemerkt hoe goed dit was, hoe veel beter dan ik. Want het deed verwonderlijke goedheid opbloeien in dorre harten, op het onverwachtst. En het kwade wordt niet gesterkt als wij 't niet zien — maar veel teer mooi doen wij door miskenning verkwijnen.

Ik dacht al dat ik haar liefhad met mijne gansche kracht. Meer dan zij mij. En dat zij dit niet vatte.

En bedoelend haar dit goed te doen verstaan zeide ik eens, dat ik volstrekt niet wist of ik God wel meer liefhad dan haar.

Nu had ik haar nooit zien schreien. Want zij schaamde zich schreiend door mij gezien te zijn.

Maar toen ik dit gezegd had, zagen hare zeer zachte oogen mij aan. En de stille tranen zag ik komen.

En een verwonderlijke revelatie dit. Een blik in nooitvermoede diepten van gevoel. Een revelatie van de

werkelijkheid van dingen die mij nog maar klinkende woorden waren geweest.

Dit, haar teer-grijze liefde-oogen in de stil opwellende leed-tranen —

En dit moment in zijn verwonderlijk verhelderende en verdiepende emotie —

Het schoonste kleinood bewaard van mijne reize, nu nog voorwerp van bewonderende aandacht, — zuiverste schoon op aard gevonden.

XXXIV.

Voor hare voeten lig ik nu, haar lieve voeten, in vrome aandacht der herinnering.

Mijne lippen raken haar zacht zwart kleed, warm raakt mijn deemoed haar gewijde leden, en mijn gepeinzen rijzen lichtend rond haar op en trekken aureolen om haar hoofd, ringen van fijn goud-licht, die zich opvolgen, opvolgen en van haar uitgolven over 't zwart, breeder, teerder — dan met zacht kleurgespeel.

Zij, die mij gezonden is, van Gods serafijnen één, blankhandige vrouw, aanrakend met licht mijn innerlijke ziel.

In de koestering van haar zon-oogen is dit al gegroeid, deze fijne, machtige en weelderige vegetatiën, die ik te beelden tracht in woorden ontoereikend.

Dit woud, met zijn uiterste fijnheid der looverkes zonder tal, fijn-vederig, teergekarteld, — met zijn zwaar-machtige grootheid, zijn statigstaande majestatische contoeren.

De looverkes allen leven vrij uit in de ruime goede lucht en de zachte wind streelt ze, dat ze bevend en ritselend wuiven, de kleinen, maar geurdamp vult het schaduwvolle bosch en de stoere stammen staan vast en zwaar, schoonheid, in donkren stand van sterkte.

En de menschenziel die dit schoon dragen zal, moet zijn sterk als de vaste aarde, — maar ook ruim en goed als de groote lucht, dat zij ook 't allerfijnste niet zal krenken.

O mij, o mij — en zoo ik dit al zelf bereiken kon, waar zou ik vinden die mij verstaat?

Want er zijn menschen als norsche rotsen, groot en hatend, sterk en onverzettelijk, dor en hard — en ook menschen als mollig mos, fijn en teeder, laag en lief, week en meegevend.

Maar weinigen zijn als het woud, groot en toeganke-lijk, machtig liefderijk, sterk en toch àl teederheid.

Om harentwille zal ik mijn hart maken een tempel van goedheid, die den geringsten niet uitsluit en zelfs den kwaaddoener tot bescherming is. Maar zijne zui-len zijn hoog en geweldig vast, de vloer in kunstvol mozaïek geleid, tot fijnste oogenlust het kleurenlied in 't glas doorzichtig ingebrand.

De hooge ramen houden op in 't licht, de strakke, bonte pracht, van mijne aardsche liefde de edele legende. En het groote Wereldlicht doet er zijne stralen zacht

door zijgen, zich kleurend in haar kleuren, stil-rood, stil-blauw, — ook het stille, heilige geel.

Een woud van goedheid, een tempel van goedheid, — ja een burcht, een sterke stad van goedheid wil ik staan.

Een breed ommuurde, van ver hoog-zichtbare vesting, hoog zegepralend over volkeren van haat, voor allereigenste hating wreed ontoegankelijk, maar vrij en open voor der allervreemdsten liefde.

Veiligheid gevend elk die goedheid zoekt, maar hulp noch steun verwachtend, zelf-genoegzaam vast in eigen sterkte, vrij en open.

Wakend zal zij uitzien over de wijde landen tot waar tusschen de bergen de Wereldzee blinkt. En telken morgen, als op het trotsch gemuurte de roode zonglans te schijnen begint zal er plechtige omgang zijn en gezang en vroom geklink van vele klokken. Want haar wezen is vrede en des Hoogsten verheerlijking.

XXXV.

Vele dingen heb ik meenen te kennen, kennend ze slechts bij name. En als zij dan kwamen, zelf, in helle realiteit, heb ik mij verbaasd, hen niet herkend. En zelf heb ik hen dan eenen naam genoemd.

Nu weet ik dat ik niet ken, wat ik niet zelf eenen naam gegeven heb.

Van hartstocht wist ik den naam door anderen maar, — totdat het gekomen is, het geweldige.

Een vervaarlijk Iets heeft voor mijn oogen gestaan, dat ik mijn slapen greep met mijn bange handen, van ontzetting.

Een vreeselijke spanning heeft mijn wezen bevangen, — een grimmig Ding dat woedde in mijn ziel, — een groote tempeest is over mijnen harte gegaan.

Een gierende vlammenbrand heeft fel aanwakkerend over mij heengeraasd, — straf heeft de storm geblazen — dat mij schudde het gebeente.

Dat mij gierend verwoeien de woorden in het snelle

gerucht, — dat mijn gedachten wegstoven als witte bloesems, in het wilde, in het ziedende.

Mijn zinnen vergingen in de snoode, donkere woestheid, — de storm-nevel-jacht nam machtig mijnen adem weg.

En het was dan plots àl nacht, zwart door het onderspreiden van 't licht door donkere wolk-mantels.

En dan ook op eenmaal bovenaardsche verheldering, uitbarsting van onstuimig licht, in hemelbreed opengaan.

Dat ik wel alle licht op eenmaal meende te zien, alle licht voor mijn kleine, opene handen, alle licht dat in de luchtkoepel verborgen is.

Door anderen kan niemand 't kennen, — het is een geweldig en grimmig Ding.

Het neemt de gedachten met vuisten vast, en bindt ze en dwingt ze.

Het laat nooit rust, nooit rust, — het legt zijne spreken over onze spraak, en zijn handen over onze handen.

Het wikkelt heel ons wezen in een dichte webbe van smarten, dat wij ons zonder pijn niet kunnen roeren.

't Verblindt de oogen met zijn visioenenlicht en vult de ooren met geruisch van verlangen, dat wij gaan en staren als verdwaasden.

En maakt ons met zijn groot geweld zoo moe, zoo moe — dat nimmer ons verlaat de zware hang tot snikken en languit liggen op den grond.

Zooals de wind doet met de blaren en twijgen van een boom, zoo doet het met onze ziel, al het buigzame strekkend in één richting.

Op elke zielsbeweging werkt het in, het grijpt alles wat onbewaakt is, het bemachtigt alles wat losgelaten wordt, elke daad, elk woord, elke denking die onbeheerscht is verovert het.

Onder onze oogen zelfs, onder het bereik zelfs van den wakenden wil, rooft het onze daden.

En 't houdt nooit op, den langen dag niet, ons te verbijsteren door een gestadig wisselend spel van onverwachte impressies. Van reuk, van gezicht, van gehoor.

De zinnekinderen willen den valen dag niet en laten niet na te dreinen en van het mooi te praten der dingen die ze gehad hebben en weer begeeren.

Blikkend in den gewonen, klaren dag, komt voor mijn oogen een klein figuur, ik weet niet van waar 't komt, wat het is — maar dan weet ik het, ik zag het op den rand van haar kleed. En zoo een handbeweging, of het kleed van een kamer waarin wij spraken, of de bocht van een weg, die wij gingen. En onder 't gewone spreken de streelende stemval van een kort gezegde, onverwacht, zoodat ik op eenmaal zwijgen moet en het naluisteren wat het is. En de reuk van dingen uit haar nabijheid, onverwacht-sterk als werkelijkheid — dat mijn zinnen allen op eenmaal inkeeren, wegloo-

pen van hun dagwerk, om gauw te kijken wat daar komt, of het heerlijke, mooie, lieve weerom komt.

En dit alles met de spookachtige levendigheid en de verrassende wisseling, van menschengezichten voor een venster, voor het raam waaraan ik rustig zit te werken, maar telkens op moet kijken en het strak starende gezicht zoo vlak bij mij zie, dat het mij verschrikt en verwart.

Ja, soms in den avond, als het leven om mij rustig was en het innerlijk leven sterk, dan kwam het zóó intens, dat het was alsof op eenmaal het heldere wuivende gras ontsproot uit het donkere vloerkleed en de honderde witte madelieven mij aanzagen van den grond, de zonnige madelieven, die geritseld hadden tegen ons beider voeten op de wandeling.

En wie al deze dingen niet zelf gekend heeft, al deze dingen in dit Boek vermeld, hij zal mijn woorden grootsprakig vinden en gekunsteld.

Maar wie de subtiele geweldigheid dezer dingen heeft gekend zal mijne woorden klaar vinden en heel eenvoudig.

»Ik zit heel alleen bij de haardvlammen. En jij?«

»Kom lief, kom jongen, laten we uitgaan, jij en ik, ik wil het, allebei.« —

»Laten we vèr wandelen, 't smalle paadje achter het water, langs al dat riet en dan door 't bosch naar huis, — en dan mag jij slapen en ik zal je vertellen en voor je spelen: »O salutaris Hostia« en mijn zwarte, zachte jurk die lang is en sleept over 't haardkleed, die zal je wakker maken.«

»En dan zul je mijn oogen eens zien van zacht en allergrootst geluk.«

Later. Het zware plechtige voorjaar. De zware zoelheid kwam, langzaam en machtig, over mijn kalm land.

De dorre boomen rustten en het doode gras. Maar omhoog in zachtzinnige bleekgoud-gerande wolle-wolkjes was al liefelijk leven, en het merel-gefluit gleed al zilveren en fijn door stille avondlucht.

Lage heuvelen verhieven zich vóór ons, met lang, geel gras en zeer dik mos en rossige heidestruiken. En ze droegen groote dennenboomen.

Hier en daar, in de schemering tusschen de vele roode dennenstammen, kleine berken en vogelkers, de spitse, lichtgroene blaadjes kwamen al uit.

Zoo was het bosch vol lauwe geur, vol hooge, harsige, aromatische geur. Dik walmde de geur door 't bosch onder de stammen, de machtige voorjaarsgeur. Die sneed scherp en toch wollig zacht door de ziel, het deed niet pijn, en toch diep gewond, alsof smarteloos al het droeve weemoedsbloed aan 't wegvloeien was. O het voorjaarsleed, het snakkende, smachtende voorjaarsleed, de groote leedlooze wonde.

Boven was de avond heel fijn, heel licht, heel rillend kil. En men zag de donkre dennenkronen wachten, doodstil uitgebreid. Nauwelijks even, aanvangend statig gesuis, in de groote spanning, — maar dadelijk stil, in de groote spanning van stilte.

En door dit paradijs van geuren zweefde ons gedenk, zoekend onhoorbaar, bevangen in een ban van wijding, — dolend in lauw, welriekend schemerlicht.

Zoo was het voorjaar weer.

Maar nu droeg ik mijn lijf licht, de glans die in mijn

wezen purifiëerend brandde, hief mijne leden op, mijn wereldvorm was reiner, heller, sterker.

En door de dikke walm was de vlam van mijnen geest wild heengeslagen, en de dingen zagen mij nu duidelijk aan, verklaard door mijn eigen licht.

En ik zeide:

— »Wat is alles anders geworden. Mijn heele wezen is anders geworden. Nu voel ik alles beter.«

»Wat helpt toch alle praten en denken, alle omzwerven in gedachten — en al dat wenden en keeren van overwegingen — als er van binnen geen licht komt. Je hadt mij kunnen slaan met woorden als hamers, zoo'n ziel vervormt niet zonder de innerlijke hitte van gevoel.«

»En wat ben je goed geweest, mijn lieve kind, zóó goed. Want nu weet ik hoe je toen voelde. En ik weet ook dat je mij toen lager moet gezien hebben, lager dan jezelf. Want dit is beter. En toch deed ik trots. Maar jij hebt maar enkel je wat pijnlijk stil terug gehouden, en toch àl dat verdriet voor je!«

»Maar wees nu niet schuw meer, want ik voel als jij.« —

En zij, met de oogen van mij af, ziende naar mos en stammen, maar een zachte voldoening:

— »Dat hoefde je niet te zeggen, over mij. Ik heb

nooit begeerd dat je anders doen zou. Ik dacht, misschien wist je 't beter. Maar ik kon het mij nooit anders denken. En daarom moest ik mij ook wel terughouden, als jij anders voelde dan ik.« —

En ik, met sterker emotie, zoodat mijn lippen te trillen begonnen en mijn stem niet recht wou:

— »Maar nu niet meer, niet meer. Ik begrijp het alles nog niet, niet met woorden. Maar dit weet ik nu, al begrijp ik 't niet; er is geen leelijk tusschen jou en mij. Ik hield niet genoeg van je, — maar nu wel.«

En toen, daar zij zwijgen bleef:

»Nu geloof je dit toch. Vertrouw me. Ik hou nu zooveel van je, als jij van mij.» —

En zij, zacht:

— »Ik geloof je wel, mijn jongen. Ik geloof dat je dit voelt. Maar of het zóóveel is, dat denk ik niet, want dat zou niet kunnen, lijkt me.«

»Maar nu je zóó spreekt, nu houd ik niet terug. De voelsprietjes komen nu heelemaal uit.«

»Ik zal je eens wat vertellen. Luister eens. Luister hoe ik je vertrouw.«

Haar stem werd stil voor zich, droomerig, met korte wijlen, als een dor blad, dat voortritselt bij lichten wind. Ze sprak als alleen.

»Aan zee lag ik in den nacht wakker. Je had den avond in mijn groote kamer gezeten, me de lamp, en toen je weg was gegaan, toen kon ik niet inslapen. En mijn vier ramen dreunden, en losse touwtjes flapperden en het gutste met raffalen tegen mijn balcon-ramen,«

»En almaar de zee — almaar de zee dof-ploffen en eentonig rommelig doen — en hij was in een kamertje dat doorliep tot het mijne.«

»Toen nam ik mijn lichtje, mijn klein nachtlichtje, en in de matten sandaaltjes ging ik heel rustig tot zijn kamertje door, mijn hand houdend om het bevende lichtje.«

»En hij sliep — met een arm boven 't dek, het manchetje los, de ronde pols tegen het witte laken. Zijn hoofd naar den muur.«

»Ik bekeek zachtjens zijn kleertjes, die nonchalant op een stoel gegooid waren, — ik nam ze en vouwde een op — hij sliep door.

»Toen stond ik en boog mijn hoofd tot zijn hoofd en effleureerde zijn haar. Ik kuste hem niet. Ik hoorde zijn ademhalen. Hij wist niet mijn bijzijn.«

»Toen knielde ik, en was mij bewust van een aller-

grootst geluk, dat te eminent was om te kunnen blijven, — en al het leven, de groote zee-branding, la grande houle, en al het gedreun ging door, buiten — en hier was de grootste stille puurheid, hier in ons kamertje — hij slapende — ik geknield —«

Als een groote, blanke bloem, die de teere, teere bladen langzaam ontvouwt in een zoele dood-stille schemering, zoo was dit.

Alleen in zoo hooge spanning van wijding kan zulk wonder gebeuren. In zóó groote rust, in zóó volkomen zoele zachtheid. Wee! de witte teerheid van dit vreemd-bloeiend wonder — bij een te helderen licht-schijn, een luchtbeweging te koel. Bewaak den adem van uw lippen, behoed uw minst bewegen, — dat niets schenden zal, achteloos.

XXXVII.

Dienzelfden dag gebeurde nog dit:

Bij 't teruggaan, een blond zandpad, tusschen kreupelhout. Haastig sloop een donker, klein dier dwars over. Een slank, vlug diertje. En nog één, kleiner. Een wezeltje — moeder en jong. Mijn hond joeg ze en beet de moeder dood, het jong droeg hij aan in zijn bek, nog levend, en wou er mee spelen.

Maar zij liep haastig toe en verbood den hond en nam het diertje in de handen. Het was nog blind. Bevend op de rose dunne pootjes zocht het de moeder, het smalle roofdier-kopje heen en weer, onzeker, met zacht piepen.

Zij nam het teeder en zorgelijk, als een kostbaar ding, en koesterde het, zonder spreken, en streelde het warme, bruine, vlei-gladde pelsje.

Toen heeft ze het verder bij zich gehouden en niet meer verlaten, avond en nacht. Ze heeft het geteederd en gepleegd, met een vreemde inspanning van zorg, met een roerend machteloos bedenken van kleine zorgen. Ik scheen niets meer, maar het beestje.

Het dier piepte maar aldoor en bewoog het lange lijfje slap. En zij legde het in watten en warmde het aan haar lijf en trachtte het te voeden, omzichtig en geduldig, met lauwe melk, die ze het ingoot bij droppels, telkens weer.

En den nacht sliep zij niet, maar bleef zorgen. Het voedsel bleef ze warm houden, en telkens weer geven — en haar warme handen bleef ze houden om het blinde, moederlooze dier, dat aldoor piepte en weinig bewoog.

En toen ze ging voelen hoe het weeke rolronde lijfje slapper werd en kouder, de bewegingen trager en het piepen zachter, hoe de kleine witte bek niet meer de droppen melk zoog van haar vingers — kwam in haar oogen de op-één-ding-gespannen strakheid, de doffe, pijnlooze attentie, niets om zich wetend, één ding willend, op één ding gericht, dit kleine leven.

En toen het beest dood was, een koud, heel week, slap-neerhangend dingetje in haar hand, wist ze het niet en bleef nog hulpeloos zorgen.

En toen ze het eindelijk wist, brak in haar door het stormachtig leed. — »Je weet niet hoe'n kind ik ben, maar mijn wezeltje, mijn wezeltje.« —

En die zoo koud en hoog kon zijn in groote emotie en scherp lijden, snikte, snikte, hartstochtelijk uit, in mijn bijzijn.

XXXIX.

Wat is daar in muziek dat zulke vreugde wekt!

Het is niet altijd, niet gestadig. Langen tijd kan zij, ook de schoonste, niet meer zijn dan een heerlijk spel, prettig te volgen, zoet om lief te hebben.

Maar in enkele, heilige momenten scheurt zij, en zij alleen, de droeve sluier voor mij weg — zoodat Gods machtig licht dan op mij schijnen mag.

Weinige minuten, een half uur soms. Maar dat is genoeg, genoeg voor jaren dankbaarheid, voor eeuwige vrede.

En ik begrijp nu niet meer, wat ik vroeger aldoor gezocht heb, en wat alle menschen nog schijnen te zoeken. Spreken ze niet van geluk, van genot, van deugd, van wijsheid, als begeerlijke dingen, als de dingen die men zoeken moet?

Want zie! — dit is noch geluk, noch wijsheid, noch genot, noch deugd — maar het is het eenigste begeerlijke.

En geluk, en genot, en wijsheid, en deugd zijn maar begeerlijk, zoo zij mij dichter kunnen brengen tot dat eenige, tot Gods machtige licht.

Alles voor dat Eene, — alles, alles, alles voor dat Eene. O een glimlach voor wie twijfelen. Zij hebben 't niet gekend.

Maar ik heb de vreugde gekend van wat men geluk noemt, en van wat men genot noemt, en van wat men wijsheid noemt, en van wat men deugd noemt — en het is alles zeer goed als het ons dichter brengt bij God, — maar zonder dat is het alles niets.

En het is volstrekt niet een sensatie, een bizonder sterke of mooie sensatie, kunst-sensatie of schoonheids-sensatie — o neen! het is een ander leven.

Het is ook niet de muziek — o neen! die helpt mij maar. Licht wordt een ander door iets anders geholpen. Gods openbaringen zullen wel vele zijn.

Het is een groote en eeuwige gebeurtenis in mijn ziel, die voor altijd alles verandert. Het is het blikken in 't beloofde Land, het ver vooruit zien liggen der heilige stad, de breede tinnen, zonneblinkend in blauwe verte, — dáár ligt het eind der zware bedevaart, de moede pelgrims juichen: Jeruzalem!

En dankgevoel voor alles wat mij hielp. Geen moeheid, geen weifeling meer, al houdt de daling van den weg weer lang het schoon verschiet verborgen.

En dan de bevreemding en het medelijden vóór wie kibbelen en twisten over den weg. En o, dit heb ik ondervonden, dit is zoo moeielijk, want het maakt ons ergerlijk en gehaat. Het maakt de puurste goedheid hatelijk in anderer oogen. Het moet diep verborgen blijven.

Wat ik als kind gevonden had, die lichte sensatie, die schoonheidsvonk, oplichtend uit het samengaan der blij-levende kinder-gracie met den rythmus mijner innerlijke ziel — dat was de aankondiging, daaruit is het ontloken.

Dat was klein, kinderlijk, kortstondig. Ik moest dan muziek voelen en denken aan die twee kinderen, in dans. De harmonie van den dans, het edele en bevallige lijfsbewegen, het bekoorlijk, naief-kinderlijk zich blijbewegen, met de ernstige engel-stemmen van muziek.

En dan later, ook denken mijn liefste in dans. In dans, in ranke, fiere gracie. Het trotsche hoofd-heffen, het zich slank wiegen, het vorstelijk deinend aanschrijden en gracelijk armgebaar. En de op-juichende engelkoren van muziek.

Maar dit kleine vonken. Later het statige licht, het morgen-gloren.

De groote menschen-menigte, de illusie van het groote saamgevoelen. De muziek groot, machtig, zwaar overdruischend. Eroïca.

Haar zien, een oogwenk, ver. De snelle perceptie van haar klare en subtiele schoonheid. Dat even, scherp en violent samenvallend met het groote helden-feestgevoel der muziek. En als een lichtdamp daarom, het weten der hooge, oneindige vertrouwelijkheid, boven allen uit, tusschen die éene en mij.

En dan de marsch, aanschrijdend met bekkenslag en zwaren koper-galm, jubelend, feestelijk, triomfantelijk, omstuwd door vloedgolven van weelde, schitterende explosiën van goudgeluk, — een groote, bonte stoet, al mijn liefheden en mijn schoone neigingen en mijn heerlijke liefde midden-in, in gouden wagen — en overal bekkenslagen en gejuich en bloemen en glorie.

En dan later nog, beter nog. Alleen, in hoogen, half-duisteren Dom. Haar nabij weten, maar niet zien. Een ongezien koor, met rustigen, effen op-zwevenden zang, en zijne blije golvingen en zijn zoete, aldoor wisselende vervlechtingen — die aandachtig moeite willen doen voor 't schoon, tot dank en eer aan God. En de hooge boog-welvingen, die het schoon dank-geruisch op-leiden, en heerlijk doen vergaan in schemervolle hoogte.

En dan, geboren uit de meest intensieve en zaligste sensatiën, het leven dat meer is, het nimmer meer vergaande weten, dat zich plots uitbreidt door de gansche ziel, over al 't verleden, over al wat nog komen zal, — het lichte, onvergankelijke weten van Iets, tot waar de sterkste liefde dezer wereld nog maar de zwakke stijging is.

Ik zeg dit in eenvoud, daar ik 't zóó ondervonden heb. En het lijkt mij een droef-ernstig ding. Want wat de lieden onder geluk verstaan heeft het mij nimmer gegeven. Ik heb volstrekt geen blije dagen meer en over al mijn wegen ligt een donkere weemoed-nevel. Maar toch begeer ik niet beter, en het weten is mij genoeg. Ook zijn licht de uren van daad, en mijn innerlijke ziel weet ik te bloeien in een gloor van wondere gelukkigheid. Maar weinig voel ik die, en het contrast maakt de dagen donkerder.

En wie geen kind is, maar de liefde kent — niet glas-koud staat in menschenwereld — hoe zal die gestadig met blijheid kunnen blinken in een zoo dikke, groezelige sfeer van haat en leelijkheid?

XL.

Nu heeft zij, die ik Marjon noemde, zich het sterkst en schoonst geopenbaard. Zij is nu in mijn leven, en ik moet haar geheel bewonderen. Dit was nimmer zoo. Ik erken haar en dien haar. Ik zie haar in mijn leven en toch zuiver schoon. En nu is het of ze niet gediend wil wezen, maar martelt mij alleen.

Mijn dagen gaan om in brandend, lichtmakend, en verhelderend koortsgevoel, — in allerpijnlijkste spanning. Alle gedachten in vuur, een geweldig kampen, een verbitterd geworstel, aldoor, ademloos, rusteloos.

Maar al het kleine is weg, weggevaagd, vertrapt, vertreden in den grooten oorlog. Geen kleine sensueele gedachtetjes, geen laffe neigingen, geen zwakheden — o dit is wat ik begeerde te zijn, maar niet kon, ondanks sterkste wilsinspanning.

Het intellect ziet zeer klaar, wat dit beteekent maar

het hart wil niet verschrikken, het ziet niets leelijks. Het fijnst-gevoelig sentiment wendt zich niet af. En het arm verstand twijfelt, en begrijpt niet — en zoekt den valstrik, het bedrog.

Ik ken geen rust, geen rust. Des morgens is het nog alles licht, het lijkt zoo gelukkig en mooi. Dan drijft het tot daden, tot goed zijn en mooi maken en lief doen. Van twijfel weet ik dan zoo niet, het is alles goed.

Maar tegen den middag wordt het marteling. Het verlangen, in zijn aanhouden. Dan groeit er allerlei mooi bloeisel op, bont gebloemte dat uitspruit uit mijn liefde — dit is het stille drijven der onbewuste wil, — kleurige fantasiën, opschietend in het warme licht van den hartstocht.

Dan komt de twijfel en de vrees, de vrees voor het kwaad, de doodelijke schrik van het zoo dikwijls banggemaakte kind. En dat verplettert en vertrapt het mooie.

Dat herhaalt zich en herhaalt zich. Opvolging van kleine smarten — samensmeltend tot lange, grievende pijn.

Des snachts — dan is het erg — dan groeien lieve visioenen op tot groote paradijzen, — groene, zonnige, wonderparken — en dan is het een harde smart, een sombere verwoesting door den valen morgen aangericht.

Wel heb ik rust als ik bij haar ben, — als ik haar zie — vooral als ik haar zoo gewoon zie, met anderen — haar tegenwoordigheid voel door het gewone leven heen. De rustigste, minst pijnlijke herinneringen aan haar bijzijn zijn de gewone, alledaagsche gesprekjes. De liefste gewaarwording, als zij gewoon sprekend zich met mij beweegt, en ik bedenk de ontzachlijke hartstocht daarachter. Een ingehouden klein woord, over en weer, en de geweldige macht.

En elk woord, elk klein ding gewijd, belangrijk, hoorende tot een hooger en beter orde van dingen.

Ben ik niet bij haar, dan wemelt het van smarten, verlangens en twijfelingen. Eén lange, uitputtende worsteling. Een voortdurend begeeren en niet willen, wenschen en verwenschen. Een aaneenvoeging van groote en kleine smarten. Pijnlijk bewonderen, pijnlijk verdenken van fouten, mijzelf en haar. Bitterheid over mijne zwakte. Angst, groote angst dat ik zal kwaad doen, dat ik zal toegeven, dat ik zal ontheiligen.

Mijzelf voelen een hulpeloos ding, dat gedreven wordt door oversterke machten. Mijzelf voelen twee, de een die doet, de ander die verschrikt toeziet en vraagt: »wat doe je? Dat wil je immers niet? Doe het niet. Doe je het nu toch?« De andere zwijgend en gelukkig. Gaat zijns weegs.

En de lange nachten. Korter elken nacht de slaap. De handen gevouwen onder 't hoofd, de oogen wijd-open. — »O mijn God, help mij dan toch, is het dan goed? waarschuw mij dan toch. Ik zie het niet.« — Staren in het peillooze duister en luisteren, luisteren. Voelen of ik geroepen ben. Of groote stemmen uit haar ziel mij klagend roepen. Verholen verlangens roepen mij, ik heb ze gehoord, ik moet komen. Er is een groot ledig. Er is een groot leed. Ik moet komen. Op mijn arm haar zachte vingers. Die hebben nagedaan hoe hare voeten gingen, hoe hare zachte voeten tripten in den nacht, komend en gaand. Ik moet komen. Ik mag haar niet weer laten komen. Ik mag niet wachten.

Luisteren, luisteren, willen slapen en toch niet willen, om te kunnen luisteren — even insluimeren met een sterk slaapgevoel, of hevige slaap staat te wachten om mij diep neer te trekken — en dan opschrikken bij een licht gerucht. Dieper inslapen — droomen dat ik haar komen hoor, haar tred — ik kan de oogen niet openen, — met geweld maak ik mij wakker — alles is stil, het effen duister suist, en ik volg weer het langzame voort-glijden der uren.

En de morgen ziet mij met droevig snikken mijn triomf beschreien.

XLI.

›Neem mijne hand vertrouwelijk. Ik zal u brengen bij mijnen Vader. Hij zal u geen kwaad doen.‹

›Wees niet bang. Gij draagt de donkerzachte deemoed. Die verwerpt Hij niet.‹

›Hij wil het heldere zien, en het weten der verworpenheid. De trotschen en blinden zal Hij niet vergeven. Wie zich bedriegen laat, vergeeft Hij niet. Zóó is Zijne rechtvaardigheid.‹

›Uw zwarte lichaams-hart zult gij hem offeren, op reine schaal van glinsterend-kristallen wijding. Uwe oogen niet van Hem af, uwe handen niet sidderen, uw onreine adem teruggehouden in uw borst.‹

›Omdat Hij u zoo liefheeft heeft Hij u gegeven te weten het kwade en het goede, het vuile en het schoone.‹

›Het is een hooge gave, die u Hem doet genaken. Eer ze en bewaar ze wel.‹

›Het is ook een zware gave. Want het kwade is

alom en gij zult weten dat gij ook niet één enkele geheel goede en goddelijke daad kunt doen.«

»Uwe beste daden zijn uwe minst slechte. En dit wetende — zoo moet al uw leven één offering zijn.«

»Want naar uwen Vader wilt gij toch gaan en den weg ziet ge vol scherp kwaad. Maar toch zult ge gaan, uw bloedende voeten op het scherpe kwaad. Om bij Hem te komen.«

»Gij zult uw boos lijf dragen en de zwarte brand gedoogen. En het zal niet boos zijn, maar Gode een offer. Door de zwarte stormen der hartstochten zult ge gaan, in lichte wijding, in het glinsterende boete-kleed.«

»Maar bedenk dit, bedenk dit. Het is het gewichtigste dezer wereld. Bedenk dit.«

»Het is een Offer.«

»En dit offer is schoon, een glanzend offer, voor wie het brengt in ootmoed, in geloove, in wijding, in offervaardigheid welgemoed.«

»En alleen een op 't allerhoogst gespannen Liefde, een liefde als de genade Gods, kan redden wie zich zóó wil offeren.«

»Daar is geen vergeving, neen! neen! vergeving is er niet, voor wie zich in des Boozen handen stelt, zonder deze Liefde, zonder deze vreeselijke, heilige en hem gansch hulpeloos en verloren makende Liefde.«

»Want hij is een dier niet, maar een wetende en het kwade ziende. En zoo hij toch zijn toevlucht neemt tot wat vuil en verfoeielijk schijnt, zoo moet hij met felheid vervolgd en tot radeloosheid gedreven zijn, dat hij dan eindelijk, in allerhoogste pijn, de duisterste nachten van het mensch-zijn zoekt, om zijnen Vader te vinden.«

En dan, maar dan alleen, zal Deze het licht maken om hem, en het kwade zal niet zijn.«

»Maar gij moet u niet blind verloren geven in de macht uwer begeerte, maar gij moet zien in de verste verte van uw weten, en willen met uwen grootsten Wil.«

»Uw gansche verschrikkelijke, doemvolle en heilige Daad moet gij vol beseffen en volkomen willen, met de volle samen-macht van alle uwe allerdiepste, nooit-doorgronde neigingen.«

»Want in allen schijn leeft het kwade graag, maar wie van deze dingen den schijn gedoogt, is aan het kwade zekerlijk vervallen.«

»De schijn dezer dingen is Lust, maar dit is snood bedrog. Het ware wezen is offering en groote renunciatie. Al hunne zaligheid offerzaligheid. Al hun geluk devotie«.

»Gij weet dit en zijt gehouden niet onwetend te zijn. Het zou u niet vergeven worden.«

›Weten moet gij innig en gelijkelijk, dat gij wel God zoudt willen zijn, maar niet moogt en niet kunt. Dat gij niet zonder daden kunt zijn, en dat alle uwe daden liggen in de lage rei der menschendaden.‹

›En dat deze Daad is de donkerste en laagste, zich buigend tot de droefste diepte van uw menschbestaan.‹

›Maar dat deze Daad ook is de hoogste en de heiligste, daar gij dit buigen doet uit niets-ontziende Liefde, met een zich gansch vernederen ter uwen Vaders wille, die dit zoo verlangt.‹

›Vergelijk niet met het leven om u. Want uw leven is meer en het lagere verklaart het hoogere niet.‹

›Maar wat gij weet, zie dat scherpelijk en wil het ganschelijk, en vraag niet.‹

›Vraag niet en bereken niet. Gij leeft in mysteriën waarvan dit de diepste. Gehoorzaam Uwen Vader. Zijn roepen miskent gij niet.‹

›Weet en gehoorzaam. Hij is meer dan menschen. Laat uwe Liefde zonder grenzen zijn, uw wil heldhaftig, uwe devotie zonder weifeling.‹

›Laat ernst zijn in uwe gedachten want dit is geen spel.‹

›En alle schuld, alle schrikkelijke schuld die gij weten

zult dat ook blijft in deze uwe heerlijkste Daad, neem die op u geheel.«

»Neem die op u, dat zij bevrijd blijve die u gegeven heeft deze Liefde Gods.«

»Weef wijding om haar en spreid heiliging en zegen om al wat haar aangaat. Want zij is de betere en gelukkigere in deze.«

»En noem al deze dingen met den naam MYSTERIE.«

»Omring ze met zware muren van geheimenis dat de ontwijding niet binnensluipt. Ik bezweer u, laat het in waarheid een mysterie zijn. Want gij zijt een arm mensch, en gij kunt niet, gij kunt niet het gewijde dragen door uw onheilig leven, en het niet bezoedelen door woord of denking.«

»En zoo iets heiliging behoeft in uw onheilig leven is het dit.«

»En zoo er iets is wat gij te gehoorzamen hebt, de kern van uw Willen, de samen-macht van uw al-innerlijkste neigingen, zoo is het dit, wat ik u nu gezegd heb.«

ZEVENDE EN LAATSTE DAG.

XLII.

De groote Boom stond vóór ons op het veld. Het avond-veld, het glooiend akkerveld. De lucht was goud en rijk, van avond-licht. De rijpe halmen stonden, o de velen, de zware aren droegen hunnen last, gelaten.

De groote Boom, de sterke, donkergroene moeder, midden in dat goud. De goede, donkere Boom, — der aren gele veelheid — en de zon.

Des werelds schoon is zoo eenvoudig. De lichte zon, het gele veld, de donkere Boom. Wees mij eenvoudig, o mijn lieve woorden. Dit is een reine, sterke ziel genoeg.

Des levens simpele gebeurlijkheden zijn zoo schoon. Zie het zuivere, groote en prachtige dezer eenvoudige welbekende dingen, Ik wil vrede en genoegheid houden met dit welbekende, dat ik zoo groot en prachtig zien mag.

Wij zaten, bij den avond, op een grasveld, op twee kleine geel-houten stoelen — en wij spraken.

De schaduw over ons van heesters. Voor ons glooide neer het land vol graan. Het rijpe graan droeg stil de volle aren. En wij zagen den grooten, vol in de ruime lucht zich uitrondende, machtigen Boom, middenin. Zijn schaduw zich ernstig strekkend over 't graan. De trotsche, rustige, sterk-duldende moeder. Daarachter het felle licht, geweldig.

En onze harten waren zeer verlicht. Diep-ernstig — maar zoo wonderbaar verlicht. —

— »Het zingt in me. Het zingt in me.« —

En dit was als het zingen van den al hooger stijgenden leeuwerik. Het blije, fijne, stijgende, stijgende zingen.

Om haar borst en armen was een roode, glinsterende, zacht-zije, gloed-roode stof.

Juichend-rood, tegen 't matte, doffe bladerengroen. Haar oogen namen verheerlijkt het helle licht in zich. Het peillooze donker harer oogen dronk het sterke licht.

Eene verdubbeling van genietingskracht in ons. Alles tweevoudig glansrijk. En nu ook, in herinnering. Toch waren er al veel jaren sinds ons eerst ontmoeten. Maar

elk laatste maal schijnt de schittering van ons samenzijn verduisterend over alle vorige dagen. En in herinnering is het zielevuur, het licht der laatste ontmoeting, van alle anderen het schoonst en sterkst.

De lucht vol rose-goud, achter den Boom breede, blanke strepen, de akker ritselde niet. Onze woorden gleden nu en dan, snel en veel, als in beving van extase, losbrekend wat onbehendig, haastig ontsnappende vogels.

Zoo zeide zij ook dit, nauwkeurig:

— »Ik had een reflexie, die ik moeielijk zeggen kan en toch wou dat je wist.«

»Kijk, als dit het gedestineerde huwelijk is, de liefde van man en vrouw zooals God ze wil, dat opgaan van hart en ziel en oogen en alle zinnen, in die intensiteit, in die uitgebreidheid van grooter en kleiner eigenheden en liefheden, dat nooit gewoon worden, nooit verzadigd, maar bij elk samenzijn dieper en nieuwer en intenser ondervinden al de rijkdom — dan zou immers het leven een Godswonne zijn, dat maar één smart kende — de Dood. En in plaats daarvan wordt er geleden en de Dood begeerd.«

»Dus is dit iets boven mate, iets wat *te* gespannen is, om als goed bedoeld te zijn.« —

En een zacht schuwen blik, en: — »Je begrijpt het niet?« — En ik zweeg.

Het goud werd rooder. Oranje strepen tusschen 't groen. De zoete, stoffige geur van het rijpe koren. De rijpe, zuivere zomergeur.

En zij weer, heftiger:

— »Maar nu, nu ik dit ken, dit, dit — nu weet ik dan ook dat al dat andere, al dat getrouw en gehuwelijk en samengewoon een schande is, een schande, niets een lorreboel, kleurendruk —«

en met groote emfase:

»en dat zou *ik* nu willen zeggen, openbaar, voor de geheele wereld, en niets ontzien, geen intiemheden en geen kleine woordjes, niets — dat zou ik willen doen.« —

Ik zweeg. En ik zag het fijne, bleeke gezicht, het teedere witte vel en de blanke, blank-donkere oogen in het forsch-rood van den avond. En ik zag het tengere, witte, wit-ranke wezen trotsch, tegenover het woeste wereld-rood, alleen.

En ik begreep het wel.

De eenvoud dezer dingen, van dit groote leven, de

eenvoud van dit wereld-schoon, van den akker, van den Boom, van de zon, — een vaste, wreede, aangesloten macht.

Het geweldige, roode leven in zijn breeden groei, — en tegen dat, dit witte, wondere, teedere, Enkele.

Het groote zich niet kennend, — het Enkele wel. En dit zich willende geven.

Zoodat mijn ziel bang was en zweeg.

Heengaande, in des avonds einde, boog zij van haar verheffing zich terug. Met een exces van diep-huiverend mij roerende bekoorlijkheid, zoo schuchter, frèle, en fijnverlegen, als gele thee-rozen en bleek-lila seringen, bij elkaar, en de geuren daarvan, in mengeling.

XLIII.

Ik weet dat al mijn doen is trachten, dat al mijn zeggen is benaderen, dat al mijn denken is weifelen — daar niemand goed is dan Eén alleen.

In de Schoonheid zie ik de Rede niet — en in de Rede zie ik de Schoonheid niet. Beiden wil ik, maar in den mensch zullen zij elkander niet gansch bereiken.

Maar ik weet ook dat de hoogste Wijsheid en de hoogste Schoonheid is in de bewegingen des harten, in de diepe voelingen des gemoeds — daar deze het zijn die slechts zichzelven verklaren, maar waaruit al het andere verklaard wordt.

En daar ik ook in deze de allergrootste gewisheid heb gevonden van den Wil van Hem, wiens Grooten Naam ik in mijn machteloos verlangen wel oneerbiedig-lijk te dikwijls heb genoemd.

Zijn Wil is in ons zooals de schoonheid der bloemen en de zoetheid der vruchten is in het kleine zaad. Het is niet Doel, het is niet Oorzaak. Maar het is in ons.

Zooals de Rechtheid is in den populier. Het is niet de boom zelf.

Het is als de Richting, als de Harmonie, als het Getal.

Maar dit zijn abstractiën en dor. Doch Hij is meer dan alle schoonheid.

Zoo kunnen wij hem niet noemen, maar machteloos verlangend omzweven in gelijkenissen.

En de onzinnelijke dingen der ziel beelden wij af in het zinnelijke, de vreugden, de verlangens, de schoone voelingen, beelden wij af in geluiden en kleur, in muziek, in het woord.

En de dingen des Allerhoogsten beelden wij af in bewegingen der ziel. In vreugde, in genade, in liefde, in erbarmen. Maar ook dit is alles gelijkenis.

En tot onze kennis komt het dat het meest ongelijkbare het waarachtigste is.

En wie zich kunstenaars noemen zijn de middelaars tusschen de zinnen en de ziel. En wie zich dichters noemen zijn de middelaars tusschen de ziel en het Allerhoogste.

Van het Waarachtige de in eenen schijn verbeelders, van het Tijdelooze de in tijd overdragenden, van het Ruimtelooze de in ruimte formeerenden, dienaren zijn zij allen, dienaren van Hem.

Boden zijn zij den menschen van Zijne blijde tijdin-

gen, brengers van Zijn heil, tolken van Zijne waarheid.

Maar zij zullen dit weten, zij zullen dit wèl weten. Want ons wordt niet meer vergeven omdat wij niet weten wat wij doen.

Veel zie ik dat de menschen afwijken van het Eenige Licht, zoekende een afglans, op zijpaden verdoold en in blindheid dienende.

Zij hebben van Wetenschap een God gemaakt en van de Menschheid een God gemaakt, en van de Kunst een God gemaakt, en van het Woord een God gemaakt.

Want wij willen allen dienen en richten ons streven. Maar men kan al-zoowel dienen het geld, of het spel, of het vermaak, of den handel.

En elk meent zijnen kleinen God dienenswaard boven allen. En de aanbidders der Menschheid en der Wetenschap en der Kunst zijn wel trotsch en noemen hunnen God den eenigen.

Maar ik zeg — en ik wilde wel sterven na dit woord, als het mocht uitrollen over alle volken en neerslaan op de hoofden en zich vasthechten in de harten aller menschen — er is Eén boven deze allen, die schijngoden en afgoden zijn.

Ik zeg dit, daar ik ze allen gekend heb, maar Eén de meerdere bevonden, die te aanbidden, maar niet te kennen is.

De droppen van eenen stroom woelen in duizend richtingen, maar de stroom is één met ééne Richting.

Alle deelen dolen, maar het gansche gaat recht. Al onze daden zijn slecht maar het Leven is goed. Niemand is goed dan God alleen.

Wij hebben geen kennis dan van ons innerlijkste Ik. Wij hebben geen richting dan die onzer innerlijkste neigingen. Deze volgende in vrijheid en onverschrokkenheid heb ik dit gevonden. En hier was Recht en Rechter van onverwrikbare gewisheid.

Ik voel zijn Wezen in mij. Maar niet vraag ik naar Doel vóór, of Oorzaak achter, wat menschgedachten zijn, niet van Hem.

Gelaten draag ik mijne menschelijke blindheid en Zijn eeuwige onkenbaarheid. Onverschrokken doe ik wat ik Zijn wil weet, aanvaardend al mijn weten en kennen tot verst bereikbare verten, in eeuwig ontoereikend pogen tot doen samenvallen van mijnen wil met den Zijnen.

Want Hij wil den Deemoed, en de Heldhaftigheid, en het Heldere Zien.

XLIV.

Zoo heb ik dan begrepen de teere denkingen die ontloken in den gloed dezer liefde.

De teere denkingen worden tot woord, en het woord wordt tot leven.

Het lag alles verscholen in weifeling. De menschen spreken zoo luid en mijn aard was week en tot vertrouwen geneigd. Maar in mij was de liefde altijd sterker dan alle andere dingen. Deze heeft alle weifeling verscheurd en mij hard gemaakt en onwankelbaar. Om liefdes wil wilde ik alle menschen volgen, maar om liefdes wil heb ik ze ook allen verlaten.

Want het kan niet, het kan niet anders. Vol eindeloos erbarmen, maar in vastwillendheid wreed, zooals het Leven wreed is, zonder mededoogen. De zon kent de bladeren der boomen niet en heeft niet een bloem lief boven de andere.

Sommigen bereiken dit uit zichzelven, maar ik heb tot licht en sterkte eenen grooten hartstocht van noode gehad.

Nu zal de haat mij haten en de spot mij branden en de grove menschen zullen mij duwen en stooten, als een vreemd en hinderlijk ding, dat zich in hunne wegen stelt. En ik zal het dragen met het stugge dulden van een zachtzinnig dier, dat eenmaal van gedweeheid tot verzet gekomen is.

Ik kan het niet helpen, ik kan het niet helpen. Het bedreigt niet en wil niet bekeeren. Maar het is daar, het staat daar, stil, zooals een rots staat. Het is daar in mij, zooals het leven is. Men kan het ontwijken en niet willen zien, maar men kan het niet loochenen of te niet doen. Men kan al zoo goed het leven loochenen of de zon te niet doen.

Maar het is er niet voor mij alleen, maar voor allen, voor een groote veelheid. Want mijn lijf is uit velen, één van velen, en mijn ziel voelt immers gestadig de pijnen van Broederschap. En van de verwantschap van 't lijf en der nabijheid kan ik mij bevrijden, van de broederschap met enkelen, maar van de Verwantschap met allen, de verwantschap der ziel en der wijde verte kan ik mij niet bevrijden, die heeft mij in macht, door die spreek ik, en door die zal ik al mijn groote pijnen ondergaan.

Tot eenheid kan zich geene ziel verheffen. Want alle stof en alle geest is veelheid, en maar Eén is één, die stof noch geest is.

Een frisch, sterk leven is in mij gekomen, het dorre werd groen, het slapende werd wakker, het stille begon te bewegen. Een druk leven van begeeren en verwenschen, van eeren en verachten, van groote vreugde en groote ellende, van sterk goed-vinden en sterk slechtvinden, van uiterst fijn onderscheiden en intensief gevoelen.

Ik had gedacht dat dit alles niet goed was, in den hoogmoedigen waan, dat een mensch de bewegingen zijns harten wel loochenen mag.

Maar ik heb gevraagd den allerhoogsten Rechter, en hij zeide: »dit is beter.«

Want hij zeide: »Ik ben buiten het leven, maar gij zijt in het leven. En dat gij geheel zijn kunt als Ik, is een verderfelijke waan en verblinding. Om niets, neen om niets, om Kunst niet, om 't Weten niet, om Schoonheid niet, moogt gij treden uit de sfeer des levens, en der neigingen die des levens dienaren zijn.«

»Loochenen en dooden kunt gij ze niet, maar ze verreinen en allen gelijkelijk doen gehoorzamen mijnen Eenigen Wil.«

»O zij armen die hun kinderen wel ziek zouen maken, om te kennen den aard der ziekte.«

»O zij armen, die wel hun moeder zouen dooden om te kunnen zien het schoone rood van 't bloed, en te voelen de schoone smarten van dood en scheiding.«

»O armen, afgodendienaars der zinnen, die schoonheid

zouen zoeken in de rijke kleuren van bloed en etter.«

»In des Duivels handen zijn zij, want zij hebben de liefde verlaten, de éénige sterkte des levens.«

»Het weten dier weters is naakte ellende, dorre vodden om een stinkend skelet.«

»En het schoon dier schoonen is de pracht van een gorgonenhoofd. Het krinkelt om zijn slapen in blauw en goud en vuur. Maar het is de versteenende dood.«

Een oud woord, welks groote waarheid nu gevonden. De heerlijkheid der hoogste contemplatie, — Gods alleenig recht, maar ons arme menschen een verlokking des Duivels.

Sterk is in den strijd der neigingen de weetbegeerte, en de zucht naar 't zuiver schoon der zinnen. Maar sterker moet de zucht naar 't schoon des levens zijn, en zeker gaat te gronde die in dien strijd der liefde niet de zege geeft.

Om dit zeggen zullen wij velen haten. Ja de sterksten en edelsten zullen mij zóó haten. Want deze, om hunne kracht, willen den deemoed niet. En de zwakken en eenvoudigen zijn der liefde trouwer.

Maar ik zal rustig dulden en ben niet vervaard.

XLV.

— »Ik heb een mooien droom gehad, Johannes.«

»Wij stonden op een plein, jij en ik. Een groote Dom, hoog en somber, schrikkelijk zwaar en hoog-donker over de stad.«

»En in de lucht een prachtig oranje licht. En oranje gloed, zoo fel en egaal over den heelen hemel — de heele hemel was prachtig oranje.«

»En ik zag een arend, een groote, zwarte arend, reusachtig groot. Die zweefde over den Dom, zwart tegen dat vurige licht.«

»En die z'n oogen, die z'n oogen waren diamanten.«

»En ik vroeg je: »wat is dat?« En jij zeide, zoo heel zeker alsof het je wel bekend was: »Dit is een fenomeen, maar het is ook een profetie.«

»Zoo waren je woorden precies. Maar de groote pracht van alles kan ik je niet doen begrijpen.«

»Is het een profetie, denk je?« —

En ik, mij herinnerend, zag dit alles zoo klaar voor mijn oogen. Ik kende het en was daar geweest. Was dit niet waar ik, een koning, gezongen had? Maar ik was het ook geweest, die de schaduw mijner vleugelen had voelen glijden over stad en toren.

— »Hoe weet je het zoo, lief? Hoe ken je zoo mijn land? Daarvan heb ik je toch nooit verteld. Is dit dan voor anderen ook?«

»O voor mijzelven is het grootste niet te groot. Maar kan het voor anderen zijn en niet bespottelijk?«

»Hoe zou het kunnen, Lief. Wat ben ik voor een klein wezen. Ik zie scherp wat ik ben, klein en gewoon. En de stad zoo machtig en dat Huis zoo hoog.«

»Ik denk weinig van mijzelven en ben niet trotsch. Maar dit geslacht zou mij wel hoogmoedig maken. Want in Liefde kan hier de geringste koning zijn.« —

En zij, in den gelijk-opgroei der gedachten, oversloeg veel woordverband. Maar de luchte denkingen vonden elkaar zonder dien steun, snel en gemakkelijk, in hunne gewendheid en vaardigheid.

Dit zeide zij:

— »Ik zou het willen. O ik zou het willen. Doe het. Geef het hun. Dit is te gespannen om als goed bedoeld te zijn.«

En ik, nog weer kleindenkend:

— »Verlang het niet. Want glorie is het niet. Voldoening ook niet.« —

En zij:

— »Glorie? — Het is verschrikking. Het is zwarte nacht. Denk dat ik je lof door anderen niet hooren kan. Zoo heelemaal wil jou mijn begeeren. Zoo heelemaal alleen voor mij. Een prijzend woord, voor je, door anderen, doet me pijn. — Maar toch wil ik dat je 't doen zult. 't Is of dat alleen goed kan maken deze exceptie.« —

Toen verstond ik. Het was zuiver. Het was de zuivere en schoone offerlust van het zeer Edele en hoog Bizondere. Een zich deemoedig terugbuigen tot den grooten Levensstroom, naar Gods nauwverstanen Wil.

Zij sprak weer:

— »Ik heb ook eens gedroomd, weet je wel? dat wij elkander namen en toen heerlijk stierven in een groote zee met groote golven van donkerrood, zwaar bloed. Weet je wel?«

»Maar dat zou immers véél te zalig zijn. Dat is zóó zalig dat 't niet mag.«

»Neen, we moeten juist leven. En het vee zal komen, juist het afschuwelijke, grove vee. Dat zal nemen en verfrommelen ons fijnste, ons beste, trappen op ons gevoeligste. En dat zal duizendmaal meer doen lijden dan de zoete lichaamspijnen van doodgaan.«

»En je weet toch wel dat ik toch óók liever zalig zijn wou, dan lijden. Maar toch wil ik het zoo.« —

Ik voorzag de vlucht der woorden mijner innigheid en hun droevig lot.

Ik voorzag het nare gaan, de kruisgang mijner innigheid.

Het witte Bericht, het teere, zachte Bericht van Liefde. Bevend van zich-gansch-weggevende Liefde. Op den harden Lijdensweg.

Het kleine, blanke Lam. Het zachte, goedige dier — in de harde handen. De harde handen die het zullen vatten, de harde voeten die het zullen schoppen. Het vertrouwende beestje.

De blije, lustige, kristalheldere stroom — vertrouwend stroomend naar het groote, dorre land.

Het kristal-klare water van Geloof, — het koele water transparant, het zachte, lavende water. In de woestijnen, dor van ongeloof, trillend van spotten, schroeiend van haat.

Waar het genadeloos haat-lachen klatert, waar het vale, wezenlooze stof stuift om de zwarte rotsen.

Want ik ken dit alles zoo goed, helaas. Het kinderlijke en naïeve is lang niet meer in mijn vertrouwen.

Ik ken zeer goed en zie helder de barre woestheid

van het versckrikkelijke land, waarin ik dit, dit Boek, dit liefste goed, mijn arm, angstvallig kind zal sturen.

Ik zie de droge lachjes en het ijzig getwijfel, het scherpe miskennen, het wanvertrouwen, de niet-begrijpende achterdocht. Ik zie de strakke, gewone oogen, de doode blikken als duf stof. Het zal opzuigen, dor, eentonig zand, de lieve eenvoud en alle geduldige betuigingen — alle koele droppen, de koele lekkende laving, die zich stil verloren geeft.

Te schenden zullen zij zich niet ontzien, want ze gelooven in wijding niet, wat mij gewijd is boven alles.

Mijn tranen zouden niet baten, mijn smeeken niet. Heb ik al niet het uiterste gedaan?

Toen zei ik nog dit laatste:

— »Maar dan zou ik moeten heengaan. Dit zou een wegnemen zijn, een wegnemen van ons Liefste. Wij zijn gestegen door elkander, tot onze hoogste spanning van Liefde. Maar als deze zich nu geven zal, en zich van deze hoogte af verbreeden over velen, verbreeden in de wijdte van Liefde, die wij zonder deze verheffing nooit hadden bereikt, dan gaat dit oòk verloren voor elkaar, voor ons, voor onszelf. En tot eenzaamheid, tot eenzaamheid zal dan van ons het elke Zelf inkeeren.«—

Zij antwoordde:

— »Ja, dat weet ik wel. Dat wist ik wel. Ik heb het altijd zoo begrepen. Maar toch zou ik 't willen. En jij bent gelukkig, mijn jongen, mijn diamant-arend, dat jij deze boete doen mag.« —

O lieden die dit arme spreken hoort, zoo daar wat liefde in u is, wat eerbied, en een zweem van heiliging, loochen die in uw roekeloosheid niet. Daarbij bezweer ik u, hoed uw ontzag. Bewaak den adem van uw lippen, behoed uw minst bewegen, dat niets schenden zal, achteloos.

XLVI.

Een ster scheen over de zee. Die was zóó helder en zóó wit, dat onder haar, op woelige zee, een breede kalme baan lag van haar glans, tot aan het donker strand, een glansrijk floers van blank planeet-licht.

Wonderster. Stille licht-planeet. De hemelen zijn onmetelijk, en het land ligt breed en woest in links en rechts wild weggesleurd zwart.

Maar stil de wonderster. Maar stil de lichtplaneet.

Gaat haren hoogen Weg, blij-bezig, zeer verheven. Ziet ons, bij 't gaan, fijn-kijkend, strak, opmerkzaam.

De wolken vóór haar. Wel weer weg. Zij legt dan rustig, even als te vore, de wemelende glans-vloer neer, op 't ruw-zwart zeegezicht.

Enorm, oneindig — in één oogwenk.

Zij is mijn wetende getuige en in ondenkbare verten mij toch na. De koude ruimten zijn mij niet langer

dood, en de eeuwige nachten zijn mij niet langer uitgestorven. In eindeloos duister is alom diep licht en levende schaduw van warmte omvangt alle peillooze kou,

Het doode der werelden is een schijn en het wezenlooze der zee een bedrog. Het Leven is in alles waarachtig.

De vrees is verstreken, de groote moed verrijst. De groote moed vult blijde ziel en wereld, zij onderstaat rustig alle verschrikkingen.

Zeker van hare sterkte is haar de Dood om 't even en machteloos de donkernis.

In sterkte zal ik leven en in hooge weelde sterven, al naar mij dit wordt aangedaan.

En het brood des zoeten Berichts zal ik breken en deelen onder hen, mijn gelijken.

Ja, wij hebben onze kindheid lief. Maar het Leven keert niet op zijnen weg.

De dagen die waren zijn schooner dan de dagen die zijn. Maar toch brachten deze ons bij nóg schoonere nader.

De kinderen zijn ons een voorbeeld want zij dragen hun leven beter dan wij.

En de kinderen van ons geslacht, de heldenkinderen droegen hun leven wèl, beter dan wij.

Maar hun last was lichter.

Rijker en kostbaarder is de last der volwassenen, en zoo zij die wel te dragen weten, zijn ze meer en beter dan het kind.

De mensch heeft zoozeer zijn kindheid lief, want het kind is ons voorbeeld van schoonheid, van het in eenvoud, kracht en zuiverheid doen zijn simpele bestaan.

Maar ons is meer gegeven, en op rechten weg geraakt, zal het veel grooter schoonheid worden.

Want wij hebben de kennis der jaren, en de macht der verstandhouding, en wij hebben de alomvattende Liefde.

Wij willen het bloed niet meer, en de vijandschap niet.

Maar nu hebben wij ook den eenvoud verloren, en de kracht, en den moed, en de zuiverheid.

Wij worden niet helder God's wil gewaar, diep en zuiver voelende. De kleine lustjes bedriegen ons. De moed en sterkte is er niet, te volgen de schoonste en innerlijkste neigingen, die niet willen het zelf, noch het eigen leven, noch de korte lusten — maar de dingen verder en daarbuiten, de schoonheid, de Liefde, des Levens ontbloeien, der Menschheid Verlossing.

Want waarlijk, des Levens wonderbaar ontbloeien staat nog te wachten in der tijden kring. En de wil is daar en ontwaakt, de wil tot der Menschheid Verlossing.

Reeds is de Wil er, onbedwingbaar, tot het Rijk der

Liefde, het aardsche Koninkrijk Gods, waar schoonheid branden zal met schittering ondenkbaar.

De wil is, en hare daad zal zijn.

Ik zeg niet meer noch anders, dan wat op elken hartebodem verborgen leit. Ik zeg maar het mij gezegde, meedeelend uit Liefde, tot vastheid der gedachten.

Dat menschen toch wegdoen alle vrees. Dat zij toch durven lijden, durven doodgaan. Dat zij toch durven dragen spot, en pijn, en ziekte, en Dood. Dit is alles zoo vreeselijk niet, om Liefde's wil.

Al deze dingen zijn geschenken die zij aanbrengen, — smart om Liefde's wil — aandeel in het groote werk, bijdrage tot het groote Feest, des Levens Bloei, der Menschheid Verlossing.

En dat ze toch allen voelen dat het hun werk is, en voor hen allen een Feest.

Als zij gaan naar een buitenpartij en ze brengen eten en drinken mee, dan beklaagt zich toch niet wie meer dan anderen heeft meegebracht?

Laat zich dan ook niemand beklagen die meer dan anderen geleden heeft, om Liefde's wil.

Want het zal een Feest der Eeuwen zijn, en wij

zullen allen aanzitten, en het zal elk rouwen die niets heeft bijgebracht.

Ieder weet het. Want wie bangelijk de veiligheid zoekt en het eigen behagen, en het genot — hij vindt immers rust noch bevrediging?

Maar wie zich durft keeren tegen den kamp, en vastgeloovend toegrijpt in het scherpe, niet om zichzelven maar om Liefde bekommerd, voelt die dan immers niet dat hij zijn wezen bevrediging geeft?

Dat zij toch zoeken het alleruiterste. In Liefde en in Oprechtheid. Aan deze dingen zijn geen grenzen dan die de vrees en het kwade stelt.

Neen, het kan nimmer vergevend genoeg, geen haatdaad, geen kwaad-denking is sterker dan al-vergevende zachtheid.

Zacht ten uiterste voor wat tegen uzelf gaat, hard ten uiterste voor wat tegen de Liefde gaat.

Maar te vreezen en te haten eeuwiglijk, het Dorre, het vuile, het gevloekte leelijk der zinnen, het duffe der ziel, het vuile des lijfs.

En in de dingen van 't Lijf, die hen zooveel zorg en bekommering bereiden, is dit immers de wet, die elk wel weten kan:

Elk weet ze, en ze is zóó zeer eenvoudig:

Alleen Liefde in hoogste spanning, sterker dan alles in de ziel, maakt lijfsverlangen goed.

Liefde, geheel eenig, gansch volkomen, van mensch tot mensch, maar ook, in diepere doorgronding, Liefde tot het Kind, het Ongeborene. Deze, deze gansch, deze alleen, maakt de lijfs-zonde goed.

En waar ze niet is, gansch, volkomen, eenig, welbewust — daar is ook alle lijfs-zonde vuil, verachtelijk, — ontucht, overspel.

Alle, alle. Hetzij uit erbarmen, hetzij uit gehoorzaamheid, hetzij uit gewoonte, hetzij uit honger. Het is alles om 't even. Even vuil, even verfoeilijk, ontucht, overspel. Want wat zal het vuile rein maken?

Zij hebben dit altijd geweten. Maar de dwazen geloofden niet, de zwakken konden niet, de bangen durfden niet.

Ach, dat nu mijne woorden komen vol mededoogen en doen verrijzen de kracht, den moed, de wijsheid.

Ik ben zoo slechts en zoo droef, — niemand draagt zoo zwaar als ik het weten mijner slechtheid — en toch ben ik zoo nameloos gelukkig gemaakt.

En ik breek het brood des zoeten Berichts, in onzegbare goedigheid. Ik zie niet toe wie het aanneemt, wie het verwerpt.

Want ik moet droef zijn in Eenzaamheid, en zalig zijn in Eenzaamheid. Niet zal mij bekommeren wat er worden zal van het licht dat deze eenzame ziel afstraalt in de duisternissen waardoor zij zweeft.

Mijn ster, dicht aan de kim, tuurt strak nog bij het scheiden, tintelt niet.

De zwarte wind vaagt over de stranden, de zee leeft in groote onrust, de aarde draagt het moeitevol gelaat met loome wending op.

De zee leeft onrustig, het groote Weten beweegt haar, van de Verrijzenis des Lichts.

XLVII.

Heer der Ziel! Heer der Eeuwen! Heer der Levens! geef mij nú sterkte, want zooals nú heb ik ze nog niet van noode gehad.

Ik heb mijn werk niet wèl gedaan, o niet wèl heb ik u gediend, en toch zal het me afgenomen worden.

De wind is stil, de nacht ruischt zwaar van regen, de volle zomerbladen hangen druipend neer — dit is het afscheid.

Zal dan géén mijner levensdaden van mij heengaan zonder droefenis, moet ik dan van elk mijner werken scheiden in ontmoediging?

Gij wist mijn onmacht, Groot Licht, en Gij hebt de uiterste spanning mijner krachten gezien, zult Gij mij dan nú nog op troost laten wachten?

Mijn vaste Zon gaat heen, ik voel mij vallen als een lucht-steen in hemel-ruimten, ik weet niet waarheen, nu heb ik dan ook niets als eenzaamheid.

Het was een moeielijke reis en ik heb veel kommer

en scherpe pijn gehad. Maar ik droeg de ketenen van Uw Liefde, ik droeg ze voor U, en het is me of ik niet meer ze missen kan.

Met harde slagen hebt Gij mij gedreven en ik dacht wel dikwijls te bezwijken, blind van pijn. Maar ik wist U dan toch bij me, elken dag, elk uur. O denk, geen dag haast dat ik niet Uw roepen hoorde. Hoe moet ik nu leven als dat niet meer zijn zal?

O mijn Groote Geliefde, Wereldlicht, dat mij zoo zwaar deed dragen, zal ik dan alleen des barens smarten kennen en niet de blije liefde tot het kind? Want dit arm kind zie ik met koude oogen aan, en mijn hart schreit weer om U, om U.

En wie de mensch onder menschen is, hoe zal die nu nog kunnen gaan en leven, doende de dingen van elken dag, het lachen met menschen, het eten en spreken — hoe zal die zich niet weggeborgen wenschen, verscholen en vernietigd, in de doodelijke schaamte en vernedering, nu zijn hooge Broeder gesproken heeft?

En wie de Dienaar des Eeuwigen is, uw Dienaar, hoe zal die niet dolen en vergaan als hij zijn strengen, goeden Herder niet meer heeft, de zegenrijke moeiten van zijn weg, die harde vastheid van zijn Werk? Als hij zijn Herder en zijn Vader mist en toch moet dragen, ongebroken, de schrikkelijke Eenzaamheid?

Hoe zult Gij hem redden, hoe zal hij U bemerken,

zonder vreugde van ontvangenis, zonder pijn van wording, zonder zaligheid van daad?

De wind hangt stil — dit is het afscheid — de zwarte wolken zoel en somber — wijd over nachtelijke landen. Het loof beweegt niet — en ik weet niet wat gebeuren zal.

Maar zie! — toch blijft Gij Mijn, Ik Uw. En in geduldig wachten zal ik een Liefde tot U sterken die geen Wederliefde vergt.

Zie, — dit geef Ik, Johannes, den menschen, mijn gelijken, met eene Liefde die geen Wederliefde vergt.

DE ZEVEN REISDAGEN.

Geschreven van 21 *Juni*
1890—2 *Juni* 1892.